

”ENEMMÄN SE ANTAA KUIN OTTAA”

Lapsen pesäpalloharrastus vanhemman sosiaalisena pääomana

Anna Tuomola

Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma

Liikuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2021

TIIVISTELMÄ

Tuomola, A. 2021. ”Enemmän se antaa kuin ottaa”: Lapsen pesäpalloharrastus vanhemman sosiaalisena pääomana. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma, 131 s., 1 liite.

Tässä tutkimuksessa selvitettiin vanhempien osallistumista lastensa pesäpalloharrastukseen sosiaalisen pääoman näkökulmasta. Tutkimuksen kohteena olivat hyvin aktiivisesti mukana olevien perheiden vanhemmat. Tutkimustehtävä oli kaksiosainen. Ensimmäisen osan tarkoituksena oli kuvata, millaisia ovat aktiivisesti lapsensa pesäpalloharrastukseen osallistuvat vanhemmat. Toisessa osassa selvitettiin, mitä vanhemmat kokevat saavansa osallistumisestaan sekä osallistumisen syitä. Osallistumisen antia ja syitä kuvattiin sosiaalisen pääoman eri elementtien ilmenemisen kautta.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksen aineisto kerättiin parihaastatteluina toteutetuilla puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla. Tutkimukseen haastateltiin viiden perheen vanhempia eli yhteensä kymmentä äitiä ja isää. Kaikki perheet olivat keskenään eri pesäpalloseuroista. Aineiston analysointi toteutettiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentui aiemman urheiluvien lasten vanhemmista tehdyn tutkimuksen ja sosiaalisen pääoman käsitteen ympärille. Sosiaalisen pääoman elementeistä käsiteltiin tutkimuksessa erityisesti sosiaalisia verkostoja, yhteenkuuluvuutta, vastavuoroisuutta, luottamusta, arvoja ja normeja.

Tutkimus osoitti, että lastensa pesäpalloharrastukseen osallistuvat vanhemmat kokivat osallistumisen mielekkääksi ja nauttivat siitä. Kaikki tutkimukseen osallistuneet vanhemmat kokivat, että lapsen pesäpalloharrastukseen osallistuminen oli myös vanhempien harrastus. Vanhemmat toimivat lapsen pesäpalloharrastuksessa aktiivisesti monissa eri rooleissa niin vanhempana kuin seuratoimijana. Osallistuminen vaati vanhemmilta paljon ja he käyttivät siihen runsaasti aikaa. Samaan aikaan osallistuminen antoi vanhemmille valtavasti. Vanhemmille muodostui lapsen pesäpalloharrastuksen ympärille merkittävä sosiaalinen verkosto, ja he saivat sen kautta paljon uusia ystäviä ja tuttavuuksia. Pesäpalloharrastukseen osallistuminen loi vanhemmille yhteenkuuluvuuden ja yhteisöllisyyden tunteita sekä seurassa että kotona. Lapsen pesäpalloharrastus määritteli vahvasti vanhempien vapaa-aikaa, mutta vanhemmat osallistuivat toimintaan mielellään.

Tutkimuksesta voidaan päätellä, että lapsen pesäpalloharrastus on merkityksellistä lasten lisäksi myös vanhemmille. Vaikka tutkimukseni käsitteli ainoastaan pesäpalloa, voimme pitää sitä hyvänä esimerkkinä lapsen urheiluharrastukseen osallistumisen myönteisestä annista vanhemmille. Lapsen harrastukseen osallistumisen nähdään antavan vanhemmille paljon erityisesti sosiaalisissa suhteissa ja yhteisöllisyydessä. Lapsen urheiluharrastus vaatii vanhemmilta paljon, mutta samaan aikaan se antaa heille valtavasti. Vanhempien osallistumista lastensa urheiluharrastukseen tulisikin tutkia enemmän vielä juuri tästä näkökulmasta.

Asiasanat: pesäpallo, sosiaalinen pääoma, vanhemmuus, junioriurheilu

ABSTRACT

Tuomola, A. 2021. "You get more than you give": Finnish Baseball as Parents' Social Capital. Faculty of Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä, Master's Thesis in Social Sciences of Sport, 131 pp., 1 appendix.

This study examines how parents are involved in their children's Finnish baseball hobby in the context of social capital. The subjects of the study were parents who are taking actively part in their children's Finnish baseball hobby. The aim of the study was divided in two parts. In the first part of the study were described the characters of the parents who are actively participating in their children's Finnish baseball hobby. In the second part was investigated what it gives to the parents when participating in their children's hobby and what are the reasons for participating. Different elements of social capital were utilized in the second part to describe the themes of participating.

The study was conducted as a qualitative research. The data of the study was collected by five semi-structured theme couple interviews. Parents from the same family were interviewed together. Five mothers and five fathers were interviewed. All the families came from different Finnish baseball clubs. The data analysis was made by using theory-guided content analysis. The theoretical frame was based on the concept of social capital and the earlier studies about sport parenting. The elements of social capital discussed in this study were social networks, social cohesion, reciprocity, trust, values and norms.

The study indicated that the parents who are involving in their children's Finnish baseball hobby feel their own participation meaningful and enjoyable. All the parents felt that taking part in their children's Finnish baseball hobby was also their own hobby. The parents played many active roles both as a parent and as a sport club volunteer. Participation demanded a lot and the parents used lots of time to it. Nevertheless, the participation meant a great deal for the parents. A significant social network was constructed for the parents around their children's hobby and the parents got lots of new friends and acquaintances. Taking part in their children's hobby gave the parents feelings of social cohesion and communality both within the family and the sport club. Finnish baseball as a child's hobby strongly determined parents' spare time, but at the same time the parents liked participating.

The study suggests that the Finnish baseball as a child's hobby is meaningful not only for the children but also to the parents. Even though the Finnish baseball was the only sport included in this study, it can be seen as an excellent example of the positive effects for the parents of taking part in their child's hobby. Participation in their child's hobby can be seen as a meaningful thing for the parents especially in the contexts of social relations and communality. Child's hobby takes a lot from the parents but at the same time it gives greatly more back. The parents' participation in their children's hobby should be researched more precisely from this point of view.

Key words: Finnish baseball, social capital, parenthood, junior sport

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO.....	1
2 LÄHES 100 VUOTTA PESÄPALLOA	3
2.1 Pesäpallon historiaa	4
2.2 Pesäpallon nykytilanne	10
3 URHEILEVAN LAPSEN VANHEMMUUS	15
3.1 Vanhemmat seuratoiminnan kentällä	16
3.2 Kuljeta, kustanna ja kannusta – vai jotain ihan muuta?	18
3.3 Kiinnittyminen lapsen urheiluharrastukseen	22
3.4 Sitoutumisen aste ja erilaiset osallistujatyypit.....	27
3.4.1 Muukalainen, turisti, regulaari vai insaideri?	27
3.4.2 Pelkkä sponsori, kuljettaja, penkkiurheilija vai aktiivi?.....	29
3.4.3 Yli-innostuneet, keskitien kulkijat vai oppositiovanhemmat?	29
3.5 Synteesi.....	30
4 SOSIAALINEN PÄÄOMA	34
4.1 Yksityinen sosiaalinen pääoma	38
4.1.1 Burt ja sosiaalinen pääoma yksilön voimavarana.....	39
4.1.2 Lin ja sosiaalisten verkostojen yksilölle tuottama hyöty.....	40
4.2 Julkinen sosiaalinen pääoma	42
4.2.1 Coleman ja tiiviit sosiaaliset verkostot.....	43
4.2.2 Putnam ja sosiaalinen pääoma yhteiskunnan toimintakyvyn edistäjänä	45
4.3 Sosiaalinen pääoma sisäpiiriläisyytenä	47

4.3.1 Bourdieu ja sosiaalinen pääoma sisäpiirin hyödykkeenä	47
4.3.2 Portes ja sosiaalinen pääoma sosiaalisissa marginaaleissa.....	50
4.4 Synteesinäkökulma sosiaaliseen pääomaan.....	51
4.5 Sosiaalinen pääoma ja urheilu	53
5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	58
5.1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys.....	58
5.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	61
5.3 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat.....	62
5.4 Tutkimusaineiston keruu ja tutkimuskohteen esittely	64
5.5 Aineiston analyysi	68
5.6 Eettiset ratkaisut	75
6 TULOKSET	79
6.1 Aktiiviset pesäpallovanhemmat.....	79
6.1.1 Pesäpalloperheen vapaa-ajan harrastukset.....	80
6.1.2 Vanhempien käytännön roolit lapsen pesäpalloharrastuksessa	82
6.1.3 Vanhempien roolien muutokset osallistumisvuosien aikana.....	86
6.1.4 Vanhempien suhde pesäpalloon ja urheiluun	88
6.1.5 Pesäpallo perheen aikataulujen määrittäjänä.....	90
6.2 Lapsen pesäpalloharrastus vanhemman sosiaalisena pääomana	93
6.2.1 Sosiaaliset verkostot	93
6.2.2 Yhteenkuuluvuus	97
6.2.3 Vastavuoroisuus	100
6.2.4 Arvot, normit ja luottamus	102
7 POHDINTA.....	106

7.1	Sosiaalinen pääoma vanhempien sosiaalisina verkostoina.....	106
7.2	Lapsen pesäpalloharrastuksen merkityksellisyys vanhemmille	110
7.3	Tutkimuksen merkittävyys	113
7.4	Tutkimuksen luotettavuus	114
7.5	Jatkotutkimusehdotuksia	116
LÄHTEET		119
LIITTEET		

1 JOHDANTO

Harva vanhempi vie lastaan pesäpallon tai minkään muunkaan urheiluharrastuksen pariin alun perin sillä ajatuksella, että lapsen harrastuksesta muodostuisi myös vanhemmalle mieluisa vapaa-ajan harrastus. Monelle vanhemmalle käy kuitenkin huomaamatta näin, ja lapsen harrastuksen ympärille kehittyy vanhemmalle merkittävä, heidän elämäänsä rikastuttava sosiaalinen ympäristö. Lapsen harrastuksesta tulee usein myös vanhemman harrastus, joka antaa paljon muutakin kuin sen, että oma lapsi saa harrastaa. Lapsen harrastusympäristössä korostuu vanhempien sosiaaliset suhteet, ja muun muassa Aarresolan (2014) ja Soinin (2011) mukaan juuri sosiaalista ympäristöä voidaan pitää yhtenä osatekijänä selitettäessä vanhempien osallistumista lastensa harrastukseen.

Tutkimukseni aihe on saanut alkusysäyksen omista kokemuksistani, sillä vaikka en ole itse urheilevan lapsen vanhempi, teen töitä urheilevien lasten vanhempien parissa. Työssäni olen päässyt näkemään moninaisen joukon vanhempia, jotka osallistuvat lapsen harrastukseen vaihtelevasti. Mieleeni on jäänyt vahvasti aktiivisen seuratoimijan kuvaus siitä, kuinka hänen mielestään vanhemmat ovat oma joukkueensa lasten joukkueen taustalla, jonka tulee puhaltaa yhteen hiileen. Sama vanhempi painotti puheissaan myös lapsen harrastuksessa mukana toimimista vanhempien omana harrastuksena. Tutkimukseni innoituksena ovat havaintoni siitä, että vanhemmat voivat toimia lapsen harrastuksessa muutenkin kuin perinteisessä kuljeta, kustanna ja kannusta -roolissa.

Urheiluseurat muodostavat Suomessa ylivoimaisesti merkittävimmän lasten ja nuorten harrasteympäristön (Lämsä 2009), ja vuoden 2018 LIITU-aineiston mukaan urheiluseuratoimintaan osallistui 62 prosenttia 9–15-vuotiaista lapsista ja nuorista. Tutkimusaiheen merkityksellisyyttä voidaan täten perustella jo toimintaan osallistuvien lasten suurella määrällä. Samaan aikaan lasten ja nuorten urheileminen koskettaa välillisesti myös suurta joukkoa vanhempia, sillä suurin osa urheilijoiden vanhemmista osallistuu jollain tavalla lapsensa harrastukseen (Aarresola & Konttinen 2012; Koski 2000a). Vanhempien osallistumisella lapsen harrastukseen on merkitystä tietysti lapselle, mutta myös urheiluseuralle ja vanhemmille itselleen (Aarresola 2014). Urheiluseuratoimintaan osallistuvien vanhempien määrä on merkittävä, ja siksi on äärimmäisen tärkeää ymmärtää

heidän näkökantaansa ja niitä syitä, miksi vanhemmat ovat mukana tai mitä he mahdollisesti saavat itse osallistumisestaan. Vanhempia on tutkittu lasten urheiluseuratoiminnassa hyvin yksipuolisesti (Stefansen, Smette & Strandbu 2016; Aarresola 2014; Pöyhönen 2015). Osallistumista on tutkittu pääasiassa siitä näkökulmasta, millaisia vaikutuksia vanhemmillä on lasten liikkumiseen. Vaikka urheilevien lasten vanhemmista puhutaan jatkuvasti, heille itselleen ei ole annettu juurikaan puheenvuoroa. Tutkimukset siitä, miksi vanhemmat osallistuvat lastensa harrastuksiin tai mitä vanhemmat kokevat osallistumisesta saavansa loistavat edelleen pitkälti poissaolollaan.

Tutkimustiedon sijaan urheilevien lasten vanhemmista esiintyy paljon ”musta tuntuu” -oletuksia. Arkikeskustelussa korostetaan lasten urheiluharrastusten kautta vanhempiin kohdistuvia ajankäytöllisiä ja taloudellisia vaatimuksia, sekä usein myös vanhempien aiheuttamia ongelmia ja haasteita. Kun ottaa huomioon sen, kuinka paljon juuri lasten vanhemmat nousevat esiin keskusteluissa junioriurheilun kentällä, ovat vanhemmat itse päässeet ääneen suhteellisen vähän. Keskitynkin tässä tutkimuksessa tarkastelemaan lapsen pesäpalloharrastusta nimenomaan siihen aktiivisesti osallistuvien vanhempien näkökulmasta. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää erityisesti lapsen pesäpalloharrastukseen osallistumisen vanhemmille tuottamaa antia ja osallistumisen syitä painottaen osallistumisen tuottamaa sosiaalista pääomaa. Vanhemman roolia halutaan tarkastella heille perinteisesti annettua kolmen k:n kuljeta, kustanna ja kannusta -roolia laajemmin, ja pyrin selvittämään tässä tutkimuksessa myös, millaisia ovat aktiivisesti lastensa pesäpalloharrastuksessa mukana olevat vanhemmat.

Tämä pro gradu -tutkielma lähtee käyntiin katsauksella pesäpalloon lajina aina sen synnyistä tähän päivään sekä suhteesta muihin lajeihin. Seuraavassa pääluvussa perehdyn urheilevan lapsen vanhemmuuteen kuvaamalla vanhempia seuratoiminnan kentällä erilaisten roolien ja sitoutumisen kautta. Teoriaosuuden kolmannessa luvussa johdattelen lukijan sosiaalisen pääoman käsitteeseen, jota pyrin avaamaan laajasti, mutta kuitenkin tutkimukseni kannalta oleellisesti. Tämän jälkeen esittelen tutkimustehtäväni, tutkimuksen käytännön toteuttamisen sekä pohdin myös tutkimukseni eettisiä ratkaisuja. Seuraavassa tulokset osuudessa kuvaan sekä pohdin tutkimukseni tuloksia. Tulosten jälkeen avaan vielä pohdintaluvussa tutkimukseni oleellisimpia tuloksia sekä syvennän pohdintaa. Tutkimukseni lopuksi pohdin myös tutkimukseni merkittävyyttä sekä mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 LÄHES 100 VUOTTA PESÄPALLOA

Kohta sata vuotta täyttävän Suomen kansallispeli pesäpallon säännöt julkaistiin virallisesti vuonna 1922 (ks. Pihkala 1922). Samana vuonna ratkottiin myös ensimmäiset miesten Suomen mestarit (Laitinen 1983, 72; Kanerva & Tikander 2012, 294). Naisten suomenmestaruudesta pelattiin ensimmäisen kerran vasta vuonna 1931, ja vuotta myöhemmin perustettiin myös Suomen Pesäpalloliitto (Laitinen 1983, 114, 173; Kanerva & Tikander 2012, 295, 299). Pesäpallon isänä pidetään suomalaista urheiluvaikuttajaa Lauri ”Tahko” Pihkalaa, joka kehitti jo aiemmin Suomessa pelatun kuningaspallon pohjalta uuden pallonlyöntipelin pitkäpallon sekä lopulta pesäpallon (Laitinen 1983, 15–17, 29–33; Itkonen & Kortelainen 1999, 20–27; Salimäki 2000, 11, 212; Kärkkäinen 1992).

Harrastajamäärillä mitattuna pesäpallon suosio on ollut kasvussa viimeisten viiden vuoden ajan, ja laji on tällä hetkellä suosituimpaa kuin koskaan aikaisemmin (Suomen Pesäpalloliitto 2019a). Vaikka lajia harrastetaan pääasiassa Suomessa, vaikuttavat yleisemmät muiden palloilulajien kansainväliset muutokset myös pesäpallon toimintaympäristöön, sillä sen on kilpailtava muiden lajien tapaan harrastajista ja näkyvyydestä (Itkonen 2000). Pesäpallo korostuneen kansallisena urheilulajina on moneen muuhun lajiin nähden erilaisessa asemassa, mutta samaan aikaan Pesäpalloliitto (2018a) näkee lajin suomalaisuuden kuitenkin mahdollisuutena ja ylpeyden aiheena. Vuonna 2017 järjestettyyn pesäpallon yhdeksänteen World Cup -turnaukseen osallistui ennätysellisesti 16 joukkuetta seitsemästä eri maasta (Suomen Pesäpalloliitto 2017), mutta siitä huolimatta lajin harrastaminen muualla kuin Suomessa on edelleen hyvin marginaalista, ja pesäpallon merkittävin tapahtuma onkin kansainvälisten arvokisojen sijaan pesäpallon Itä-Länsi-ottelu.

Pesäpallosta on olemassa suhteellisen vähän akateemista tutkimustietoa, ja lajin kotimaisuusasteen vuoksi tutkimus rajoittuu pääasiassa Suomeen. Itkonen ja Kortelainen (1999) ovat tutkineet pesäpallokulttuurin vaiheita ja lajin kiinnittymistä ympäröivään yhteiskuntaan Kiteen pesäpallon kehityksen kautta. Liikunnan yhteiskuntatieteissä pesäpalloa on tutkittu myös aiemmissa pro gradu -tutkielmissa, sillä esimerkiksi Heimonen (2018) on tutkinut Superpesisjoukkue Kirittärien yleisöprofiilia ja sitä, miksi seuran ottelutapahtumiin osallistutaan. Rajala (2000) puolestaan kuvaa liikuntasosiologian pro gradu -tutkielmassaan

pesäpallon nuorisotoimintaa muuttuvan yhteiskunnan peilinä ja Hentunen (2000) ympäristökasvatuksen integrointia pesäpallokoulutoimintaan. Tuorein tutkimus liikunnan yhteiskuntatieteistä on Rajalan (2020) pro gradu -tutkielma, jossa hän selvittää miesten pesäpallon pääsarjatasolla pelaavien tai siellä pelanneiden urapolkuja lajiin tutustumisesta ja juniorivuosista aina huipulle asti. Pesäpalloa on tutkittu jonkin verran myös puhtaasti lajinäkökulmasta (ks. esim. Sipi 2020; Kemppainen 2016; Luhtanen 1984), ja lyhyen ajan sisältä löytyy ainakin kaksi pesäpallon lajianalyysia käsittelevää opinnäytetyötä (ks. Kainlauri 2018; Kemppainen 2015). Lisäksi opinnäytetöissä on tutkittu esimerkiksi naispesäpallon haasteita (ks. Vuorenpää 2016) ja pesäpalloa koululiikuntalajina (ks. Litmanen 2019). Pesäpallo on tällä hetkellä mukana Jyväskylän yliopiston ja Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskuksen joukkueurheilun organisaatioiden ammattimaistumista tutkivassa hankkeessa yhdessä jääkiekon, koripallon ja salibandyn kanssa. Hankkeessa tutkitaan sekä kansallisen huippu-urheilun eri organisaatioiden että ruohonjuuritason seuratoiminnan ammattimaistumista. (ks. Lämsä, Nevala, Aarresola & Itkonen 2020.)

2.1 Pesäpallon historiaa

Pesäpallossa on tapahtunut sen perustamisvuodesta nykyhetkeen paljon muutoksia niin itse lajin säännöissä kuin koko pesäpallon lajikulttuurissa. Puhuttaessa pesäpallosta tänä päivänä on oleellista paneutua ensin sen historiaan ja kuvata lajin sosio-kulttuurista muutosta ja kiinnittymistä ympäröivään yhteiskuntaan. Pesäpallo täyttää 100 vuotta vuonna 2022, ja tämän vuoksi koenkin oleelliseksi mennä tässä vahvasti lajiin liittyvässä pro gradu -tutkielmassa varsinaisen tutkimusaiheeni kannalta välttämätöntä vielä jonkin verran syvemmälle lajin historiaan. Pesäpallon historia osoittaa erityisen vahvasti sen, kuinka vanhasta kansanurheilusta on tietoisesti muokattu modernia urheilua (Kärkkäinen 1992). Pesäpallo ei ole siis syntynyt sattumalta ja etsiessämme lajin juuria voimme huomata sen syntyneen pääasiassa kahden tekijän yhteisvaikutuksesta: toisaalta pesäpallon syntyä selittävät kansanomaiset pallopelit, jotka olivat luoneet uudelle lajille sosiaalisen pohjan ja toisaalta sen syntyyn vaikutti erittäin merkittävästi Lauri ”Tahko” Pihkalan tekemä aktiivinen lajin kehitystyö (Itkonen & Kortelainen 1999, 20).

Suomessa on pelattu pesäpalloa 1920-luvun alusta alkaen, mutta lajin juuret ulottuvat jo vuosikymmeniä taaksepäin, ja pallopeleillä onkin Suomessa satojen vuosien mittainen perinne

(Laitinen 1983, 15–16; Kanerva & Tikander 2012, 289). Valtaosa pallopeleistä yleistyi 1800-luvun jälkipuoliskolla, ja 1900-luvun taitteessa pallopelit olivat levinneet jo koko Suomen alueelle (Laitinen 1983, 15–16). Juuri laajan levinneisyytensä sekä monien kotimaisten piirteidensä perusteella pallopelejä voisi kutsua jo tällöin Suomen kansallisurheiluksi (Laitinen 1983, 33). Pesäpallo lajina koostuu elementeistä, joita on käytetty eri aikoina sekä eri kulttuuripiireissä pelatuissa maila- tai pallonlyöntipeleissä (Kanerva & Tikander 2012, 289). Pallopelien kirjo oli valtaisa ja maassamme harrastettiin samaan aikaan kymmeniä erilaisia sekä erinimisiä pallopelejä eri yhteisöissä (Laitinen 1983, 17–18, 28; Itkonen & Kortelainen 1999, 21). Vanhoista lyöntipeleistä pisimmälle oli kehittynyt kuningaspallo (Laitinen 1983, 28). Pallopelit- ja leikit ovat yleismaailmallisia sekä hyvin vanhoja, joten Suomessa aikanaan pelatut pallopelit eivät siis olleet varsinaisesti erityisen suomalaisia, vaan ne olivat pitkälti samaa alkujuurta myös muualla pelattujen pallopelien kanssa (Laitinen 1983, 36).

Ivar Wilskman julkaisi kuningaspallon ensimmäiset suomenkieliset säännöt vuonna 1903 (ks. Wilskman 1903). Kuningaspallossa kuten ei monissa muissakaan vanhoissa pallopeleissä ollut varsinaista voittajaa tai voitonlaskutapaa, vaan ne olivat enemmänkin leikkejä. Vanhat kansanpelit menettivät 1900-luvun alussa suosiotaan monille moderneille urheiluille, ja kilpaurheilun lyödessä itsensä kunnolla läpi alettiin myös pallopeleissä kiinnittää huomiota kilpailullisiin ominaisuuksiin. (Laitinen 1983, 28–30, 51.) Pihkala innostui kuningaspallosta jo kouluaikoinaan ja juuri hänen omat kokemuksensa sen pelaamisesta sekä Amerikan matkalla baseballin seuraamisesta saadut ideat johtivat siihen kehitystyöhön, jonka tuloksena pesäpallo syntyi (Laitinen 1983, 50–51; Itkonen & Kortelainen 1999, 22). Vuonna 1914 Pihkala julkaisi kuningaspallon uudet säännöt, jotka palvelivat hänen mielestään paremmin nuorten urheilualmennusta (Kanerva & Tikander 2012, 290). Pihkalle pelin kehitystyössä oli selvää, että kuningaspallon ensimmäiset säännöt olisivat vasta kokeilu ja kehitystyötä jatkettaisi koko ajan. Kuningaspallon kehitystyön tuloksena syntyi kokonaan uusi pallonlyöntipeli pitkäpallo. (Laitinen 1983, 53–55.)

Pitkäpallon ensimmäiset säännöt esiteltiin vuonna 1915, mutta kuten kuningaspallon kohdalla, myös pitkäpallon sääntöjen kehittämistä jatkettiin niiden julkaisun jälkeen (Laitinen 1983, 55–59; Kanerva & Tikander 2012, 290). Laitinen (1983, 50–60) näkee, että pitkäpallon merkitys siirtymässä kuningaspallosta pesäpalloon oli tärkeä, sillä kuningaspalloa

toimivampana ja kilpailullisempana lajina se viitoitti tietä pesäpallolle. Pihkala halusi kehittää lajia vielä lähemmäs baseballia, sillä hänen mielestään pitkäpallo oli edelleen sekava laumapeli. Uuden pelin käytännön kokeilut aloitettiin vuonna 1920 ja niiden tuloksena pitkäpalloon lisättiin mukaan neljäs pesä, nykyisenmuotoinen etukentällä polveileva juoksutaival sekä pesät sijoitettiin kentän sivurajoille. Ensimmäinen nykymuotoinen pesäpallon koeottelu pelattiin 14.11.1920 Helsingissä Kaisaniemen kentällä. (Laitinen 1983, 50–60.) Pitkäpallon kausi jäi lopulta ajallisesti varsin lyhyeksi siirtymäksi kuningaspallon ja pesäpallon välille, sillä pesäpallon ensimmäiset säännöt julkaistiin jo viimeisessä pitkäpallon sääntövirossa vuonna 1921 sekä myöhemmin samana vuonna myös armeijan päiväkäskyn liitteenä. Varsinaiset pesäpallon viralliset säännöt näkivät päivänvalon ensimmäisen kerran vuonna 1922 ja samana vuonna pitkäpallo vaihdettiin lopullisesti pesäpalloon. (Laitinen 1983, 61–62.) Voimme todeta, että Suomen kansallispeli pesäpallo syntyi useiden kokeilujen sekä pitkän kehitystyön lopputuloksena.

Pesäpallon vastaanotto ei ollut mutkatonta, ja vasta kun suojeluskuntamiehet pääsivät itse kokeilemaan peliä, suurin osa alkoi kannattaa siirtymistä pitkäpallosta pesäpalloon (Kanerva & Tikander 2012, 292; Laitinen 1983, 61–62). Ainoat tahot, joissa pesäpallo sai heti suojelemaan vastaanoton, olivat juuri suojeluskunnat, koska olihan laji kehitetty osittain niitä varten (Laitinen 1983, 185). Siinä missä kuningaspallo oli ollut pääasiassa koululaisten ja poikien peli, pesäpallon kehittämisessä Pihkalalla oli jo tausta-ajatus sen sopivuudesta myös aikuisväestölle (Kanerva & Tikander 2012, 292). Pihkalan teksteistä löytyy maininta pallonlyönnistä kansallispelinä jo vuodelta 1916 (Laitinen 1983, 78). Pitkäpallo saavutti lyhyen elinikänsä aikana paikoitellen suosiota yleisön keskuudessa, mutta pelin vaihduttua kokonaan pesäpalloon pallonlyönnin suosio laski. Uusi peli tuntui yleisöstä mutkikkaalta ja pesäpallon katsojaluvut pysyivät 1920-luvun ajan matalana. (Laitinen 1983, 161–162.) Pesäpallo sai aluksi myös varsin niukasti julkisuutta eikä siitä kirjoiteltu paljontaan sanomalehdissä (Laitinen 1983, 184).

Pesäpallon kolme keskeistä leviämistäväylää olivat suojeluskunnat, koulut ja urheiluseurat. Laji levisi 1920-luvulla erityisesti suojeluskunnissa, jotka ottivat pesäpallon osaksi urheilukasvatustoimintaansa. Myös armeijassa peliin suhtauduttiin myönteisesti, koska sen katsottiin kehittävän sotilaallisia taitoja. Pesäpallon valta-asemaa avitti myös se, että Pihkala oli sekä armeijan että suojeluskuntien johtotehtävissä. (Kanerva & Tikander 2012, 294.)

Urheilulla oli kaksi tehtävää suojeluskuntajärjestössä: sotilaskunnan kehittäminen ja yhteenkuuluvuuden tunteen lisääminen. Pesäpallo oli suojeluskuntien päälajeja 1930-luvun puoliväliin ja levisi niiden kautta laajasti Suomen syrjäseuduille asti. Suojeluskuntien merkitys oli suuri erityisesti juuri 1920-luvulla, jolloin peliä ei vielä juurikaan harrastettu urheiluseuroissa. (Laitinen 1983, 86–87.) Pesäpallon toisena tärkeänä leviämistä edistäjänä olivat koulut, joiden liikuntaohjelmassa sillä oli kansallispelinä oma erityinen asemansa. Pesäpallon nähtiin edistävän koululiikunnalle asetettuja ihanteellisia kasvatuksellisia päämääriä. Lajin alkuvuosina muut pallopelit olivat vielä tunnetumpia kouluissa, ja pesäpallo vakiinnutti asemansa koululiikunnassa vasta 1930-luvulla. Myös urheiluseurat olivat pesäpallon kannalta tärkeä leviämistä edistävä. (Laitinen 1983, 88–90.)

Kuningaspallon kehittäminen eteenpäin pitkäpalloksi ja siitä pesäpalloksi ei tapahtunut vahingossa. Pallonlyönnin kehittäminen sijoittui ajanjaksoille, jolloin Suomen urheilu oli poikkeuksellisen kiinteästi sidoksissa ajan aatteisiin sekä tapahtumiin, ja näin ollen myös pallonlyönnille asetettiin aatteellisia tehtäviä. (Laitinen 1983, 78–80, 196–197.) Urheilu haluttiin kytkeä itsenäisessä Suomessa läheisesti nuoren valtion rakentamiseen, ja pesäpallo sai erityistehtävän kansalaisten kasvattamisessa, sillä sen odotettiin yhdistävän kansaa sisällissodan jälkeen (Kanerva & Tikander 2012, 295). Pallonlyönnissä sidoksissa ajan aatteisiin ja poliittisiin tapahtumiin oli vahvempaa kuin ehkä missään muissa lajeissa ja tämä sidoksissa vaikutti pesäpallon syntyyn, sisältöön sekä markkinointiin (Laitinen 1983, 196). Pihkalan urheilufilosofia, jolle oli ominaista se, että urheilua ei asetettu itsetarkoitukseksi, vaan sille tuli asettaa muitakin tehtäviä, heijastui vahvasti lajin kehitykseen (Laitinen 1983, 46, 80; Salimäki 2000, 203–205). Pihkalan urheilun kehityksen taustalla voidaan nähdä Laitisen (1983, 47–48, 78–79) mukaan niin maanpuolustuksellisia kuin sotilaskasvatuksellisia tekijöitä, sillä Pihkala koki urheilulla olevan kaksi tehtävää: pitää yllä kansan fyysistä kuntoa ja sotilaallista valmiutta aikana, jolloin maassa ei ollut omaa armeijaa ja samalla yhdistää kansaa sekä vahvistaa kansallista itsetuntoa. Pallonlyönnille asetettiin tietoisesti monia ulkoisia tehtäviä kuten yleisurheilun pohjakouluna toimiminen, kansaa yhdistävä tehtävä, kasvatustehtävä sekä maanpuolustuskyvyn parantaminen (Laitinen 1983, 77–80).

Pihkala oli taitava uuden pelin markkinoinnissa ja lajin hyviä puolia korostettiin tietoisesti juuri markkinointimielessä. Pesäpallo sopi hyvin ajan ilmapiiriin ja osaltaan pallonlyöntipelin sotilaallisten ominaisuuksien korostaminen oli varmasti vain taitavaa propagandaa lajin

levittämiseksi. (Laitinen 1983, 80.) Pesäpallon leviämisen kannalta onkin ollut hyvin oleellista se, että Pihkala osasi markkinoida peliä ajankohtaisin ja aatteisiin vetoavin iskulausein niin suojeluskuntiin, armeijaan kuin kouluihin (Laitinen 1983, 84). Pesäpallon levitystyössä oli hyvin keskeisessä asemassa Pesäpalloliiton sekä sen edeltäjä SVUL:n pesäpallojaoston harjoittama erityinen lajipropaganda, sillä pelin aseman parantamiseksi tarvittiin mainontaa, markkinointia ja julkisuutta (Laitinen 1983, 96). Pesäpallon juurtumista koko kansan keskuuteen edisti myös vuosina 1930–1937 vietetty pesäpallopäivä sekä lajin levittämistä varten kehitetty pesäpallon suurtahtuma Itä–Länsi-ottelu, joka pelattiin ensimmäisen kerran vuonna 1932 (Kanerva & Tikander 2012, 295–296).

Laitinen (1983, 70–72, 91–93) kuvaa lajin alkuvuosien kilpailullista ja järjestöllistä toimintaa sekavaksi ja suunnittelemattomaksi. Maassamme oli aluksi kolme pitkäpallon kilpailuorganisaatiota, mutta ei yhteistä yliorganisaatiota. Kilpailuja järjestivät niin suojeluskunta kuin armeija omina organisaatioinaan sekä myös vuonna 1920 Suomen Palloliittoon perustettu pitkäpallojaosto. (Laitinen 1983, 70–72, 91–93.) Kiistattomat miesten Suomen mestaruudet pystyttiin jakamaan ensimmäisen kerran vasta vuonna 1922 (Laitinen 1983, 72). Pesäpallojaostoksi muuttuneen pitkäpallojaoston seurat erosivat Palloliitosta 1925 ja liittyivät SVUL:n alaisuuteen omana jaostonaan (Laitinen 1983, 171). Myös TUL otti pesäpallon ohjelmaansa virallisesti vuonna 1930 (Laitinen 1983, 91). Suomen Pesäpalloliitto perustettiin vuonna 1932, kun SVUL:n pesäpallojaosto itsenäistyi omaksi liitokseen (Laitinen 1983, 173). Lopullisesti pesäpallo itsenäistyi 1930-luvulla, kun siitä tuli laji, jota harjoitettiin pääosin sen itsensä takia eikä esimerkiksi sotilaskoulutuksen tai yleisurheilvalmennuksen vuoksi (Laitinen 1983, 191). Myös moninaisten aatteellisten tehtävien merkitys väheni ja lajista tuli pikemminkin itsetarkoitus (Laitinen 1983, 77–80, 98–99, 196–200, 366).

Sotien jälkeen pesäpallo virisi uudestaan, sarjatoiminta laajeni toisen maailmansodan jälkeen ja Helsingin olympialaisissa vuonna 1952 pelattiin Pesäpalloliiton ja TUL:n organisoima näytösottelu (Kanerva & Tikander 2012, 297). Pesäpallon ensimmäiset mestaruudet ratkaistiin cup-muodossa ja sarjamuotoon siirryttiin vuonna 1930. Seuraavana vuonna perustettiin niin sanottu Suursarja, jonka alle perustettiin myöhemmin valtakunnan sarja. Suursarja jaettiin 1932 edelleen itä- ja länsilohkoon, joiden voittajat pelasivat Suomen mestaruudesta. (Kanerva & Tikander 2012, 294). Pesäpallon suosio kasvoi aina 1960-luvun lopulle saakka. Yhteiskuntarakenteen muutos ja maaltapako koettelivat erityisesti pesäpallon valtakeskuksia

eli maaseutukylä, ja vasta 1970-luvun lopulla Pesäpalloliiton toimintatapaa onnistuttiin sopeuttamaan uuteen yhteiskuntatilanteeseen. Muutoksen myötä pesäpallo on lajina keskittynyt ja seuraverkko on harventunut: pesäpallo on entistä enemmän keskittynyt erikoisseuroihin sekä suuriin yleisseuroihin, ja lajin keskeisiksi paikoiksi on muodostunut suuret ja keskisuuret maaseutupitäjät sekä keskisuuret kaupungit. (Laitinen 1983, 205–207.)

Kanervan ja Tikanderin (2012, 298) mukaan pesäpallon varsinaiset peliolosuhteet ottivat harppauksen eteenpäin vuonna 1987, kun Ikaalisissa otettiin käyttöön ensimmäinen hiekkatekonurmikenttä. Ensimmäiset pesäpallostadionit puolestaan valmistuivat 1992 Seinäjoelle, Sotkamoon ja Vihtiin. Lajin miesten ja naisten pääsarjat nimettiin vuonna 1990 Superpesikseksi ja niitä alettiin myös markkinoida voimakkaasti. Veikkaus toi urheiluviedonlyönnin Suomeen vuonna 1993, jolloin Superpesiksen johtohenkilöt halusivat lajinsa pitkäviedon pelikohteeksi. Tämän vuoksi pesäpallossa siirryttiin juoksupelistä jaksopeliin, mikä kasvatti tasapelimerkinnän mahdollisuutta. Peli jaettiin myös kahteen jaksoon ja sääntöihin lisättiin vielä vuonna 1996 tasatilanteen ratkaiseva kotiutuskilpailu. Pesäpallo ajautui vuonna 1998 suurimpaan kriisiinsä sopupeliskandaalin vuoksi, sillä elokuussa paljastui useiden Superpesis-pelaajien ja toimihenkilöiden sopineen otteluiden lopputuloksia veikkausvoittojen saamiseksi. Petostutkinnassa epäiltiin jopa 460 henkilöä ja hovioikeudessa tuomittiin lopulta 20 henkilöä ehdollisiin vankeusrangaistuksiin tai sakkoihin. (Kanerva & Tikander 2012, 298.)

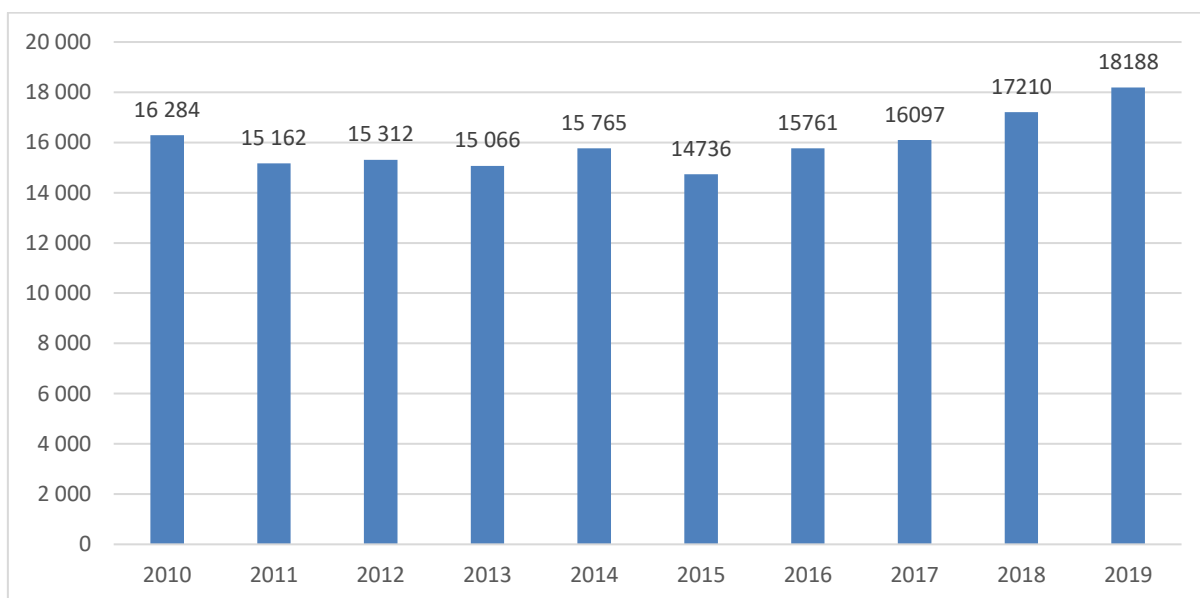
Naiset ja tytöt aloittivat pesäpallon myös hyvin alkuvaiheessa 1920-luvulla, mutta kilpailutoiminta alkoi vasta vuonna 1931, jolloin pelattiin SM-mitaleista sekä akateemiset ottelut (Kanerva & Tikander 2012, 299). Lajiliiton lehdissä kirjoitettiin pesäpallon sopivan kaikille ikään tai sukupuoleen katsomatta (Rajala 2000, 79), ja pesäpallo olikin ainoa joukkuepeli, jota naiset harrastivat ennen sotia kilpailumielessä (Laitinen 1983, 210). Käytäntö oli kuitenkin todellisuudessa toinen, ja naisten kilpailutoimintaa rajoitti aluksi ajan nihkeä suhtautuminen naisten kilpaurheiluun (Rajala 2000, 79; Laitinen 1983, 210). Naispesäpallon suosio ja pelaajamäärät alkoivat kasvaa sodan jälkeen. Naisten ensimmäinen Itä-Länsi-ottelu pelattiin vuonna 1961 ja 1970-luvulla nähtiin myös tyttöjen esiinmarssi, kun liiton valtakunnallisille leireille osallistuivat myös tytöt ensimmäistä kertaa. (Kanerva & Tikander 2012, 299.)

Pesäpalloseurojen ja -järjestöjen juniorityö oli ennen sotia vähäistä ja lajin juniorikoulutus oli pääasiassa suojeluskuntajärjestön poikaosastojen sekä koulujen vastuulla (Laitinen 1983, 215). Sodan jälkeen urheilujärjestöt panostivat nimenomaan nuorisokoulutukseen (Laitinen 1983, 215), mutta lasten ja nuorten pesäpallotoiminta oli kuitenkin 1940- ja 1950-luvuilla miesten pesäpallon varjossa (Rajala 2000, 79). 1960- ja 1970-luvulla yhä nuoremmat ikäluokat tulivat mukaan järjestelmälliseen juniorikoulutukseen ja sarjatoimintaa käynnistettiin useammille ryhmille (Laitinen 1983, 216). Pesäpalloliitto ja TUL:n pesäpallojaosto järjestivät 50-luvulla ensimmäiset pesäpalloleirit (Laitinen 1983, 215). Pesäpalloleireillä, joista on muodostunut vuosien saatossa junioripesäpallon merkittävä kohokohta, on Suomessa jo yli 70-vuoden historia. Alkuvaiheessa leirit olivat pääsääntöisesti piiri- ja koulutusleirejä, joita järjestettiin useimmissa lajin piireissä. Ensimmäinen virallinen Suurleiri järjestettiin Porissa vuonna 1972 ja mukana oli tuolloin yhteensä 32 joukkuetta alle 13-vuotiaissa pojissa ja alle 15-vuotiaissa tytöissä. Vuodesta 1979 lähtien Suurleirillä ovat pelanneet vain D-ikäiset tytöt ja pojat. Ensimmäinen valtakunnallinen Tenavaleiri pelattiin Hämeenlinnassa vuonna 1973. Tällä leirillä mestaruudet jaettiin alle 9-vuotiaille pojille sekä alle 11-vuotiaille tytöille. Vuodesta 1993 lähtien Tenavaleirillä ovat pelanneet vain E-ikäiset. Leirien suosio on kasvanut vuodesta toiseen ja vuonna 1985 leirien joukkoon liittyi C-ikäisille tarkoitettu Nuorisoleiri sekä vuonna 1993 nuorimmille pesäpallojunioreille suunnattu Naperoleiri. (Suomen Pesäpalloliitto 2021.)

2.2 Pesäpallon nykytilanne

Pesäpallo on eriytynyt muun urheilukulttuurin tavoin, ja lajin sisäisessä eriytymisessä huippupesäpallo on irtaantunut perinteisestä urheilun kansalaistoiminnasta (Itkonen 2000). Pesäpallotoiminta koostuu siis kilpa- ja huippu-urheilun lisäksi lasten ja nuorten sekä aikuisten harrastetoiminnasta. Miesten ja naisten pääsarjojen Superpesiksen lisäksi pesäpalloa voi pelata aikuisissa ykköspesiksessä, suomensarjoissa, maakuntasarjoissa sekä alueellisissa piiri- ja harrastesarjoissa. Juniorisarjat pesäpallossa löytyvät G-ikäisistä aina B-junioreihin asti. Joukkue toiminnan lisäksi junioripesäpallo näkyy pesäpallon liikuntaleikkikoulu- ja pesiskoulutoimintana sekä erityisesti pesäpallon alueellisina ja valtakunnallisina leireinä, joita järjestetään C-junioreille ja nuoremmille. Nämä viikon mittaiset leirit ovat pesäpallon ylpeyden aihe, joissa lapset ja nuoret eri puolelta Suomea kokoontuvat ikäluokittain pelaamaan leireille virallisista ja epävirallisista suomenmestaruuksista.

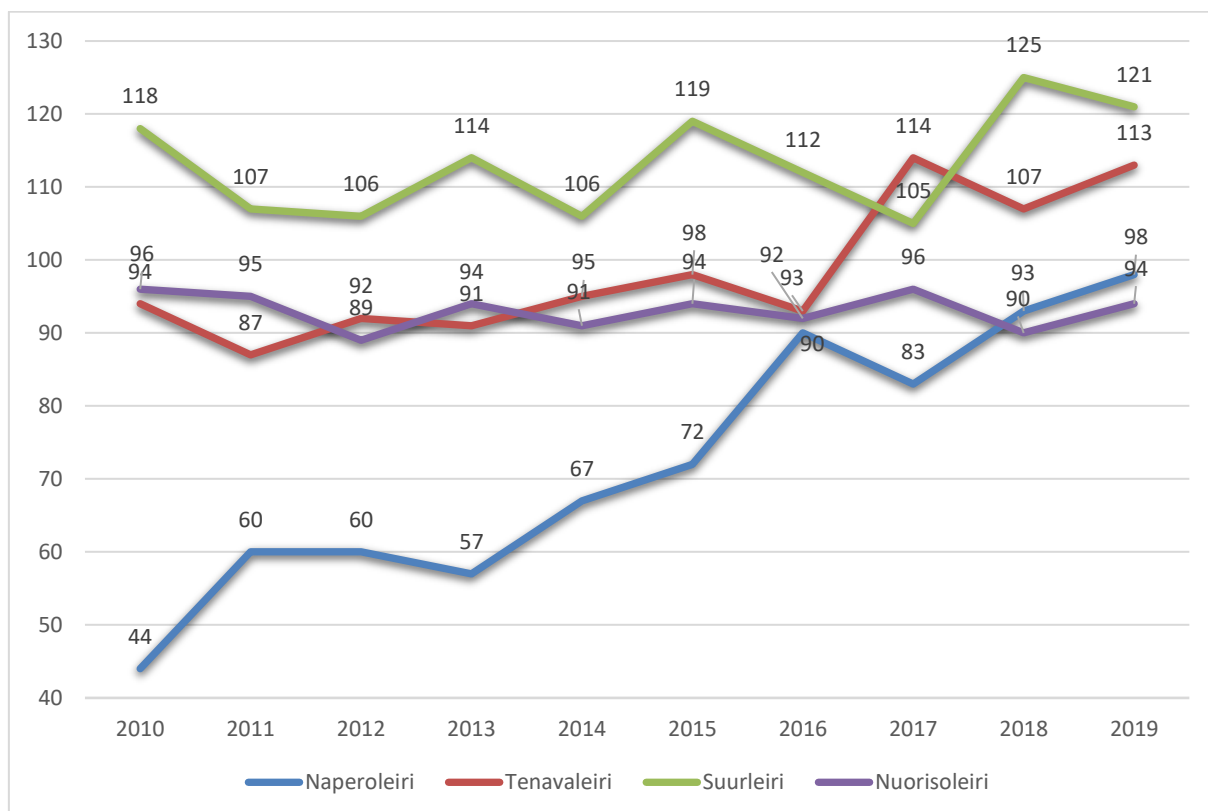
Pesäpallon suosio harrastuksena on ollut kasvussa jo useamman vuoden ajan (kuvio 1). Vaikka harrastajamäärillä mitattuna pesäpallo ei yllä Suomen suosituimpien lajien joukkoon, vaan jää vielä kauas jalkapallon yli 130 000:sta (Suomen Palloliitto 2020), jääkiekon noin 71 000:sta (Suomen Jääkiekkoliitto 2020) ja salibandyn vajaan 66 000:sta (Suomen Salibandyliitto 2019) harrastajasta, niin pesäpallo on tällä hetkellä suosituimpaa kuin koskaan aikaisemmin (kuvio 1). Pesäpallossa rikottiin 18 000 harrastajan raja ensimmäisen kerran kaudella 2019 (Suomen Pesäpalloliitto 2019a). Kausien 2018 ja 2019 lisäksi pesäpallon harrastajamäärä on noussut yli 17 000:n ainoastaan vuonna 1994 (Suomen Pesäpalloliitto 2018b). Myöskään lasten ja nuorten liikuntakäyttäytymistä Suomessa tutkivan LIITU-tutkimuksen mukaan pesäpallo ei yllä 9–15-vuotiailla lapsilla suosituimpien urheiluseurassa harrastettujen lajien joukkoon. Tutkimukseen osallistuneesta 3340 lapsesta vain 1,8 prosenttia harrasti pesäpalloa. Vastaava prosentiosuus selkeästi suosituimmalla lajilla jalkapallolla oli 21,8 prosenttia. (LIITU-tutkimus 2018.)

KUVIO 1. Pesäpallon harrastajamäärät vuosina 2010–2019 (Kuoppala 2020)

Pesäpallon harrastajamäärien positiivisesta kehityksestä kertoo myös lajin valtakunnallisten leirien jatkuva kasvu (kuvio 2). Pesäpalloleirien suosiolle ei näy tällä hetkellä olevan loppua, sillä leirien osallistujamäärät ovat kasvaneet monena kesänä peräkkäin. Kesällä 2019 pesäpallon valtakunnallisille leireille osallistui ennätysmäärä joukkueita, yhteensä 426 joukkuetta (Suomen pesäpalloliitto 2019b). Myös kesän 2020 leirit täyttyivät ilmoittautumisen alkaessa nopeammin kuin koskaan aikaisemmin ja joukkueita ilmoittautui

mukaan yhteensä 433. Tenava- ja Suurleiri täyttyivät vain muutamassa minuutissa ja leiriorganisaatio päätyikin tekemään leireille muutoksia, jotta kaikki halukkaat joukkueet mahtuisivat mukaan. (Suomen pesäpalloliitto 2020a.) COVID-19-virustilanteen vuoksi kesän 2020 leirit jouduttiin kuitenkin perumaan (Suomen pesäpalloliitto 2020b).

KUVIO 2. Pesäpallon valtakunnallisten leirien joukkuemäärät vuosina 2010–2019 (Kuoppala 2019)

Laihon (2019) mukaan pesäpallo on katsojamäärillä mitattuna yksi Suomen suosituimmista palloilulajeista. Miesten Superpesis on Suomen kolmanneksi seuratuin palloilusarja, kun taas naisten superpesis on ylivoimaisesti seuratuin naisten palloilusarja. Jääkiekon yleisömäärät ovat Suomessa omassa luokassaan, ja siitä huolimatta, että kaudella 2018–2019 Liigan katsojakeskiarvo oli huonoin 34 vuoteen yleisökeskiarvo runkosarjassa oli 4 232 katsojaa. Toiseksi seuratuin palloilusarja kaudella 2019 oli jalkapallon Veikkausliiga, jonka yleisökeskiarvo oli 2 620 katsojaa. Katsojamäärillä mitattuna miesten Superpesis on siis kolmanneksi suosituin palloilulaji ja sen otteluissa oli kaudella 2019 keskimäärin 1 324 katsojaa. Naisten Superpesis puolestaan on ylivoimaisesti seuratuin naisten palloilusarja sekä ainoa kymmenen seuratuimman palloilulajin joukkoon mahtuva naisten sarja. Naisten

Superpesiksen yleisökeskiarvo kaudella 2019 oli 522 katsojaa, kun esimerkiksi lentopallon naisten Mestaruusliigassa katsojakeskiarvo oli 409 ja jalkapallossa naisten korkeimmalla sarjatasolla vain noin 278 katsojaa. (Laiho 2019.) Naisten Superpesiksessä pelaa myös koko Suomen ylivoimaisesti suosituin naisten urheilujoukkue Porin Pesäkarhut, jonka katsojakeskiarvo oli kaudella 2019 hieman yli 1 300 katsojaa (Takamäki & Parkkinen 2020). Myös miesten Ykköspesis ylittää 433 katsojan keskiarvolla kymmenen seuratuimman palloilusarjan joukkoon. On toki muistettava, että listaukset katsojamääristä ovat vain suuntaa antavia, sillä seurojen tavoista laskea yleisömäärät löytyy eroja. Osa seuroista laskee kausikortit mukaan jokaisen pelin katsojamääriin, kun taas osa vain paikalla olevat katsojat. (Laiho 2019.)

Rajala (2020, 54–57) kuvaa pesäpalloilijoiden urapolun juniorista huipulle olevan tyypillisesti seuraavanlainen: pesäpalloharrastukseen tullaan mukaan yleensä jo alle kouluikäisenä, mutta viimeistään kouluun mennessä. Pesäpallo valitaan usein vanhempien tai sisarusten vaikutuksesta. Lopullinen lajivalinta pesäpallon ja muiden lajien välillä tehdään yleensä noin 15-vuotiaana tavoitteellisemman harjoittelun alkaessa. Pääsy pesäpallon pääsarjatasolle tapahtuu pelaajilla keskimäärin 22 vuoden iässä, ja seuraa vaihdetaan pelaajauran aikana keskimäärin noin 4–5 kertaa. Merkittävimpinä tekijöinä pääsarjatasolle pääsemiselle nähdään olevan hyvä valmennus sekä oma motivaatio. Pelaamista vaikeuttavia tekijöitä ovat puolestaan esimerkiksi siviilityö ja loukkaantumiset. (Rajala 2020, 54–57.)

Pesäpallo on yksi eniten vapaaehtoistoimijoita keräävistä urheilulajeista (Aarresola, Itkonen, Salmikangas & Mäkinen 2019, 39, 43). Pesäpallossa tarvitaan jo hyvin pienten lasten peleissä merkittävä määrä vanhempia mukaan. Lajin kilpailutapahtumissa tarvitaan vanhempia ja muita vapaaehtoisia toimimaan muiden urheilulajien tavoin tietysti esimerkiksi kioskiin, kirjureiksi ja tuomareiksi, mutta huomionarvoista pesäpallossa on se, että yhdessä ottelussa tarvittavien tuomareiden määrä on jo pienimmissäkin junioreissa viisi. Lisäksi pesäpallon leirit vaativat usein koko perheen tai ainakin joukkuekohtaisesti hyvin monen perheen sitoutumista. Valtakunnalliset leirit ovat noin viikon mittaisia ja osallistuville joukkueille kuuluu leireillä myös runsaasti toimitsijatehtäviä, joita pelaajien vanhemmat hoitavat. Itkosen (2000) mukaan pesäpallon pääsarjatason joukkueet sijoittuvat usein pienemmille paikkakunnille ja lajin paikalliskiinnittyminen on vahvaa. Kansallisissa puitteissa pääsarjaseurojen menestys on kiinteässä yhteydessä urheilun paikallisen kansalaistoiminnan

aktiivisuuteen, ja pesäpallossa pienempien paikkakuntien lajina korostuu erityisesti lajikulttuurin ja paikallisten lajiaktivistien merkitys (Itkonen 2000). Voitaneen siis olettaa, että pesäpallo täysin suomalaisena ja suhteellisen pienenä sekä usein myös pienempien paikkakuntien lajina on moneen muuhun lajiin verrattuna hyvinkin tiivis yhteisö. Yhteisöllisyys puolestaan voi vahvistaa vapaaehtoistoimijoiden osallistumista. Pesäpallossa on useita suhteellisen pieniä vahvan lajikulttuurin paikkakuntia (Itkonen 2000).

Pesäpalloliitto on asettanut itselleen kolme päämäärää vuoteen 2022 mennessä, jolloin laji juhlii 100-vuotista taivaltaan: pesäpallon harrastamisen ja pelaamisen mahdollistaminen kaikille, pesäpallon yhteistyön avaaminen muiden lajien kanssa sekä yhteiskunnallisen roolin lujittaminen. Pesäpallo kansallisena lajina ei ole muiden palloilulajien tapaan riippuvainen kansainvälisistä liitoista, vaan lajin kehitystyö on omissa käsissä. (Suomen Pesäpalloliitto 2018a.) Aiemmin kuvatut pesäpallon korkeimpien sarjatasojen yleisömäärät kertovat omaa kieltään siitä, että lajin kansallisuus ei ole esteenä sen suosiolle, vaan kotimaisuus ja ainutlaatuisuus voidaan nähdä vahvuutena. Suomalainen pesäpalloliike on merkittävien haasteiden edessä toimintaympäristön muutosten myötä ja yhtenä haasteena voidaan nähdä esimerkiksi pesäpallotoiminnan vähyys useissa isommissa kaupungeissa (Suomen Pesäpalloliitto 2018a). Pesäpallon alueellisuutta on muokannut juuri sen suhde muihin lajeihin, sillä lajin on ollut vaikea tunkeutua suurille paikkakunnille (Itkonen 2000). Analyysissa pesäpalloliikkeen nykytilasta lajin muina heikkouksina sekä uhkina tulevaisuuden suhteen voidaan nähdä esimerkiksi lajin johtaminen ja organisaatio, talous, pesäpalloliikkeen pysähtyneisyys sekä harrastajamäärien ja ylipäänsä lajiin kohdistetun kiinnostuksen väheneminen. Pesäpallon vahvuutena ja mahdollisuuksina voidaan puolestaan pitää lajin monipuolisuutta, vahvaa yhteisöllisyyttä sekä tunnettavuutta matalan kynnyksen lajina. Lisäksi lajin hintataso verrattuna moneen muuhun suosittuun urheilulajiin on suhteellisen edullinen. (Suomen Pesäpalloliitto 2018a.)

3 URHEILEVAN LAPSEN VANHEMMUUS

Tutkimuksia urheilevan lapsen vanhemmuudesta on tehty melko vähän vanhempien näkökulmasta. Tutkimusten vähyys on mielenkiintoista, kun ottaa huomioon sen, kuinka paljon juuri lasten vanhemmat puhututtavat junioriurheilun kentällä. Arkipuheessa urheilevien lasten vanhemmuudesta nostetaan helposti esiin kielteisiä asioita ja keskustelut pyörivät vanhempien näkökulmasta siinä, mitä lapsen harrastus vaatii esimerkiksi ajankäytöllisesti ja rahallisesti, kun taas seurojen sekä lajien puolelta aiheita lähestytään usein vanhempien aiheuttamien ongelmien ja haasteiden puolelta. Urheiluvanhemmuutta ei tulisi lähestyä pelkästään hyvä ja paha - tai tee näin ja älä tee näin -vastakkainasettelujen kautta, sillä vanhempien osallistuminen lasten urheiluharrastukseen on hyvin monimutkainen kokonaisuus (Knight, Berrow & Harwood 2017). Myös Aarresola (2014) on todennut, että Suomessa on tehty vähän sellaista vanhempiin kohdistuvaa tutkimusta, joka valottaisi vanhempien roolia lapsen liikunta- tai urheiluharrastuksessa heidän itsensä näkökulmasta. Esimerkiksi lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa kysyttiin lasten ja nuorten liikkumisesta myös heidän vanhemmiltaan ensimmäisen kerran vasta vuonna 2018 (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019, 33), mitä voidaan pitää hyvänä kuvauksena siitä, kuinka vanhempien ääni on jäänyt kuulumattomiin.

Perheen ja erityisesti vanhempien merkitystä lapsen liikuntaan tai urheiluun sosiaalistumisessa on tutkittu paljon, ja vanhempien oma liikunnallisuus lienee jopa yksi tutkituimmista urheiluun liittyvistä taustatekijöistä (Aarresola & Konttinen 2012). Urheilevien lasten vanhempia on siis tutkittu usein enemmänkin siltä kannalta, minkälaisia vaikutuksia vanhempien erilaisilla taustatekijöillä kuten esimerkiksi vanhemman omalla liikuntakäyttäytymisellä (ks. Laukkanen, Sääkslahti & Aunola 2020; Kaseva ym. 2017; Lehmuskallio 2011; Rautava 2003) ja vanhempien tuella (ks. Huhtala 2020; Palomäki, Huotari & Kokko 2017; Määttä ym. 2014; Lehmuskallio 2011) on lapsen liikuntakäyttäytymiseen. Voidaan todeta, että urheilevien lasten vanhempia on tutkittu suhteellisen paljon, mutta näkökulma on ollut melko yksipuolinen. Näkökanta suurimmassa osassa tutkimuksista keskittyy siis pääasiassa lapsiin sekä siihen, miten vanhemmat vaikuttavat lapsen liikunta- tai urheiluharrastukseen. Huomionarvoista on myös se, että tutkimuksissa on tutkittu usein nimenomaan lapsia (ks. esim. Aarresola & Konttinen 2012;

Aalto & Alatalo 2017), ja vanhempien oma ääni on jäänyt vähemmälle. Joissain aiemmissa tutkimuksissa on noussut esiin, että vanhemmat voivat kokea lapsen harrastuksessa mukana olemisen myös omaksi harrastukseksi (ks. Aarresola & Konttinen 2012; Soini 2011; Aroheinä 1999), mutta tutkimuksia ei ole tehty tähän ajatukseen pohjautuen.

Kansainvälinen tutkimus on keskittynyt vahvasti samoihin näkökantoihin, ja tutkimuksia on tehty runsaasti juuri perheen ja vanhempien merkityksestä lapsen liikuntaan ja urheiluun sosiaalistumisessa (ks. Wheeler 2012; MacPhail & Kirk 2006) sekä ylipäänsä vanhempien vaikutuksista ja erilaisista rooleista lapsen urheiluharrastuksessa (ks. Knight & Holt 2014; Smoll, Cumming & Smith 2011; Côté 1999). Sitä, miksi vanhemmat sitoutuvat lapsen urheiluharrastukseen ei sen sijaan ole tutkittu paljonkaan, vaan vanhempien osallistumista tunnutaan pitävän itsestäänselvytenä (Stefansen ym. 2016). Knightin (2019) mukaan tutkimuksissa on kansainvälisesti kiinnitetty paljon huomiota siihen, miten vanhempien osallistuminen lapsen urheiluharrastukseen vaikuttaa lapseen. Tutkijoita kiinnostaa kuitenkin nykyään myös se, mikä saa vanhemmat osallistumaan lapsen urheiluharrastukseen sekä erilaiset strategiat, joilla vanhempien osallistumisen laatua voitaisi kasvattaa. (Knight 2019.) Kansainvälisesti on tehty joitakin tutkimuksia myös vanhempien näkökannalta, sillä esimerkiksi Dorsch, Smith ja McDonough (2015; 2009) ovat tutkineet vanhempien sosiaalistumista lapsen urheiluharrastukseen sekä McMahan ja Pennery (2014) puolestaan ovat tutkineet uintia harrastavien vanhempien identiteettiä kilpauinnin parissa.

3.1 Vanhemmat seuratoiminnan kentällä

Urheilua pidetään yhteiskunnallisesti merkittävänä toimintana suurimmassa osassa maailman maita. Lasten ja nuorten urheilu voidaan organisoida monella eri tavalla, ja lähtökohtaisesti yhteiskunnat määrittelevät liikunnan ja urheilun toiminnan raamit, eri tahojen roolit sekä vastuut. Käsitteet siitä, mitä liikunta ja urheilu ovat sekä miten niitä edistetään, vaihtelevat siis maittain. (Lämsä 2009.) Suomessa liikunnan ja urheilun työnjaosta on säädetty liikuntalaissa (ks. Liikuntalaki 390/2015). Liikunnan järjestämisestä vastaavat Suomessa pääasiassa liikuntajärjestöt, joiden tehtävänä on toiminnan organisointi eli kilpailujen, valmennuksen ja koulutuksen järjestäminen sekä rekrytointi (Lämsä 2009). Aktiivisia liikunta- ja urheiluseuroja on Suomessa yhdistysrekisterin mukaan tällä hetkellä noin 14 000 ja kuntien tietojen mukaan noin 9 000–11 000 (Koski & Mäenpää 2018). Suomalaisten

urheiluseurojen pyöriessä pääosin vapaaehtoistyön voimin urheilevan lapsen vanhemmat nähdään seuratoiminnassa usein kaksoisroolissa niin vanhempina kuin myös seuratoimijoina. Lämsä (2009) kuvaa perheiden tehtäväksi lasten liikuntaan sosiaalistamisen yhdessä koulujen kanssa sekä juuri toiminnan organisointiin osallistumisen.

Liikuntakulttuurin toimijat ovat määritelleet urheilun ja liikunnan jopa suurimmaksi kansanliikkeeksi maassamme, mitä on perusteltu seuratoimintaan osallistuvien ja liikuntaa harrastavien määrällä (Itkonen 1996, 32). Urheilun kansalaistoiminta koskettaaakin suurta osaa väestöstä ja siihen osallistuu noin 42,7 prosenttia suomalaisista, sillä varsinaisen liikuntaharrastamisen lisäksi kansalaistoimintoihin osallistutaan tekemällä vapaaehtoistyötä, osallistumalla erilaisiin tilaisuuksiin ja paikan päällä kannustamiseen sekä olemalla jäsenenä liikunta- ja urheiluseuroissa (Aarresola ym. 2019, 43). Liikunta ja urheilu ovat säilyttäneet valtavan suosionsa myös 2000-luvulla eikä mikään muu vapaaehtoistoiminnan muoto esimerkiksi tavoita nuorisoa yhtä laajasti. Seuratoimintaan osallistuvien lasten ja nuorten osuudet ovat kasvaneet, mikä vahvistaa puolestaan seuratoiminnan yhteiskunnallista roolia ja merkitystä entisestään. (Blomqvist, Mononen, Koski & Kokko 2018.) Noin 60 prosenttia 9–15-vuotiaista suomalaislapsista on mukana seuratoiminnassa ja jopa yhdeksän kymmenestä lapsesta vähintään kokeilee mukana oloa (Koski & Mäenpää 2018). Myös vuoden 2018 LIITU-aineiston mukaan urheiluseuratoimintaan osallistui kyselyntekohetkellä 62 prosenttia 9–15-vuotiaista lapsista ja nuorista (Blomqvist ym. 2018). Suomalaisesta aikuisväestöstä urheiluseurojen jäseniä on puolestaan vain noin 13 prosenttia (Koski & Mäenpää 2018) ja noin 20 prosenttia tekee liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyötä (Aarresola ym. 2019, 29, 43).

Merkittäviä selittäjiä seuratoimintaan osallistumiselle näyttää iän ja sukupuolen lisäksi olevan etenkin alaikäiset lapset ja heidän määränsä sekä myös elämän tietynlainen vakiintuminen (Koski 2000b). On siis huomionarvoista, että vaikka aikuisten varsinainen jäsenmäärä urheiluseuroissa on pieni, niin heidän osallistumisensa laajuutta toimintaan kuvaa paremmin nimenomaan osallistuvien lasten ja vapaaehtoistoimijoiden suuri määrä. Koska seuratoiminta on suunnattu erityisesti lapsille ja nuorille, voimme pitää omia lapsia luonnollisena selityksenä siihen osallistumiselle (Koski 2000b). Elämänvaihetta tarkastellen suhteellisesti eniten vapaaehtoistyöhön osallistuvat juuri ne, jotka asuvat puolison ja lasten kanssa, sillä heistä jopa 25,2 prosenttia tekee vapaaehtoistyötä urheiluseuroissa. Vaikka tutkimuksen tulokset eivät kerro asiaa suoraan, voimme havaita vanhempien osallistuvan seuratoimintaan

lastensa harrastuksen kautta. Vapaaehtoistyö, muu osallistuminen ja seurajäsenyys näyttäisivät olevan sidoksissa omiin tai omien lasten harrastuksiin sekä niiden turvaamiseen. (Aarresola ym. 2019, 30, 40, 44.) Myös Lämsän (2019) mukaan seuratoimintaan tullaan ja sieltä poistutaan usein juuri omien lasten harrastusten myötä. Seurojen puheenjohtajat arvioivat kolmanneksen seuratoimintaan osallistujista olevan mukana ennen kaikkea lasten vanhempina. Vajaa kolmannes seuratoimintaan osallistujista on laji-ihmisiä, noin viidennes liikunnan edistäjiä ja noin 15 prosenttia entisiä aktiiviurheilijoita, jotka haluavat jatkaa perinnettä ja maksaa niin sanottua kunniavelkaansa. Todellisuudessa toimijat ovat kuitenkin näiden sekoituksia, ja vanhemmuuden merkityksen on arvioitu olevan itse asiassa vielä tätä kolmannestakin suurempi. Noin 80 prosentin 7–15-vuotiaiden lasten vanhemmista tiedetään osallistuvan jollain tavalla seuratoimintaan. (Koski 2000a.) Tämän pro gradu -tutkielman tutkimuskohteena oleva laji eli pesäpallo on Aarresolan ym. (2019, 39, 43) mukaan myös yksi eniten vapaaehtoistoimijoita keräävistä lajeista.

3.2 Kuljeta, kustanna ja kannusta – vai jotain ihan muuta?

Aiemmat tutkimukset osoittavat vanhemmilla olevan hyvin monitahoinen merkitys ja rooli lasten urheiluharrastamisessa. Teoreettisesti vanhempien merkitys voidaan eritellä esimerkiksi liikuntaharrastusta tukevaan kulttuuriseen pääomaan ja toisaalta harrastuksen mahdollistavaan taloudelliseen pääomaan. (Aarresola 2014.) Lämsä (2009) on määritellyt urheilevan lapsen vanhemmille kolme erilaista roolia, joilla he voivat olla mukana lapsen urheiluharrastuksessa: mahdollistaja, tulkitsija ja roolimalli. Vanhemmat mahdollistavat lasten harrastamisen kuljettamalla heitä harrastuksiin, maksamalla harjoitus- ja osallistumismaksuja sekä osallistumalla harrastuksen käytännön organisointiin. Mahdollistamisen lisäksi vanhemmat myös liittävät lasten toimintaan merkityksiä ja auttavat lapsia tulkitsemaan kokemuksia urheilusta. Vanhemmat toimivat lisäksi roolimalleina tarjoamalla lapsille malleja oikeasta käyttäytymisestä näyttämällä esimerkiksi, miten häviöön tai voittoon suhtaudutaan tai miten pidetään ”pää kylmänä”. (Lämsä 2009.) Kansainväliset tutkimukset kuvaavat vanhempien roolia hyvin samankaltaisesti Lämsän (2009) kanssa, ja esimerkiksi Smoll ym. (2011) ovat todenneet vanhempien olevan kuljettajia, tarjoavan resurssit harrastukselle sekä toimivan roolimalleina ja tulkitsijoina. Myös Knightin ym. (2017) mukaan vanhempien roolit urheilevien nuorten elämässä vaihtelevat ja vanhemmat esimerkiksi mahdollistavat osallistumisen, toimivat roolimalleina sekä auttavat lapsia tulkitsemaan kilpailullisia

kokemuksia. Lämsän (2009), Knightin ym. (2017) ja Smollin ym. (2011) kuvaamissa rooleissa on kyse ennen kaikkea niistä erilaisista ulottuvuuksista, joilla vanhemmat voivat osallistua lastensa urheilutoimintaan, ja on huomattava, että vanhemmat toimivat näissä kaikissa rooleissa.

Usein vanhempien roolia lapsen harrastuksessa kuvataan erilaisten käytännön tehtävien kautta, jolloin vanhemmat ovat lapsen harrastuksessa erityisesti edellä mainittujen roolien mukaisesti mahdollistajia. Perinteinen näkemys vanhemman roolista lapsen urheiluharrastuksessa on juuri toimia harrastuksen mahdollistajana (Aarresola & Konttinen 2012). Vaikka vanhemmat voivat osallistua lapsen urheiluharrastukseen käytännön tasolla hyvin monella eri tavalla, tyypillisesti heille on tarjottu urheiluseuratoiminnassa niin sanottua kolmen k:n osallistumisroolia: kuljeta, kustanna ja kannusta. Vanhemmat otetaan mielellään mukaan seuran talkootyöhön ja moneen muuhun seuratyöhön, sillä tekijöistä on usein seuroissa pulaa (Pöyhönen 2015, 75). Esimerkiksi Lämsä (2009) on määritellyt vanhemmille seuraavanlaisia seuratoiminnan käytännön rooleja: huoltotehtävät, toimitsija-, järjestely- tai myyntitehtävät tapahtumissa, ohjaajana, kouluttajana tai apukouluttajana toimiminen, varainhankintatehtävät, hallinnolliset tehtävät, valmentajana toimiminen sekä tuomari- ja arviointitehtävät.

Vanhempien rooli lapsen urheiluharrastuksessa näyttäytyy aikaresursein tarkasteltuna esimerkiksi harjoituksiin kускаamisena, kisoissa mukana olemisena ja huoltojoukoissa toimimisena sekä joissakin tapauksissa vanhemmat myös valmentavat tai urheilevat lapsen kanssa itse (Aarresola & Konttinen 2012). Lisäksi vanhemmat huoltavat varusteita, seuraavat lajia yhdessä lapsen ja nuoren kanssa, huolehtivat ruokailuista, antavat palautetta urheilusuorituksista sekä osallistuvat moniin erilaisiin joukkueen tai seuran tehtäviin (Aarresola 2014). Aarresolan ja Konttisen (2012) mukaan kilpaurheilun polulla vanhemmat osallistuvat nuoren urheiluharrastukseen useimmiten toimimalla tukijoukkoina, toiseksi seuraamalla lajia ja vähiten organisoimalla itse urheilutoimintaa. Eniten vanhemmat osallistuvat siis harjoituksiin ja peleihin tai kisoihin kuljettamiseen sekä kotipelien ja -kisojen seuraamiseen. Selvästi harvemmin vanhemmat osallistuvat itse urheiluseuratoiminnan organisointiin. Lähes kaikkien nuorten urheilijoiden vanhemmat osallistuvat jollain tapaa nuoren harrastukseen kuitenkin melko usein. (Aarresola & Konttinen 2012.)

Kolmen k:n mukaiset roolit kuljettamisineen, kustantamisineen ja kannustamisineen korostuvat myös tutkittaessa vanhempien lapsensa urheiluharrastukselle tarjoaman tuen muotoja. Yleisimpiä urheiluharrastukseen liittyviä tuen muotoja ovat osallistuminen taloudellisesti eli liikunta- tai urheiluharrastukseen liittyvien kulujen maksaminen, kuljettamisesta huolehtiminen sekä emotionaalinen tuki eli esimerkiksi juuri kannustaminen (ks. Kiviluoma 2018, 57; Camiré, Trudel & Forneris 2009). Harvinaisempi tuen muoto on sen sijaan vanhempien kanssa yhdessä liikkuminen (Kiviluoma 2018, 57). Dorschin ym. (2009) tutkimuksessa vanhempien yleisin tapa osoittaa tukensa lapsen urheilua kohtaan oli osallistuminen tapahtumiin. Nuorten kokema vanhempien tuki liikunta- ja urheiluharrastukselle näyttäisi vähenevän iän myötä kaikissa tuen muodoissa ja erityisesti 15-vuotiaat kokevat saavansa keskimääräistä vähemmän tukea (Kiviluoma 2018, 39). Myös Tulokortin (2018, 35) mukaan perheen merkitys liikkumisen tukena on suurimmillaan pienillä lapsilla ja kavereiden merkitys kasvaa iän myötä suuremmaksi.

Kolmen k:n rooli näyttää pitävän pintansa myös vanhempien käsityksissä omasta roolistaan urheilevan nuoren tukijoina (ks. Pöyhönen 2015, 80–81). Näiden lisäksi talkootyö, pyykkihuolto ja välineet nostavat päätään vanhempien puheenvuoroissa, sillä kyseiset tukimuodot näkyvät vahvasti juuri perheen arjessa (Pöyhönen 2015, 80). Vaikka vanhemmat itse näkevät roolinsa usein juuri kustantamisena ja kuljettamisena eli taustatoimijoina toimimisena, korostavat vanhemmat kuitenkin kannustamisen ja keskustelemisen merkitystä (Pöyhönen 2015, 81). Myös nuorten näkökulmasta vanhempien roolit urheiluharrastuksessa näyttäytyvät pitkälti kuljettamisen, kustantamisen ja kannustamisen kautta, sillä Aallon ja Alatalon (2017, 38–39) mukaan nuorten vanhemmillensa antamat roolit voidaan tiivistää seuraavaan kolmeen luokkaan: käytännön asioiden hoitaminen, tukeminen ja talkootyön tekeminen. Nuoret korostavat erityisesti vanhempien roolia käytännön asioiden hoitamisessa, joita ovat esimerkiksi kausimaksujen, pelimatkakulujen, varusteiden ja lisenssien maksaminen sekä kuljettaminen. Käytännön asioiden hoitamisen lisäksi nuoret nostavat esiin vanhempien merkityksen kannustamisessa ja myös vanhempien tekemä talkootyö lapsen harrastuksen eteen korostuu tutkittavien puheessa. (Aalto & Alatalo 2017, 38–39.)

Vanhempien käytännön rooleja lapsen harrastuksessa voi lähestyä myös kuvaamalla yleisesti Suomessa tehtävää liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyötä, sillä Aarresolan ym. (2019, 30, 40, 44) mukaan urheilun ja liikunnan vapaaehtoistyöhön sekä seuratoimintaan osallistumisen

nähdään olevan yhteydessä omien lasten harrastuksiin, ja vapaaehtoistoimintaan osallistuvat eniten juuri ne, jotka asuvat puolison ja lasten kanssa. Eniten vapaaehtoistyötä tehdään talkootyön tai varainhankinnan parissa ja seuraavaksi yleisimpiä muotoja ovat muut toimihenkilötehtävät, toimitsijan tehtävät sekä muut vapaaehtoistehtävät. Vapaaehtoistyötä tekevistä selvästi pienin joukko toimii rahastonhoitajana, joukkueenjohtajana, tuomari- tai arviointitehtävissä ja hallituksessa, valiokunnissa, lajijaostossa tai muissa vastaavissa sekä huoltajana. Valmentajana, apuvalmentajana tai ohjaajana vapaaehtoistyötä tekee vajaa kymmenen prosenttia väestöstä, ja säännöllisesti valmennustoimintaa tekee 3,9 prosenttia suomalaisista. Joukossa voi tietenkin olla päällekkäisiä henkilöitä eikä toiminnan säännöllisyydestä tiedetä. (Aarresola ym. 2019, 37.) Seurojen toimintaan liitytään myös osallistumalla seuran tilaisuuksiin sekä kannustamalla paikan päällä. (Aarresola ym. 2019, 40). Nämä edellä kuvatut seuratoiminnan vapaaehtoistyön muodot ovat hyviä esimerkkejä myös niistä rooleista, joissa urheilevien lasten vanhemmat seuroissa toimivat. Voimme todeta, että vanhempien tehtävät lapsen urheiluharrastuksen parissa ovat hyvin moninaisia, ja Lämsän (2009) mukaan lähes puolet vapaaehtoistyötä tekevistä aikuisista toimivat itse asiassa niin sanottuina jokapaikanhöylinä, jotka vastaavat useista erilaisista asioista seurassa.

Vanhempien osallistumisen tapoja voidaan tarkastella paljon perinteistä kuljeta, kustanna ja kannusta -roolia moniulotteisemmin, sillä vanhempien rooli riippuu lajin ja seuran toimintakulttuurista, sekä myös lapsen tai nuoren harrastamisen tasosta ja intensiteetistä (Aarresola 2014). On havaittu, että joukkuelajien vapaaehtoistoiminnassa mukana olevat työskentelevät selvästi enemmän kuin yksilölajien vapaaehtoiset (Lämsä 2009). Myös vanhempien roolit perheen sisällä vaihtelevat, ja esimerkiksi Bergin (2015) tutkimuksessa osista osista osallistui joukkueen apuvalmennukseen, mutta joukkueen toimihenkilöt koostuivat pitkälti äideistä. Harjoitukseen kuljettaminen ja harjoitusten seuraaminen sen sijaan kuuluivat molempien rooleihin (Berg 2015).

Vaikka vanhempien rooli lapsen harrastuksessa voidaan nähdä myös perinteistä kuljeta, kustanna ja kannusta -roolia laajempaan, niin juuri nämä kolme roolia korostuvat usein. Myös Tulokortin (2018) mukaan yleisin vanhempien rooli lapsen harrastuksessa on liikkumiseen kannustaminen ja jopa 80 prosenttia koululaisista saa harrastuksessa kannustusta vanhemmiltaan. Harrastuksen kulujen maksaminen puolestaan kuuluu vanhemmista noin 79 prosentin tehtäviin. Myös kolmen k:n mukainen kuljettaminen kuuluu 64 prosentin

vanhemmista tehtäviin. (Tuloskortti 2018.) Stefansenin ym. (2016) Norjassa tekemä tutkimus osoittaa, että vanhempien rooli organisoidussa lasten ja nuorten urheilussa on ollut aina tärkeä, mutta se on muuttunut yhä intensiivisemmäksi. Lapsen harrastaminen seuratasolla ei olisi useinkaan mahdollista ilman vanhempien rahallista tukea ja myös monet harjoituspaikat sijaitsevat sellaisella etäisyydellä, että harrastuksiin kulkeminen ei onnistuisi ilman vanhempien sitoutumista. Se, että vanhemmat tarjoavat puitteet harrastamiselle ei kuitenkaan riitä, vaan harrastus tuo mukanaan nuoren elämään niin onnistumisia kuin vastoinkäymisiä, jolloin vanhemman roolina on myös kuunteleminen, keskusteleminen ja kannustaminen. (Pöyhönen 2015, 81.)

3.3 Kiinnittyminen lapsen urheiluharrastukseen

Vanhempien osallistumisessa ja kiinnittymisessä lapsen urheiluharrastukseen on kyse monimutkaisesta sosiaalisesta kokemuksesta, johon vaikuttaa samaan aikaan useat eri asiat ja henkilöt (Knight ym. 2017). Yhdistyksessä tai järjestössä toimivia ihmisiä yhdistää jokin sen toimintaa yhteiseen muotoon ja suuntaan jäsentävä henkinen tai aatteellinen tekijä, joka suomalaisessa liikuntakulttuurissa on perinteisesti jäsentynyt tietyn lajin ja erityisesti sen kilpailutoiminnan ympärille (Heikkala ja Koski 2000). Sitoutumisen ja osallistumisen perusteita ei löydetä kuitenkaan enää nykyään entisenkaltaisista yhteiskunnallisista ja poliittisista tekijöistä, vaan kiinnittymisen pinnat löytyvät muunlaisista vaikuttimista kuten vanhemmuudesta, tietystä lajista, liikunnasta laajasti, paikallisuudesta tai arvolähtökohdista (Koski 2000b). Liikunnan harrastamisessa ja aktiivisessa vapaa-ajassa on nykyään niin sanotun vakavan vapaa-ajan piirteitä, sillä vapaa-ajan lisääntyessä ja sen merkityksen korostuessa myös vapaa-aikaan ladataan työmäisiä tavoitteita ja tekemisiä. Harrastaminen voi toimia sellaisen hyödyn tavoitteluna, jolla yksilö erottautuu muista. Vapaa-ajan aktiivisuuden kautta voidaan tavoitella sosiaalisesti sekä kulttuurisesti hyväksytyjä tapoja toimia ja käyttäytyä yhteiskunnan jäsenenä. (Vehmas 2012.) Lapsen harrastuksen parissa toimiminen voidaan nähdä myös tällaisena vapaa-ajan aktiivisuutena, ja Lämsän (2009) mukaan lasten urheiluharrastuksella voi olla merkitystä myös vanhemman omalle statukselle. Koski (2000a) näkee osallistumisen kansalaistoimijana esimerkiksi juuri seuratyöhön myös mahdollisena keskeisenä identiteettimme määrittäjänä.

Moni vanhempi näkee osallistumisensa lapsen urheiluharrastukseen luonnollisena tapana olla vastuullinen vanhempi ja osallistua lapsen elämään (Stefansen ym. 2016). Vanhemmat haluavat viedä lapsensa harrastamaan urheilua, koska niin tehdessään he ajattelevat toimivansa oman lapsensa parhaaksi ja osallistumista pidetään tapana olla hyvä vanhempi (Soini 2011, 55, 119). Liikunta ja urheilu koetaan kiehtovana elämänalueena, joka jossain sellaisenaan on monelle hyvä syy olla mukana urheiluseuratoiminnassa (Koski 2000a). Vanhemmat myös pitävät liikuntaa merkittävänä vapaa-ajan harrastuksena, koska organisoitu urheilu tapahtuu aikuisten valvonnassa, siinä opetetaan lapsia kilpailemaan, toimimaan ryhmässä sekä saavuttamaan tavoitteita sääntöjen sitomissa tilanteissa (Lämsä 2009). Urheilua pidetään usein keinona säilyttää läheinen suhde lapseen sekä ylipäänsä tapana olla vanhempi (Stefansen ym. 2016). Myös Gottzenin ja Kremer-Sadlikin (2012) mukaan vanhempien tuodessa lapsensa urheiluharrastuksen pariin he odottavat sen olevan keino muodostaa läheinen suhde lapsen kanssa, viettää laatu-aikaa yhdessä sekä opettaa lapselle tärkeitä arvoja ja taitoja. Osallistuminen lapsen urheiluun voi parhaimmillaan vahvistaa ja tiivistää perhettä (Smoll ym. 2011). Urheiluharrastus on nuoren ja koko perheen kannalta niin iso osa elämää, että vanhemmat haluavat olla jollain tapaa osana sitä (Pöyhönen 2015, 75).

Liikunnan kansalaistoiminnassa on kyse ennen muuta lasten ja vanhempien suhteesta, jonka raamina on useimmiten käsitys kunnan kansalaisesta (Koski 2000a). Vanhemmat näkevät liikunnan itsessään arvokkaana asiana ja harrastuksen uskotaan tuovan lapsen tai nuoren elämään kaivattua sisältöä. Itse harrastuksella ei ole vanhemmille niin väliä, mutta se, että lapsi harrastaa jotakin, on tärkeää. (Pöyhönen 2015, 63.) Vanhempien osallistuminen lasten urheiluharrastuksiin näyttäytyy myös Soinin (2011, 67) tutkimuksen mukaan prosessina, joka saa alkunsa vanhempien pyrkimyksestä tukea lapsensa kokonaisvaltaista kehitystä sekä halusta tarjota mahdollisuus mieluisaan tekemiseen. Yleensä vanhemmat ovat vieneet lapsensa urheiluharrastuksiin ilman suurempia odotuksia, eikä heillä välttämättä ole minkäänlaista käsitystä siitä, mihin kaikkeen lapsen harrastus voi johtaa. Vanhemmat ovat saattaneet ajatella, että lapsi saa itselleen mukavan liikuntaharrastuksen, jonka parissa viihtyy sekä oppii joitakin liikuntataitoja. (Soini 2011, 89.) Toisaalta urheilu näyttäytyy monille vanhemmille myös alueena, jossa he voivat luottavaisesti toimia vanhempana ja omien urheilutaitojen siirtäminen tai lapsen tukeminen harrastuksessa on merkityksellistä aikaa niin lapselle kuin vanhemmalle (Lämsä 2009).

Vapaaehtoisuuteen pohjautuvassa seuratoiminnassa on oleellista, että toimijat kokevat tekemisen mielekkääksi ja merkitykselliseksi (Koski 2000a). Sosiaalistuminen lapsen lajiin yhdessä vanhempien tiiviiden sosiaalisten verkostojen kanssa vaikuttaa hyvin paljon siihen, että vanhemmat näkevät lasten harrastuksiin osallistumisen yleensä mielekkääksi sekä palkitsevaksi, ja vanhempien sosiaalista ympäristöä voidaan pitää yhtenä osatekijänä selitettäessä heidän osallistumistaan lastensa urheiluharrastukseen (Soini 2011, 59–60). Myös Vehmaksen (2012) mukaan sosiaalinen samaistuminen voi säädellä yksilöiden liikunnan harrastamista ja aktiivista vapaa-aikaa, jolloin harrastuksiin hurahtaminen voi tuottaa yhteisöllisyyttä, jota on aiemmin kartutettu esimerkiksi perheestä, työstä tai uskonnosta. Useissa tutkimuksissa (ks. Pöyhönen 2015; Aarresola 2014; Aarresola & Konttinen 2012; Soini 2011; Nieminen & Räsänen 2000; Aroheinä 1999) on todettu, että lapsen harrastuksen ympärille on kehkeytynyt vanhemmille merkittävä sosiaalinen verkosto ja lasten harrastukset voivat muodostua vanhempien omaa elämää rikastuttaviksi tekijöiksi, jolloin vanhemmat ovat innolla mukana toiminnassa. Lapsen urheiluharrastuksessa mukana olemisesta saatu hyöty voi näyttäytyä vanhemmalle siis esimerkiksi sosiaalisina suhteina tai verkostojen luomisena. Aroheinän (1999, 50) mukaan yhteisö lapsen harrastuksen ympärillä muodostaa vanhemmille yhden ison perheen, jonka välinen yhteys muodostuu yhdessäolosta harjoitusten, talkoiden ja pelien kautta. Moni vanhempi kokee, että tämän niin sanotun urheiluseuraperheen lisäksi ei välttämättä kaivata enää muuta (Aroheinä 1999, 50). Myös Örnin (2013, 54, 66) tutkimuksessa vanhemmat kuvaavat suunnistuksesta saatavaa sosiaalista antia muun muassa puhumalla niin sanotusta suunnistusperheestä, ja suunnistus on perheelle niin kiinteä osa elämää, että se on puhtaasti elämäntapa eikä ainoastaan harrastus.

Monet vanhemmat osallistuvat lastensa urheiluharrastukseen niin vahvasti, että oikeastaan hekin ovat ryhtyneet harrastamaan lastensa kilpaurheilua (Aarresola & Konttinen 2012). Sama ilmiö nousee esiin useissa muissa tutkimuksissa, kun lapsen harrastuksesta on tullut myös vanhemman harrastus ja näin ollen heidän vapaa-aikaansa vahvasti määrittävä tekijä (ks. esim. Soini 2011; Nieminen & Räsänen 2000; Aroheinä 1999). Huomionarvoista on varmasti se, että lapsen kuljettaminen harjoituksiin ja harrastuksessa tiiviisti mukana olo vie useimmiten vanhempien aikaa niin merkittävästi, että heidän omille harrastuksilleen ei välttämättä jää enää edes aikaa. Joissain tapauksissa vanhemmat ovat saattaneet kuitenkin alkaa jopa itse harrastaa lapsen harrastamaa lajia (ks. esim. Stefansen ym. 2016; Soini 2011, 59). Soinin tutkimuksessa (2011, 59) monet vanhemmista ovat oppineet lapsen harrastuksen

kautta ymmärtämään lajia, rakastuneet siihen ja laji on vienyt heidät nopeasti mennessään. Myös Dorschin ym. (2009) mukaan osallistuminen lapsen urheiluharrastukseen kasvattaa vanhempien tietämystä, tavoitteita ja ylipäänsä tietoa urheilusta. Vanhemmat nauttivat osallistumisesta enemmän silloin, kun he arvostavat sekä ymmärtävät urheilua (Smoll ym. 2011), ja juuri lajin oppiminen sekä sen syvempi ymmärtäminen sitouttaa vanhempia mukaan toimintaan (Soini 2011, 119).

Dorsch ym. (2015) ovat tutkineet lapsen organisoituun urheiluharrastukseen osallistumisen ensimmäistä 15 kuukautta vanhempien sosiaalistumisen näkökulmasta. Tutkimus osoittaa lasten ja nuorten urheilun tarjoavan uusia mahdollisuuksia perheen sisäiselle kanssakäymiselle sekä perheen kommunikoinnille. Tämän seurauksena vanhemmat sitoutuvat niin käyttäytymisen kuin tunteiden tasolla urheiluun ja alkavat jopa käyttää urheilua esimerkiksi keinona opettaa lapsille elämästä. Vanhemmat alkavat myös toimia kuten lasten ja nuorten urheiluun osallistuvien vanhempien oletetaan toimivan. Toistuvan sosiaalisen kanssakäymisen myötä vanhemmat omaksuvat uuden ja kasvaneen roolinsa sekä alkavat myös reflektoida omaa kehitystään vanhempina nimenomaan urheilevan lapsen vanhemman kontekstissa. Tutkimus osoittaa, että vanhemmat, joiden lapset osallistuvat organisoituun urheiluun ensimmäistä kertaa, kokevat laajan sosiaalistumisprosessin. (Dorsch ym. 2015.) Myös Kosken (2000a) mukaan moni vanhempi tulee mukaan lajiin ulkopuolelta lapsen kautta ja tällöin he käyvät läpi mielenkiintoisen prosessin oppiessaan hiljalleen lajin koodit ja siihen liittyvät merkitysrakenteet sekä alkavat vähitellen kehittyä laji-ihmisiksi.

Vaikka lapsen urheilun ympärille on muodostunut usein tärkeä sosiaalinen ympäristö myös aikuisille, niin tuskin monikaan vanhemmista on alun perin vienyt lastansa mukaan urheiluseuratoimintaan saadakseen sieltä ystäviä tai hankkiakseen itselleen uuden harrastuksen. Kiinnittyminen lapsen harrastukseen voi kehittyä usealla eri tavalla ja esimerkiksi lajivalinta voi tapahtua joko lapsen omasta toiveesta tai toisin päin vanhemmalta lapselle. Vanhempien omalla urheilutaustalla sekä kiinnostuksella on usein vaikutus lapsen kiinnostuksen suuntautumiseen ja vaikka harrastus olisi alun perin aloitettu lapsen toimesta, on lopullinen päätös valinnassa juuri vanhemmilla (Pöyhönen 2015, 61–62). Niemisen ja Räsänen (2000, 15) tutkimuksessa vanhempien kertomuksissa korostuu harrastuksen aloittamisen suhteen lasten aloitteellisuus. Soinin (2011, 67) mukaan vanhemmat eivät useinkaan tiedä tuodessaan lasta mukaan urheiluharrastukseen, mihin he itse sitoutuvat.

Poikkeuksen tähän prosessiin muodostavat tietenkin sellaiset perheet, joissa oma lajitausta sekä perheen perintö vaikuttavat niin merkittävästi, että jo harrastusta valitessa vanhemmat tietävät, mihin ovat ryhtymässä (Soini 2011, 67).

Dorschin ym. (2009) mukaan vanhemmat saavat sosiaalistumisen kokemuksia lasten organisoituihin urheiluharrastuksiin osallistumisesta. Tutkimuksessa havaittiin lapsen urheiluharrastuksen vaikuttavan vanhemman käytökseen monella tavalla, sillä lapsen osallistuessa myös vanhemmat osallistuvat urheiluun sekä tekevät erilaisia uhrauksia ja tukevat lapsia. Lasten osallistuminen organisoituun urheiluharrastukseen vaikuttaa myös vanhempien emotionaaliseen yhteyteen urheilua kohtaan sekä vaikuttaa ylipäänsä heidän väliseen kommunikointiinsa, vanhemman ja lapsen suhteeseen sekä vanhempien suhteeseen muihin vanhempiin. Tutkimuksessa havaittiin myös, että vanhemmat kehittävät hyvin tunnepitoisen siteen lapsensa urheiluun osallistumista ja ylipäänsä lasten urheilua kohtaan. Tätä sidettä urheiluharrastukseen kuvaa esimerkiksi se, että moni vanhempi kertoi lapsen harrastuksen päättymisestä jääneestä tyhjyydestä. Vanhemmat eivät jääneet tällöin kaipaamaan harrastuksesta pelkästään urheilulajia itseään, vaan ennen kaikkea sosiaalisia suhteita muihin vanhempiin. (Dorsch ym. 2009.)

Vanhempien omat uskomukset, asenteet ja odotukset voivat vaikuttaa heidän osallistumiseensa lapsen urheiluharrastukseen (Knight 2019), ja vanhemmat lähestyvät urheilua usein erilaisilla lapsiin kohdistetuilla pyrkimyksillä, tavoitteilla ja odotuksilla perustuen heidän omiin kokemuksiinsa sekä tietoihin urheilusta (Knight ym. 2017). Nämä kaikki asiat vaikuttavat siihen, millaiset tarkat roolit vanhemmat ottavat itselleen sekä miten he ylipäänsä toimivat lapsen urheiluharrastuksessa (Knight 2019; Knight ym. 2017; Dorsch ym. 2017). Vanhemmista lähes 90 prosenttia kohdistaa jonkinasteisia odotuksia lapsen urheiluharrastukseen (Rautava 2003, 65). Viimeaikainen laadullinen tutkimus urheilevien lasten vanhempien kokemuksista on osoittanut, että vaikka vanhemmilla olisi ennestään tietynlaisia asenteita tai uskomuksia urheilua ja saavutuksia kohtaan, niin lapsen harrastuksen urheiluympäristöön ja -kulttuuriin sosiaalistuessaan nämä asenteet ja uskomukset alkavat muuttua (Knight 2019).

3.4 Sitoutumisen aste ja erilaiset osallistujatyypit

Vanhemmat sitoutuvat lapsen urheiluharrastukseen keskenään hyvin eri tavoin. Toiset vanhemmat ovat syvällä lapsen harrastusmaailmassa, kun taas toisille seuratoimintaan osallistuminen on vain satunnaista sekä hyvin pintapuolista. Seuratoiminnan osallistujatyyppejä, vanhempien erilaisia rooleja ja tyypittelyjä on tehty useampia perustuen pitkälti juuri toimintaan osallistumiseen sekä vanhempien sitoutumisasteeseen. Aarresolan ja Konttisen (2012) mukaan tutkimukset ovat osoittaneet, että vanhempien rooli ja vaikutus on dynaaminen kokonaisuus ja harrastuksen edetessä myös sen luonne sekä vanhempien roolit muuttuvat. Mitä intensiivisempi harrastus on, sitä tiiviimmin myös vanhemmat siihen osallistuvat. Vanhemmat on aiempaa vahvemmin tunnustettu nuorisourheilun yhdeksi toimijaksi myös käytännön urheiluelämässä. (Aarresola & Konttinen 2012.)

3.4.1 Muukalainen, turisti, regulaari vai insaideri?

Liikunta voidaan ymmärtää kulttuurisesti rakentuvaksi sosiaalisesti maailmaksi, johon osallistuminen vaihtelee yksilöittäin, mutta myös saman henkilön osallistuminen vaihtelee esimerkiksi elämäntilanteiden muutosten myötä (Koski 2004). Mitä syvemmillä olemme tässä sosiaalisessa maailmassa, sitä paremmin ymmärrämme sen merkityksiä sekä koemme kyseisen sosiaalisen maailman merkitykselliseksi (Koski 2017). Seuratoiminta ylipäänsä sekä tietyn seuran toiminta voidaan nähdä niin sanottuina sosiaalisina maailmoina, joilla on omat käytäntönsä ja ajattelutapansa. Koski (2000a; 2000b, 2004) kuvaa liikunnan kansalaistoimintaan osallistumisen sosiaalista maailmaa David Unruh'n (1979) sosiaalisen maailman eri osallistujatyyppeiden kautta:

Muukalaiset ovat toimijoita, jotka ovat kyseisen sosiaalisen maailman keskeisten asioiden ulkopuolella, mutta voivat kuitenkin olla mukana hetkittäin tai vaihtoehtoisesti he ovat mukanaolon raja-alueella. Muukalaisille kyseisen sosiaalisen maailman merkitykset eivät ole avautuneet, vaan he suhtautuvat siihen epäilevästi ja ennakkoluuloisesti. Seuratoiminnassa muukalaiset seuraavat tapahtumia salien seinustoilla ja kenttien reunoilla taustaroleissa. Muukalaisten käsitys tietystä liikuntamuodosta luodaan hatarien ennako-oletusten ja mielikuvien varaan. (Koski 2000a; 2000b; 2004.)

Turistit lähestyvät sosiaalista maailmaa muukalaisia vähän aktiivisemmin. He tyydyttävät uteliaisuuttaan ja ovat mukana niin kauan kuin osallistuminen on viihdyttävää, tuottavaa tai ajankulua heille. Turistit saattavat jo tehdä havaintoja siitä, millaisista merkityksistä kyseinen maailma rakentuu, mutta heidän suhteensa sosiaaliseen maailmaan jää kuitenkin pinnalliseksi ja yleensä hetkelliseksi. Seuratoiminnan sosiaalisessa maailmassa turistit vierailevat satunnaisesti esimerkiksi toimitsijatehtävissä. (Koski 2000a; 2000b; 2004.)

Regulaarit eli säännölliset osallistujat ovat integroituneet sosiaaliseen maailmaan ja sen toimintaan. Perinteisesti esimerkiksi taiteen, urheilun, ammattiyhdistysten tai muiden vastaavien maailmoja on tarkasteltu regulaarien kautta. Regulaarit ovat sitoutuneet toimintaan säännöllisesti sekä he ovat jo suhteellisen sitoutuneita. Regulaareille kyseisen sosiaalisen maailman kulttuuriset merkitykset ovat jo laajasti auenneet, he kykenevät tunnistamaan niitä sekä kiinnittymisen jatkuessa merkityksellistyminen yleensä syvenee. Seuratoiminnassa regulaarit osallistuvat säännöllisesti esimerkiksi varainhankintaan. (Koski 2000a; 2000b; 2004.)

Insaidarit tai sisäpiiriläiset ovat niitä, joilla osallistuminen täyttää lähes koko elämänpiirin. He tuottavat toimintaa muille osallistujille, rekrytoivat uusia toimijoita ja tietävät sisäpiirin asioita kyseisestä sosiaalisesta maailmasta. Insaidereille tällä sosiaalisella maailmalla merkityksineen voi olla merkittävä rooli identiteetin rakentumiselle. Seuratoiminnan insaidarit ovat niitä, jotka ovat kaikkein syvimmällä seuratyön ytimessä, luovat toimintaa ja joiden varassa seuratoiminta pyörii. (Koski 2000a; 2000b; 2004.)

Kaikkia näitä seuratoiminnan osallistujatyyppejä voidaan löytää myös urheilevien lasten vanhemmista. Se, minkä tyypin osallistuja vanhempi on, riippuu siitä, miten syvällä hän on kyseisessä sosiaalisessa maailmassa eli miten syvällä vanhempi on seuratoiminnan kulttuurissa (Koski 2000a; 2000b; 2017). Tässä pro gradu -tutkielmassa korostuu seuratoiminnan osallistujatyypeistä erityisesti juuri insaidarit, sillä tutkimuksen kohteena ovat sellaiset vanhemmat, joille lapsen harrastukseen osallistuminen täyttää lähes koko elämänpiirin ja jotka ovat hyvin syvällä harrastuksessa.

3.4.2 Pelkkä sponsori, kuljettaja, penkkiurheilija vai aktiivi?

Eskolan ja Melinin (1999) mukaan vanhempien osallistuminen lapsen harrastuksiin vaihtelee ja vanhemmat sitoutuvat lapsen urheilemiseen eriasteisesti. Eskola ja Melin (1999) ovatkin erottaneet urheilevien lasten vanhemmista ainakin seuraavat harrastukseen sitoutumisen ja osallistumisen tyypit:

Pelkkä sponsori. Pelkkä sponsori on vanhempi, joka vastaa vain harrastuksen taloudellisesta tukemisesta.

Kuljettaja. Sponsoroinnin lisäksi kuljettaja vie lasta harjoituksiin ja kilpailuihin

Penkkiurheilija. Penkkiurheilijaksi katsotaan vanhemmat, jotka rahoittamisen ja kuljettamisen lisäksi seuraavat harjoituksia sekä kilpailuja.

Aktiivi. Aktiivit ovat vanhempia, jotka rahoittamisen, kuljettamisen ja harjoitusten sekä kilpailuiden seuraamisen lisäksi osallistuvat itse eri tavoin joukkueen, ryhmän tai seuran toimintaan. (Eskola & Melin 1999.)

Eskolan ja Melinin luokittelun mukaisista osallistujatyypeistä tässä pro gradu -tutkielmassa korostuvat erityisesti aktiivit. Tutkimukseen osallistuvat vanhemmat ovat juuri niitä aktiiveja, jotka rahoittamisen, kuljettamisen ja harjoitusten sekä kilpailuiden seuraamisen lisäksi osallistuvat itse eri tavoin joukkueen, ryhmän tai seuran toimintaan.

3.4.3 Yli-innostuneet, keskitien kulkijat vai oppositiovanhemmat?

Nieminen ja Räsänen (2000) ovat tutkineet liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielmassaan taitoluistelevien lasten ja heidän vanhempiensa käsityksiä lapsiurheilun luonteesta. He ovat luokitelleet tutkimuksessaan urheilevien lasten vanhempia Hellstedin (1987) mukaan ja löytävät näin ollen urheilevien lasten vanhemmille kolme eri kategoriaa:

Yli-innostuneet vanhemmat. Yli-innostuneille vanhemmille lapsen harrastus on kaikki kaikessa ja se saattaa olla vanhemmille jopa tärkeämpää kuin lapselle itselleen. Lasten vapaa-aika on ohjelmoitu täyteen harrastuksia ja lapsia kannustetaan pysymään mukana niissä kaikissa. Urheiluharrastuksissa opitut taidot ja kehittyminen ovat yli-innostuneille

vanhemmille hyvin tärkeitä. Kilpailuissa vanhemmat ovat katsomossa, suorituksesta puhutaan jälkikäteen ja jopa koulutyöstä voidaan tinkiä harrastuksen tähden. Yli-innostuneet vanhemmat ovat valmiita uhraamaan taloudellisesti paljon lapsen harrastuksen eteen odottaen vastinetta rahoilleen. Vanhemmilla on valtaa määrätä lapsen harrastuksen jatkumisesta tai loppumisesta. (Nieminen & Räsänen 2000, 49–51.)

Keskitien kulkija -vanhemmat. Keskitien kulkija -vanhemmat ovat uhrautuvia ja he toimivat lapsen harrastuksessa hänen ehdoillaan sekä kuuntelevat lapsen tuntemuksia. Vanhemmat korostavat sitä, että lapsen harrastuksessa tärkeää on lapsen innostus ja jaksaminen eikä lapsen harrastus ole vanhemmille lajikeskeistä. Vanhemmat osallistuvat seuratoimintaan pyydettyä, mutta eivät ole kovin innostuneita siitä. He seuraavat kilpailuja toisinaan kuljettamisen lisäksi, mutta eivät aseta sijoitustavoitteita ja vanhemmilla saattaa olla jopa ristiriitainen suhtautuminen lasten kilpaurheiluun. (Nieminen & Räsänen 2000, 51–52.)

Oppositiovanhemmat. Oppositiovanhempien perheessä lapsi saa valita harrastuksensa itse eivätkä vanhemmat ohjaa omasta urheilutaustastaan huolimatta lapsen harrastusvalintoja. Vanhempien odotukset lapsen harrastuksesta ovat realistisia ja nämä vanhemmat ovat kyllästyneet jatkuvaan kilpailullisuuden korostamiseen. Lapsen kuljettaminen harjoituksiin ei onnistu oppositiovanhemmilta aina, mutta lapsen harrastuksesta ja sen miellyttävyydestä ollaan kuitenkin kiinnostuneita. (Nieminen & Räsänen 2000, 52–54.)

Koska pro gradu -tutkielmani haastateltavat ovat aktiivisesti ja syvällä lapsen harrastuksessa mukana olevia, voidaan olettaa heillä olevan joitakin yli-innokkaiden vanhempien kategorian piirteitä. Tästä Niemisen ja Räsänen luokittelusta ei kuitenkaan suoranaisesti löydy yhtä ainoaa oman tutkimukseni kannalta oleellista kategoriaa. Luokittelu ei sellaisenaan palvele pro gradu -työtäni eikä tutkimukseen osallistuvien valintaa voida kuvata tämän luokittelun pohjalta.

3.5 Synteesi

Vanhempien osallistuminen lapsen urheiluharrastukseen ei ole missään nimessä mutkatonta, mutta on muistettava, että monimutkaisesta roolistaan huolimatta lasten vanhemmat ovat urheiluseuroille merkittävä resurssi. Vanhemmat toimivat urheiluseuroissa monissa eri tehtävissä, sillä he ovat usein kaksoisroolissa niin vanhempina kuin myös seuran

vapaaehtoisina. Vanhempien rooli käytännön toiminnan järjestämisessä on yksinkertaisesti merkittävä. Lasten ja nuorten urheilussa vanhemmat ovat siis yksi keskeinen tekijä, jota ei voida sivuuttaa, sillä esimerkiksi lasten kilpaurheilu nykymuodossaan ei olisi mahdollista ilman vanhempien osallistumista.

Vanhempien osallistumisella lapsen harrastukseen on merkitystä tietysti lapselle, mutta myös urheiluseuralle ja vanhemmille itselleen. Osallistumisen tapa ja määrä tulevat ideaaliksi silloin, kun sekä lapsen, urheiluseuran että vanhempien kokemus on myönteinen. Vanhempien osallistumiselle ei siis voida asettaa tavoitetta vain yhden toimijan näkökulmasta, vaan on tunnistettava erilaiset perheet sekä eriytyneet mahdollisuudet. (Aarresola 2014.) Lasten ja nuorten vanhempien henkinen ja taloudellinen tuki ovat merkittäviä koko suomalaisen kilpa- ja huippu-urheilujärjestelmän kannalta. Urheilu-uran alkuvaiheessa harrastuksen tärkein rahoittaja on oma perhe, mutta itse taloudellista tukea tärkeämpää on kuitenkin vanhempien henkinen tuki urheilijan taustajoukoissa. Aito kiinnostus ja kannustus vanhempien suunnalta auttaa nuoria urheilijoita eteenpäin kohti niin mahdollista huippu-urheilu-uraa kuin liikunnallista elämäntapaa. (Härkönen 2009.)

Aarresola ja Konttinen (2012) toteavat, että kilpaurheilu ilmiönä pitää tuntea myös perhekontekstissa. Meidän tulisi ymmärtää niitä vaikutuksia ja merkityksiä, joita nuoren kilpaurheilulla on koko perheelle sekä tarkastella muun muassa vanhempien suhtautumista kilpaurheiluun, vapaaehtoistyöhön, vapaa-aikaan yleensä sekä vanhemmuuteen. Mielenkiintoista onkin se, voidaanko ylipäätään enää puhua nuorten kilpaurheilusta vai tulisiko puhua perhekilpaurheilusta, kun huomioidaan se, kuinka keskeisenä vanhempien rooli ja merkitys kilpaurheilussa näyttäytyy. (Aarresola & Konttinen 2012.) Myös Pöyhösen (2015, 104) mukaan on aiheellista miettiä sitä, kuinka vanhemmat huomioidaan urheilijan tukijoukkoina sekä miten vanhempien ja urheilutoiminnan välistä kuilua voisi kaventaa. Urheilutoiminnassa ei voida unohtaa sitä, että perhe on urheilijalle tärkein tukijoukko ja intensiivinen kilpaurheilu vaatii koko perheen sitoutumista. Koti ei voi siis olla mikään irrallinen saareke urheiluseurasta. (Pöyhönen 2015, 104.)

Vanhempien toiminta urheilussa on usein tasapainoilua, sillä heidän tukensa ja panostuksensa ovat ehdottomia lasten urheiluharrastukselle, mutta toisaalta vanhempien liian aktiivinen tuki ja kannustus voivat kääntyä negatiiviseksi vaatimukseksi ja johtaa ylimääräiseen stressiin

sekä paineisiin (Lämsä 2009). Monissa tutkimuksissa on raportoitu intensiivisen harrastamisen kuormittavan perhettä huomattavasti ja nuoren tavoitteellisesta urheiluharrastuksesta tuleekin helposti koko perheen projekti (Aarresola & Konttinen 2012; Aarresola 2012). Myös Pöyhösen (2015, 82) mukaan intensiivisesti harjoittelevien nuorten urheiluharrastus on usein koko perheen projekti eikä ilman perheen tukea kilpaurheilun harrastaminen ole edes mahdollista. Parhaimmillaan nuoren urheiluharrastus on perhettä yhdistävä ja sen elämänlaatua lisäävä tekijä, mutta pahimmillaan se voi kuluttaa perheen henkiset ja aineelliset resurssit loppuun (Aarresola 2014). Kun lapsen harrastukseen on sitouduttu niin ajallisesti kuin taloudellisestikin, voi vanhempien ja harrastuksen välille syntyä jännitteitä ja tilanteita, joissa vanhempi ei tiedä, kuinka hänen tulisi toimia (Pöyhönen 2015, 99). Huolet urheilua harrastavien nuorten perheissä liittyvät ensisijaisesti nuoren jaksamisen lisäksi perheen varojen ja ajan riittävyyteen (Aarresola 2014). On myös huomionarvoista, että Pöyhösen (2015, 66) mukaan osalla urheilevien lasten vanhemmista on ollut vaikeuksia oman roolinsa löytämisessä urheilevan nuoren äitinä tai isänä ja vanhemmat joutuvat tasapainoilemaan aktiivisen ja passiivisen vanhemman roolin välillä. Sellaisten vanhempien, joilla ei ole itsellään aiempaa urheilutaustaa tai kokemusta lapsen harrastamasta urheilulajista, voi olla hankala samaistua urheilun vaatimuksiin ja tavoitteellisuuteen eivätkä vanhemmat aina tiedä, mitä heiltä odotetaan (Pöyhönen 2015, 74, 99). Vanhemmat, jotka eivät osallistu toimintaan aktiivisesti kokevat usein jäävänsä taka-alalle seuroissa ja omaa lastansa koskevissa asioissa (Pöyhönen 2015, 73).

Urheilevien lasten vanhemmat luokitellaan helposti käyttäytymisensä perusteella joko kannustaviksi tai painostaviksi ja vuorostaan vanhempien vaikutukset lapsen urheiluharrastamiseen joko positiivisiksi tai negatiivisiksi. On kuitenkin ymmärrettävä, että urheilevien lasten vanhempien rooli niin ilmiönä kuin tutkimuskenttänä on paljon monimutkaisempi ja näin ollen moni-ilmeisempää tutkimusta tarvitaan edelleen. (Knight 2019.) Aiempi tutkimus sekä tietynlaisen tutkimuksen vähyys tarjoavat omalle pro gradu -tutkielmalleni selkeän rajauksen. Tiivistetysti voimme todeta vanhemman roolin lapsen urheiluharrastuksessa olevan ennen kaikkea hyvin merkittävä, mutta myös hyvin vaihteleva. Tutkimukset osoittavat, että urheilevien lasten vanhemmille on tarjolla useita erilaisia rooleja ja mahdollisuuksia toimia mukana lapsen harrastuksessa hyvin erilaisella sitoutumisasteella. Vanhempien vaikutus lapsen urheiluharrastukseen on kiistaton, mutta samaan aikaan heidän äänensä on jäänyt vielä melko kuulumattomiin. Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkitaan niitä

aktiiveja, jotka ovat hyvin syvällä mukana lapsen pesäpalloharrastuksessa, ja joille lapsen harrastuksesta on tullut jollain tavalla myös oma harrastus. Tutkielmani kannalta on siis oleellista useista aiemmista tutkimuksista esiin noussut ajatus siitä, että lapsen harrastus voi muodostua myös vanhemman vapaa-aikaa vahvasti määrittäväksi harrastukseksi. Urheiluharrastus on usein tärkeä asia lapsen ja nuoren elämässä, mutta se voi olla sitä myös vanhemmille, ja tässä pro gradu -tutkielmassa halutaan antaa vanhemmille puheenvuoro siitä, millaisena he itse kokevat osallistumisensa lapsen urheiluharrastukseen.

4 SOSIAALINEN PÄÄOMA

Merkittävänä osana pro gradu -tutkielmani teoreettista viitekehystä toimii sosiaalisen pääoman monimuotoinen käsite, sillä tutkimuksessani selvitetään vanhempien lapsensa pesäpalloharrastuksessa mukana olemisesta saamaa sosiaalista pääomaa. Käsitteen moninaisuutta kuvaa hyvin se, että Ilmosen ja Siisiäisen (2000) mukaan sosiaalista pääomaa ei ole saatavilla sellaisenaan, vaan sitä syntyy muiden kollektiivisten hankkeiden oheistuotteena. Sosiaalisen pääoman lähteitä tai välineitä onkin usein vaikea erottaa sen tuotoksista (Woolcock 2000; 1998; Ruuskanen 2007; 2001, 34; Ilmonen 2000; Ilmonen & Siisiäinen 2000; Kovalainen & Österberg 2000). Esimerkiksi yhdistystoimintaan osallistumista voidaan pitää yhtenä tällaisena sosiaalista pääomaa oheistuotteena synnyttävänä kollektiivisena hankkeena, ja juuri yhdistystoiminta nähdään usein sosiaalisen pääoman ruumiillistumana (Ilmonen & Siisiäinen 2000). Tutkimustani sävyttää siis ajatus yhdistystoimintaan osallistumisen sosiaalista pääomaa tuottavasta voimasta. Tässä pääluvussa laajennan tutkimukseni teoreettista viitekehystä liittämällä sosiaalisen pääoman käsitteen mukaan edellisessä luvussa kuvattuun urheiluvien lasten vanhempia käsittelevään aiempaan tutkimustietoon. Ymmärtääksemme sitä, millaisena sosiaalinen pääoma nähdään tässä tutkimuksessa ja ylipäätään urheiluseuratoimintaan osallistumisessa, on ensin käsiteltävä sosiaalisen pääoman monitahoista käsitettä eri teoreetikoiden näkökulmista.

Sosiaalisen pääoman teoreettinen perimä on liitetty ennen kaikkea Robert D. Putnamiin, James Colemanin ja Pierre Bourdieuhun (ks. esim. Field 2008; Ruuskanen 2007; 2002; 2001; Ellonen & Korkiamäki 2005; Ilmonen 2000; Woolcock 2000; 1998). Käsite ei ole kuitenkaan noussut ensimmäistä kertaa esiin heidän kirjoituksissaan, vaan amerikkalainen Lyda Hudson Hanifan kirjoitti sosiaalisen pääoman käsitteestä ensimmäisen kerran jo 1900-luvun alussa. Hanifan pyrki uudistamaan maaseutuyhteisön koululaitoista ja käytti käsitettä sosiaalinen pääoma vuonna 1916 viitaten sillä ihmisten keskinäiseen hyvään tahtoon sekä yksilöiden ja perheiden sosiaaliseen vuorovaikutukseen (Putnam 2000, 19–20; Woolcock 2000). Putnamin, Colemanin ja Bourdieun lisäksi sosiaalisen pääoman käsitettä ovat käyttäneet runsaasti myös verkostanalyytikot Ronald Burt ja Nan Lin sekä Alejandro Portes työryhmineen (Ruuskanen 2007; 2001, 15).

Sosiaalisen pääoman käsitteestä on tullut hyvin suosittu viime vuosina niin yhteiskunta- kuin taloustieteellisessä keskustelussa. Käsite nykyisessä merkityksessään on kuitenkin vielä nuori ja varsinainen leviäminen alkoi vasta 1990-luvulla, vaikka sen historia ulottuu pitkälle taloustieteisiin ja sosiologiaan. Sosiaalisen pääoman käsitteen systemaattinen käyttö yhdistetään usein Colemanin (1988) tutkimukseen ja hänet nähdään henkilönä, joka nosti sosiaalisen pääoman 1980-luvun kiinnostuksen kohteeksi. Toisaalta Putnamin ansioiksi voidaan laskea se, kuinka hän teki sosiaalisesta pääomasta 1990-luvun alkupuolella laajalti sovelletun ja myös tiedeyhteisön ulkopuolella suosittun käsitteen. (Woolcock 2000; Ruuskanen 2007; 2002; 2001, 1–2, 15–21; Jokivuori 2005; Ilmonen 2000.) Suomessa sosiaalisen pääoman käsitettä on käytetty vuodesta 1997 alkaen, jonka jälkeen aiheesta on ilmestynyt useita teoksia ja tutkimuksia (Ruuskanen 2001, 2–3).

Sosiaalisen pääoman käsite on sen vaikeaselkoisuudesta huolimatta varsin runsaasti käytetty. Yhtenä syynä sen suosioon voidaan pitää käsitteen näennäistä helppotajuisuutta, sillä ajatus sosiaalisen tuen merkityksestä ihmisten toiminnan helpottajana tuntuu luontevalta (Ruuskanen 2002; 2001, 3). Myös Woolcockin (2000) mukaan sosiaalisen pääoman perusajatus verkostoista tärkeänä voimavarana, josta voidaan nauttia ja saada aineellista etua, näyttäytyy useimmille intuitiivisesti järkeenkäypänä. Sosiaalista pääomaa käsittelevää tutkimusta on tehty viime vuosikymmeninä paljon eri tieteenaloilla, kuten esimerkiksi sosiaalitieteissä, taloustieteissä ja organisaatiotutkimuksessa (Woolcock 2000; Ruuskanen 2007; 2002; 2001, 37–43; Jokivuori 2005; Kajanoja & Simpura 2000). Tutkimusten näkökulmat ovat vaihtelevia, ja sosiaalista pääomaa on tutkittu muun muassa seuraavista näkökulmista: perheiden ja nuorison käyttäytymisongelmat, koulutus ja opetus, yhdyskuntaelämä, työ ja organisaatiot, demokratia ja hallinto, kollektiivinen toiminta ja sen ongelmat, julkinen terveydenhuolto ja taloudellinen kehitys (Ruuskanen 2007; Woolcock 2000). Käsitteen yleistymisen on yhteydessä muihin viime vuosikymmenien aikana esiin tulleisiin pääomakäsitteisiin, kuten esimerkiksi inhimillisen, kulttuurisen ja osaamispääoman käsitteisiin, kun on huomattu perinteisen talousteorian kykenemättömyys selittää yksilöiden, yritysten tai organisaatioiden havaittujen taloudellisten asemien, toimintakyvyn tai talouskehityksen eroja (Ruuskanen 2001, 1).

Yksi tapa perustella sosiaalisen pääoman merkittävyyttä voidaan löytää esimerkiksi siitä, että Hyypän (2002a, 6) mukaan väestötutkimukset osoittavat sosiaalisen pääoman kartuttavan

hyvinvointia ja terveyttä. Hyypän (2002a; 2002b) sekä Hyypän ja Mäen (2000) mukaan sosiaalisen pääoman piirteet liittyvät itsenäisinä hyväksi koettuun terveyteen, kun joukko tunnettuja terveyden riskitekijöitä on vakioitu. Suomenruotsalaisten on todettu olevan saman alueen suomenkielisiä terveempiä ja tätä on selitetty pääosin juuri muita vahvemman sosiaalisen pääoman perusteella. Suomen ruotsinkielisellä vähemmistöllä on hallussaan runsaasti sosiaalista pääomaa, joka ilmenee esimerkiksi kansalaisten keskinäisenä luottamuksena, yhteisöllisyytenä ja vapaaehtoisena kansalaistoimintana. Juuri kansalaisaktiivisuus, luottamus ja yhteisöllisyys muodostavat yhdessä sosiaalisesti pääomaksi kutsuttavan käsitteen, joka liittyy itsenäisenä piirteenä hyväksi koettuun terveyteen. (Hyypä 2002a; 2002b; Hyypä & Mäki 2000.) Sosiaalisella pääomalla voidaan nähdä siis olevan merkittäviä terveysvaikutuksia ja se on ymmärrettävissä nimenomaan voimavarana.

Sosiaalisen pääoman käsitteelle ei ole olemassa yhtä kaikkien hyväksymää määritelmää. Esimerkiksi Fieldin (2008, 1, 12) mukaan sosiaalisen pääoman keskeinen viesti on se, että suhteilla on merkitystä, kun taas Woolcock (2002) puolestaan tiivistää käsitteen seuraavaan lauseeseen: ”Kyse ei ole siitä, mitä tiedät, vaan keitä tunnet.”. Yleisesti sosiaalisen pääoman käsitteellä viitataan sosiaalisen rakenteen tiettyihin ulottuvuuksiin, kuten sosiaalisiin verkostoihin, luottamukseen ja normeihin, jotka edistävät verkoston jäsenten välistä sosiaalista vuorovaikutusta ja sen myötä tehostavat yksilöiden tavoitteiden tai talouden toteutumista (Field 2008, 14; Ruuskanen 2001; Woolcock 2000; Ilmonen 2000; Mäkelä & Ruokonen 2005). Ilmonen (2000) mukaan sosiaaliset verkostot ja niiden tavat organisoitua edustavat sosiaalisen pääoman käsitteen muodollista puolta, kun taas kaksi jälkimmäistä edustavat käsitteen sisällöllistä puolta. Sosiaalisten verkostojen nähdään pysyvän kasassa jäsenten toisiaan kohtaan tunteman luottamuksen ja siihen kytkeytyvien normatiivisten sääntöjen sekä vastavuoroisten odotusten avulla. Sosiaalisen verkoston ja siihen liittyvien luottamussuhteiden ajatellaan yhdessä muodostavan verkoston jäsenten käyttöön pääomaa. (Ilmonen 2000.) Vaikka sosiaalisen pääoman käsitteen kannalta merkittävimpinä pidetyt teoreetikot Bourdieu, Coleman ja Putnam kuvaavat sosiaalisen pääoman käsitettä kaikki eri tavoin, käsittää kolmikko sosiaalisen pääoman tarkastelutavasta riippumatta juuri ihmisten väliseksi suhteiksi ja resursseiksi (Field 2008, 44).

Sosiaalisen pääoman käsitteen perusidea voidaan tiivistää siihen, että yksilöiden hyvinvointiin ja yhteiskunnan suorituskykyyn vaikuttavat fyysisen pääoman, luonnonvarojen ja yksilöiden

osaamisen lisäksi myös yksilöiden väliset sosiaaliset suhteet sekä sosiaaliset instituutiot yksilöiden toimintaa suuntaavina vakiintuneina käytäntöinä (Ilmonen 2000; Kovalainen & Ruuskanen 2001, 1; Österberg 2000). Eräs tapa hahmottaa sosiaalisen pääoman luonnetta ja siihen usein yhdistettyjä piirteitä on jakaa se Ruuskasta (2007; 2001, 45–47) mukailleen lähteisiin, tuotoksiin ja mekanismeihin. Sosiaalisen pääoman lähteitä ovat esimerkiksi sosiaaliset verkostot, normit, vuorovaikutus ja ryhmäidentiteetti. Sosiaalista pääomaa välittäviä mekanismeja puolestaan ovat luottamus ja kommunikaatio. Tuotoksia ovat muun muassa kanssakäymisen helpottuminen ja valvonnan vähenemisen tarve. (Ruuskanen 2001, 45–47; 2007.)

Sosiaalisen pääoman käsite tuntuu kuin tilauksesta avaavan ratkaisuja ongelmiin, joita syntyy vanhojen sosiaalisten kielten rapistuessa, mutta kuten muut suositut käsitteet, myös sosiaalinen pääoma on kohdannut suosion vastapainona purevaa kritiikkiä (Ilmonen 2000). Käsitettä on kritisoitu esimerkiksi sen määrittelyihin ja mittaamiseen liittyvästä epäselvyydestä sekä ylipäänsä käsitteen amebamaisuudesta, sillä eri näkökulmissa käsitteen tarkastelussa liikutaan aina mikrotasoisesta tai paikallisesta ilmiöstä laajoiksi yhteiskunnallisiksi selitysmalleiksi (Woolcock 2000; Ruuskanen 2007; 2002; 2001, 4). Sosiaalisen pääoman käsite jättää usein epäselväksi esimerkiksi sosiaalisen pääoman sisäisen logiikan sekä sen keskeisten elementtien eli verkostojen, normien ja luottamuksen välisen suhteen (Ruuskanen 2007; 2001, 34). Käsitteen haasteena nähdään myös vaikeus erottaa sosiaalisen pääoman väitetyt tuotokset sen lähteistä (Woolcock 2000; 1998; Ruuskanen 2007; 2001, 34; Ilmonen 2000; Ilmonen & Siisiäinen 2000; Kovalainen & Österberg 2000).

Sosiaalisen pääoman käsitteen moninaisuus on tarjonnut kasvualustan varsin erilaisille tavoille ymmärtää sitä (Ruuskanen 2001, 33, 37; 2007). Yksi tapa ymmärtää sosiaalisen pääoman käsitettä on jakaa se määritelmälliseen ja teoreettiseen osaan eli toisin sanoen on oleellista erottaa, mitä sosiaalinen pääoma tekee ja mitä sosiaalinen pääoma on (Woolcock 2000; Mäkelä & Ruokonen 2005). Sosiaalisen pääoman keskeisten teoreetikoiden määritelmät pyrkivät vastaamaan kysymykseen sosiaalisen pääoman luonteesta ensisijaisesti kertomalla, mitä sosiaalinen pääoma tekee. Näin ollen voimme luonnehtia seuraavissa luvuissa kuvattavia Burtin, Linin, Colemanin, Putnamin, Bourdieun ja Portesin sosiaalisen pääoman määritelmiä funktionaaliseksi sen perustella, että ne kaikki pyrkivät käsitteen yleisen määrittelyn lisäksi

vastaamaan myös kysymykseen siitä, miten sosiaalinen pääoma toimii. (Woolcock 2000; Mäkelä & Ruokonen 2005.)

Tämän tutkimuksen kannalta oleellinen tapa ymmärtää sosiaalisen pääoman käsitettä liittyy erityisesti siihen, nähdäänkö se yksilön vai yhteisöjen omaisuutena vai liittyykö se yhteiskunnallisiin instituutioihin. Fieldin (2008, 44) mukaan Bourdieun näkemyksissä korostuu sosiaalinen pääoma ennen kaikkea eliittiryhmien omaisuutena, kun taas Coleman näkee, että sosiaalinen pääoma voi toimia resursseina myös vähemmän etuoikeutetussa asemassa oleville. Ilmiön moniulotteisuuden hahmottamiseksi sosiaalisen pääoman keskustelussa on tehty jakoja erilaisiin sosiaalisiin pääomiin. Yksi tapa jaotella sosiaalinen pääoma on jakaa se yksityiseen, julkiseen sekä sisäpiirin sosiaaliseen pääomaan (Ruuskanen 2007). Putnamin ja Colemanin määritelmät korostavat sosiaalisen pääoman luonnetta yhteisöjen ominaisuutena, kun taas Burt ja Lin pitävät sitä enemmän yksilön ominaisuutena. Bourdieu ja Portes puolestaan ovat lähestyneet sosiaalisen pääoman käsitettä sisäpiirin hyödykkeenä. Näiden eri näkökulmien pohjalta on pyritty rakentamaan myös sosiaalisen pääoman näkökulmien synteesi, sillä ilmiökentän moniulotteisuuden vuoksi sen voidaan ajatella pitävän sisällään kaikkien teoriasuuntausten esiintuomia ulottuvuuksia. (Ruuskanen 2007.) Edellä kuvattu Ruuskasen (2007) jaottelu yksityisestä, julkisesta ja sisäpiirin sosiaalisesta pääomasta sekä hänen näkemyksensä sosiaalisen pääoman synteositeoriasta toimivat oleellisena pohjana tutkimukselleni. Tässä tutkimuksessa kuvaan sosiaalisen pääoman käsitteen pääasiassa Ruuskasen sekä sosiaalisen pääoman pääteoreetikoiden Colemanin, Bourdieun, Putnamin, Burtin, Linin ja Portesin ajatusten dialogina.

4.1 Yksityinen sosiaalinen pääoma

Vahvimmin sosiaalisen pääoman liittävät yksilöön sellaiset näkökulmat, joissa analysoidaan sosiaalisia verkostoja ja niiden yksilöille tuottamia resursseja sekä mahdollisuuksia. Sosiaalisen pääoman yksilön verkostoina näkevät erityisesti Burt (1992) ja Lin (1999). Sekä Burtin että Linin määritelmässä korostuu nimenomaan sosiaalisen pääoman luonne niin sanottuna yksityishyödykkeenä, joka hyödyttää sosiaalista pääomaa hallitsevia yksilöitä tehostamalla heidän resurssiensa käyttöä tai tarjoamalla heille käyttöön verkoston hyödyllisiä resursseja. Merkittävää on kuitenkin se, kumpikaan tutkijoista ei kiinnitä huomiota siihen,

mikä toimii verkostojen koossapitäjänä tai mikä saa verkoston jäsenet tarjoamaan toisilleen resursseja. (Ruuskanen 2007.)

4.1.1 Burt ja sosiaalinen pääoma yksilön voimavarana

Burtille sosiaalinen pääoma näyttäytyy ennen kaikkea yksilön käytössä olevana voimavarana, joka tehostaa hänen asemaansa rationaalisten yksilöiden välisessä kilpailussa. Burtin näkemyksissä sosiaalinen toiminta nähdään siis yksilöiden välisenä kilpailuna, jossa kaikilla osallistujilla on tietty määrä erilaisia resursseja. Nämä resurssit koostuvat taloudellisesta pääomasta kuten käteisestä, talletuksista ja erääntyvistä investoinneista, inhimillisestä pääomasta kuten syntymälahjoista ja opituista kvalifikaatioista sekä sosiaalisesta pääomasta. (Ruuskanen 2007; 2001, 19.) Burtin (1992, 9) mukaan sosiaalinen pääoma tarkoittaa toimijan sosiaalisia suhteita, joiden avulla toimija voi hyödyntää taloudellista ja inhimillistä pääomaansa. Sosiaalisen pääoman rooli näkyy tällöin kilpailussa menestymisen kannalta esimerkiksi tärkeän tiedon sekä tietoa koskevan kontrollin epätasaisena leviämisenä eri osapuolten välillä (Ruuskanen 2007).

Burtin näkemys sosiaalisesta pääomasta painottaa sosiaalista pääomaa ennen kaikkea toimijan sosiaalisina suhteina (Ruuskanen 2001, 19), ja hän näkee siis tärkeänä sen, keitä toimija tuntee, mutta ennen kaikkea toimijan rakenteellisen verkostoaseman eli sen, missä verkostoasemassa toimija sijaitsee suhteessa tuntemiensa muiden henkilöiden muodostaman sosiaalisen verkoston kokonaisrakenteeseen (Burt 1992, 11-13). Keskeinen rakenteellinen verkostoasema mahdollistaa paremman verkostojen hyödyntämisen sekä hyödyttää toimijaa väylänä saavuttaa ja kontrolloida informaatiota niin muita nopeammin kuin myös muita laajemmin. Samaan aikaan toimijan verkosto välittää häntä koskevaa informaatiota sekä suosituksia muille, mikä puolestaan kasvattaa toimijan mahdollisuuksia menestyä kilpailussa. (Burt 1992, 11–13.)

Toimijan keskeinen asema verkostossa vaikuttaa myös hänen kontrollimahdollisuuksiinsa, sillä keskeisiä asemia hallitsevilla toimijoilla on mahdollisuus toimia välittäjänä jäsenten välillä ja näin hallita heidän väliltään puuttuvaa sosiaalista yhteyttä (Burt 1992, 18, 30–34). Toimijoiden väliltä puuttuvan sosiaalisen yhteyden Burt (1992, 30–34) nimeää sosiaalisen rakenteen aukoksi. Ruuskanen (2001, 19–20) näkee, että näitä sosiaalisen rakenteen aukkoja

hallitsevan toimijan kilpailuetu löytyy hänen verkostokeskeisen asemansa tuottamasta informaatio- ja kontrollihyödyistä. Toimija saa tällöin hankittua muita nopeammin informaatiota sekä hänellä on kontaktit tahoihin, jotka osaavat hyödyntää informaatiota. Burtin ajatusten voidaan siis nähdä korostavan erityisesti sosiaalisessa verkostossa olevia aukkoja sekä keskeisissä verkostoasemissa olevien toimijoiden mahdollisuutta käyttää niitä omaksi hyödykseen. (Ruuskanen 2001, 19–20.)

Malli on leimallisesti strukturalistinen ja se kiinnittää huomionsa verkoston rakenteeseen sekä sen tarjoamiin mahdollisuuksiin toimijoiden sosiaalisten motiivien sijaan. Burt on kiinnostunut kilpailun toiminnasta silloin, kun toimijoille on muodostunut toistensa kanssa pysyvät sekä vakiintuneet suhteet. Tämä rakenteellisten aukkojen malli edellyttää vakiintunutta sosiaalista rakennetta, jossa suhteet ovat yksiselitteisesti määrittyneitä ja jonka toimija tuntee tarkasti. (Ruuskanen 2001, 20.) Burtin mallissa sosiaalinen rakenne on Ruuskasen (2001, 20–21) mukaan suljettu systeemi, joka ei ota huomioon sosiaalisen toiminnan dynamiikkaa: toimijan sekundääriset kontaktit ja tietolähteet voivat purkaa rakenteellisia aukkoja luomalla keskinäisiä kontakteja toimijan tietämättä. Samoin rakenteeseen voi ilmestyä uusia toimijoita, ja näin ollen toimija ei voi olettaa verkostorakenteen säilyvän stabiilina ja pysyvästi hänen kannaltaan edullisena. Burt olettaa myös luottamuksen suhteen verkoston säilyvän muuttumattomana, mitä hän perustelee sillä, että kompetentti toimija on kontakteissa vain niiden kanssa, joihin hän luottaa. Tieto siitä, että kaikki toimijat pyrkivät maksimoimaan sosiaalisen rakenteen aukot itseään hyödyttäviksi, voi kuitenkin vahingoittaa verkoston toimijoiden välistä luottamusta. Täysin verkostorakenteeseen suuntautunut tarkastelutapa ei erottele myöskään sosiaalisia verkostoja kulttuurin kontekstissa. On mahdollista, että verkostojen sosiaalisen rakenteen aukkoja hallitsevat toimijat saavuttavat hyötyjä kaikissa kulttuurisissa konteksteissa, mutta epäselvää on se, toimivatko verkostot samalla tavalla kaikkialla. (Ruuskanen 2001, 20–21.)

4.1.2 Lin ja sosiaalisten verkostojen yksilölle tuottama hyöty

Burtin tavoin myös Linin sosiaalisen pääoman tarkastelussa korostuu juuri sosiaalisten verkostojen yksilöille tuottamien hyötyjen näkökulma (Ruuskanen 2007). Lin (1999, 35) soveltaa sosiaalisten resurssien teoriaansa sosiaalisen pääoman kontekstiin. Sosiaalisten resurssien teorian mukaan pääsy sosiaalisiin verkostoihin kuuluviin resursseihin sekä näiden

resurssien käyttö voi tarjota toimijalle paremman sosioekonomisen aseman. Sosiaalisten resurssien teorian mukaan myös sosiaalisiin resursseihin pääsyyn ja niiden käyttöön vaikuttaa osittain myös toimijan asema hierarkkisessa rakenteessa sekä siteiden vahvuus. (Lin 1999, 35.)

Sosiaalinen pääoma näyttäytyy Linille (1999, 35, 39–40) ennen kaikkea sosiaalisina suhteina ja niihin investointina. Näiden sosiaalisten suhteiden kautta toimijat pääsevät käsiksi verkostoon liittyviin resursseihin saadakseen niistä tuottoja. Yksilöt voivat siis lisätä sosiaalisen pääoman resurssiensa avulla toimintansa odotettuja tuottoja. (Lin 2001, 29; Lin 1999, 35, 39–40.) Linin (2001, 29; 1999, 35) sosiaalisen pääoman käsite rakentuu siis kolmesta ainesosasta, jotka ovat sosiaalisen rakenteen sisäiset resurssit, yksilöiden pääsy tämänkaltaisiin sosiaalisiin resursseihin sekä näiden sosiaalisen rakenteen sisäisten resurssien käyttö tai mobilisointi tarkoituksellisesti toimien. Toisaalta sosiaalista pääomaa voidaan kuvata myös sen kolmen eri ulottuvuuden kautta, jotka ovat rakenteellinen eli sisäinen muoto, sosiaalinen pääoma mahdollisuutena eli saavutettavuuden muoto sekä toimintaorientoitunut eli tuottoon liittyvä muoto. (Lin 2001, 29; Lin 1999, 35.) Sosiaalisen pääoman käsite voidaan operationalisoida kolmen vaiheen kautta: toimijan investointi sosiaaliseen pääomaan, sosiaalisen pääoman mobilisointi ja sosiaalisen pääoman tuotot (Lin 1999, 39–40).

Verkostojen välityksellä saatavat resurssit ja toisaalta niistä saatavat sosiaalisen pääoman tuotot voidaan tyypitellä instrumentaalisen ja ekspressiivisen toiminnan resursseihin. Instrumentaalisen toiminnan tarkoituksena on saavuttaa sellaisia toimijan menestyksen kannalta tärkeitä resursseja, joita hänellä ei vielä ole, kuten esimerkiksi taloudellista, poliittista tai sosiaalista menestymistä. (Lin 1999, 39–40.) Varsin tyypillisenä instrumentaalisen sosiaalisen pääoman hyödyntämisen tapauksena voidaan pitää esimerkiksi sitä, jos henkilö saa arvostetun työpaikan strategisesti tärkeiden henkilösuhteiden avulla. Ekspressiivisen toiminnan tarkoituksena on puolestaan säilyttää toimijalla jo olevat resurssit (Lin 1999, 40–41). Ekspressiivisen toiminnan tuotoksina voidaan nähdä esimerkiksi parantunut elämänlaatu tai terveys (Ruuskanen 2007), ja tyypillinen esimerkki ekspressiivisen toiminnan resursseista voisi olla mahdollisuus keskustella elämän ongelmatilanteista jonkun läheisen ihmisen kanssa (Salminen 2012). Salmisen (2012) mielestä Lin korostaa omassa sosiaalisen pääoman lähestymistavassaan jopa liiaksi instrumentaalisen toiminnan resursseja. Voidaan siis ajatella, että Linin teorian mukaan näiden sosiaalisten verkostojen arvo on ennen

kaikkea kontaktien tarjoamissa ominaisuuksissa, hyödykkeissä sekä resursseissa. Lin (1982, 145) myöntää tämän itsekin todetessaan, että liiallinen instrumentaalisen toiminnan ilmapiiri on riskialtis, koska siinä voidaan menettää ryhmäidentiteetti ja solidaarisuus.

Lin (2001, 19–20) nostaa esiin neljä sosiaalisen pääoman elementtiä, jotka selittävät käsitteen toimivuutta sosiaalisissa verkostoissa sekä erottavat sen muista pääoman muodoista. Nämä sosiaalisten siteiden luomat resurssit eli sosiaalisen pääoman elementit ovat informaatio, vaikuttavuus, sosiaalinen uskottavuus ja vahvistaminen. Informaation merkitys resurssina korostuu, kun yksilöiden välistä kilpailua käydään epätäydellisillä markkinoilla, ja näin ollen sosiaaliset siteet tiettyihin tärkeisiin ryhmiin tai yksilöihin voivat tuottaa sellaista hyödyllistä tietoa eri mahdollisuuksista, jotka eivät välttämättä olisi muuten saatavilla. Toinen sosiaalisen pääoman elementti on vaikuttavuus, sillä verkostot ja etenkin siteet tärkeisiin henkilöihin luovat sellaisia mahdollisuuksia, jotka voisivat muulloin jäädä verkoston aukkoihin. Kolmannella sosiaalisten suhteiden luomalla resurssilla, sosiaalisella uskottavuudella, tarkoitetaan sosiaalisia suosituksia ja sosiaalisten verkostojen kautta resursseihin pääsyä. Tämä lisää samalla yksilön sosiaalista pääomaa. Viimeisimpänä sosiaalisten suhteiden oletetaan kasvattavan toimijan identiteettiä sekä huomiointia. Yksilön kuuluminen samankaltaisia intressejä ja kiinnostuksen kohteita jakavaan sosiaaliseen ryhmään tarjoaa emotionaalista tukea sekä julkista tunnustusta sille, että yksilöllä on oikeus vaatia itselleen tiettyjä resursseja. Tätä sosiaalisen pääoman elementtiä kutsutaan vahvistamiseksi. (Lin 2001, 19–20).

4.2 Julkinen sosiaalinen pääoma

Burtista ja Linistä poiketen Coleman sekä Putnam korostavat sosiaalista pääomaa kaikkien käytössä olevana julkisena hyödykkeenä yksilön resurssina toimimisen sijaan. Sosiaalinen pääoma koostuu sekä Colemanilla että Putnamilla verkostoista, sosiaalisista normeista ja luottamuksesta. Sosiaalinen pääoma toimii tällöin hyödyttäen koko yhteisöä eikä ainoastaan sen yksittäisiä jäseniä (Ruuskanen 2007). Molempien sosiaalisen pääoman käsittelyissä painottuu vahvasti sosiaalisen pääoman normatiivinen ulottuvuus (Ruuskanen 2001, 26).

4.2.1 Coleman ja tiiviit sosiaaliset verkostot

Kuten jo aiemmin kuvattiin, sosiaalisen pääoman käsitteen systemaattinen käyttö yhdistetään usein juuri Colemanin (1988; 1990) tutkimuksiin, joka tarkastelee sosiaalista pääomaa Burtin tavoin rationaalisen valinnan teorian perinteestä käsin (Field 2008, 24; Ruuskanen 2007; 2001, 15; Ilmonen 2000). Toimijan rationaalisen valinnan mahdollisuus näyttäytyy tarkasteluissa siinä, kuinka toimijalla on käytettävissä tiettyjä resursseja sekä hänen intressinsä on hankkia niitä lisää tai edistää tiettyjen intresseihinsä kuuluvien tapahtumien toteutumista (Field 2008, 26–27; Ruuskanen 2001, 15). Rationaalisen valinnan teoriaan kuuluu olennaisena osana optimointi, sillä toimijat pyrkivät optimoimaan resursseja sekä niiden tuottamia lopputulemia esimerkiksi maksimoidakseen hyödyn tai minimoidakseen tappion (Coleman 1990, 300; Ruuskanen 2001, 15). Coleman näkee sosiaalisen pääoman sosiaaliseen rakenteeseen liittyvänä tuottavana resurssina, joka helpottaa toimijoiden intentionaalista toimintaa, ja keskeistä teoriassa onkin se, että toimija miettii toiminnan seurauksia ja valitsee haluamansa lopputuloksen kannalta parhaana pitämänsä toimintamallin (Ruuskanen 2007; 2002; 2001, 16).

Sosiaaliselle pääomalle voidaan erottaa kolme eri ulottuvuutta tai muotoa, jotka helpottavat toimijoiden intressien toteutumista: vastavuoroisuuden velvoite, informaation kulku sekä normit. Vastavuoroisuuden velvoite sosiaalisen pääoman muotona liittyy erityisesti sosiaaliseen rakenteeseen, sillä siihen kuuluu osana odotus lunastamattomien vastapalvelusten suorittamisesta sekä keskinäinen luottamus siihen, että vastavuoroisuus toteutuu. (Coleman 1988; 1990, 306–310.) Tällöin sosiaalisen pääoman yksi funktio on mahdollistaa palveluksiin ja vastapalveluksiin perustuvan luottojärjestelmän syntyminen, mikä toimii sosiaalisen vuorovaikutuksen tehokkaana helpottajana (Ruuskanen 2007; 2001, 16). Toinen sosiaalisen pääoman muoto, informaation kulku, sitoutuu puolestaan sosiaalisiin suhteisiin, sillä sosiaaliset verkostot toimivat edullisena yksilöiden päätöksentekokykyä tehostavana informaatiokanavana (Coleman 1988; 1990, 310). Mitä enemmän toimijoilla on kontakteja sellaisiin henkilöihin, joilla on toimijan intressien kannalta merkittävää tietoa, sitä paremmin toimija pystyy toteuttamaan tavoitteensa (Ruuskanen 2001, 16; 2007). Kolmanneksi sosiaalisen pääoman muodoksi Coleman (1988; 1990, 310–311) kuvaa normit. Erityisen tärkeinä voidaan pitää sellaisia normeja, jotka vaativat lyhyen tähtäimen omasta edusta luopumista yhteisen edun vuoksi, sillä tällaiset normit ehkäisevät julkishyödykkeisiin

liittyvää vapaamatkustamisen ongelmaa (Coleman 1998). Colemanille sosiaalinen pääoma näyttäätyy siis luottamuksena, verkostoina ja normeina (Coleman 1998; 1990; Field 2008, 23–32; Ruuskanen 2001, 16–17; 2002).

Luottamuksen ja normien ylläpitäminen on mahdollista ainoastaan silloin, kun niiden rikkomisesta seuraa sanktioita (Coleman 1988; 1990, 310–311). Rankaiseminen edellyttää puolestaan sosiaalisen rakenteen sulkeutuneisuutta, mikä merkitsee yhteisössä tiheitä sisäisiä sosiaalisia verkostoja. Kun kaikki tuntevat toisensa yhteisössä, esimerkiksi tieto verkoston jäsenten normirikkomuksista tai vastavuoroisuuden velvoitteiden laiminlyönneistä leviää ripeästi näiden sosiaalisten verkostojen välityksellä. Yhteisö voi siis asettaa väärin toimivalle jäsenelleen kollektiivisia rangaistuksia sekä sulkea jäsenen pois verkostosta. Tiiviissä yhteisöissä voi syntyä lyhyen tähtäimen oman edun tavoittelun sijasta valistunutta rationaalisuutta, jossa toimijat huomioivat kokonaisuuden. (Coleman 1988; 1990, 318–320.) Colemanille sosiaalinen pääoma liittyy ennen kaikkea sosiaaliseen rakenteeseen verkostoina, sillä tiiviit verkostot kykenevät kohdentamaan yksilöiden toimintaa, välittämään informaatiota sekä ylläpitämään luottamusta ja normeja (Ruuskanen 2001, 17–18; 2007; 2002).

Sosiaalisten verkostojen luonne uutta tietoa välittävinä informaatiöväylinä on hieman ristiriitainen, sillä vahvoista sosiaalisista siteistä koostuva sulkeutunut sosiaalinen rakenne merkitsee yksinkertaisimmillaan sitä, että verkoston kaikki jäsenet tuntevat toisensa, ja näin ollen verkostot uuden tiedon levittäjinä eivät ole tehokkaita (Ruuskanen 2002; 2001, 18; Field 2008, 32). Määrittelyyn liittyy mukaan myös se ongelma, että Coleman käsittelee sosiaaliseen rakenteeseen liittyviä normeja, niitä ylläpitäviä sosiaalisia verkostoja ja luottamusta oikeastaan pelkästään yksilön kannalta positiivisena ilmiönä (Ruuskanen 2001, 18). Hän ei näytä ottavan huomioon sulkeutuneen sosiaalisen rakenteen kaksinaista luonnetta samaan aikaan yksilön tavoitteita mahdollistavana, mutta myös niitä rajoittavana. Colemanin pyrkimyksenä on luoda sosiaalisesta pääomasta yleinen teoria, jossa verkostot, normit ja luottamus toimivat samalla tavalla kaikissa konteksteissa. Sosiaalinen pääoma voi kuitenkin lohkoutua eri yhteiskunnallisten ryhmien tai alakulttuurien välillä ja näin ollen sen vaihtaminen ryhmien kesken ei ole mahdollista. Ryhmäspesifi sosiaalinen pääoma voikin toimia poissulkevasti ja toimia jopa koko yhteiskunnan tasolla haitallisesti. (Ruuskanen 2002; 2001, 18–19.)

4.2.2 Putnam ja sosiaalinen pääoma yhteiskunnan toimintakyvyn edistäjänä

Jos Colemania voidaan pitää sosiaalisen pääoman käsitteen systemaattiseen käyttöön 1980-luvulla tuoneeksi henkilöksi, niin Putnamin ansioiksi voidaan sen sijaan kirjata käsitteen vakiinnuttaminen laajasti sovelletuksi ja myös tiedeyhteisön ulkopuolella suosituksi käsitteeksi (Ruuskanen 2001, 21; 2007; Field 2008, 32; Ilmonen 2000). Hänen teoriansa voidaan nähdä edustavan sosiaalisen pääoman tutkimuskentällä niin sanottua demokratianäkökulmaa, jolloin kiinnostuksen kohteena ovat makrotason yhteiskunnalliset ilmiöt (Stolle & Hooghe 2003). Putnamin teoretisoinnit sosiaalisesta pääomasta pohjautuvat pitkälti hänen tutkimuksiinsa ensin italialaisesta ja sitten amerikkalaisesta yhteiskunnasta. Italiaan sijoittuva tutkimus kuvasi Pohjois- ja Etelä-Italian välisiä eroja hallinnon tehokkuudessa, ja Yhdysvaltoja koskeva tutkimus puolestaan tutki yhteiskunnan sosiaalisen pääoman murenemista aktiivisen osallistumisen muututtua lähinnä passiiviseksi sivusta seuraamiseksi (ks. Putnam 1993; 2000). Putnam antoi näiden tarkastelujensa tuloksena sosiaaliselle pääomalle keskeisen roolin eri alueiden välisten hyvinvointierojen selittämisessä (Ruuskanen 2007; 2001, 21). Sosiaalinen pääoma koostuu Putnamilla Colemanin tavoin verkostoista, sosiaalisista normeista sekä luottamuksesta, ja hänen sosiaalisen pääoman määrittelynsä onkin omaksuttu juuri Colemanilta (Ruuskanen 2007; 2002; 2001, 22–32; Ilmonen 2000; Field 2008, 43). Erona on kuitenkin se, että Putnamille sosiaalisessa pääomassa on oleellista se, että sosiaalinen pääoma sitoutuu mukaan historiallisesti muodostuneisiin instituutioihin eikä se ole yhteen aikaan sidottu ominaisuus (Ruuskanen 2007; 2002; 2001, 22–23).

Keskeinen teoreettinen hahmo Putnamin sosiaalisen pääoman käsityksen taustalla on ranskalainen Alexis de Tocqueville, joka painotti tutkimuksessaan amerikkalaisen demokratian luonteesta kansalaisaktiivisuuden ja erityisesti aktiivisen yhdistyselämän merkitystä demokratian toimivuudelle. Tocquevillen näkemys välittyy Putnamin sosiaalisen pääoman käsitteen julkishyödykkeellisessä luonteessa, sillä siinä korostuu erityisesti aktiivisen kansalaistoiminnan ja yhdistyselämän tärkeä rooli. (Field 2008, 36–37; Ruuskanen 2007; 2002; 2001, 23.) Sosiaalinen pääoma liittyy vahvasti niin sanottuihin kansalaishyveisiin, jotka ovat vahvimmillaan vastavuoroisten sosiaalisten suhteiden tiheässä verkossa (Putnam 2000, 19). Ruuskanen (2007; 2001, 23) painottaa, että Putnam näkee

sosiaalisen pääoman tehtävänä juuri aktiivisen yhdistystoiminnan sekä yhteiskunnallisen osallistumisen eli siis kansalaishyveiden tehostamisen.

Sosiaalisella pääomalla viitataan yksilöiden välisiin yhteyksiin eli sosiaalisiin verkostoihin ja niistä nouseviin vastavuoroisuuden normeihin sekä luottamukseen (Putnam 2000, 19). Putnamin sosiaalisen pääoman perusajatus voidaan tiivistää seuraavasti: ihmisten toimiessa verkostoissa aktiivisessa vuorovaikutuksessa luodaan ja ylläpidetään luottamusta sekä vastavuoroisuuden normeja, jotka puolestaan edistävät yhteiskunnan toimintakykyä (Ruuskanen 2001, 22–23; 2007). Hän pitää luottamusta juuri sosiaalisen pääoman tärkeimpänä elementtinä, sillä luottamuksen välityksellä sosiaalisesta pääomasta tulee itseään ruokkiva systeemi. Luottamus synnyttää yhteistoimintaa sekä helpottaa toimintojen koordinaatiota ja kommunikaatiota, jotka voimistavat vastavuoroisuuden normeja. Vastavuoroisuuden normit puolestaan vahvistavat yhteisyyden tunnetta ja yhteistä identiteettiä, jotka voimistavat keskinäistä luottamusta. Keskinäinen luottamus on sitä vahvempaa, mitä pidempään vastavuoroista kanssakäymistä ilmenee sekä mitä suljetummasta vastavuoroisuuden verkostosta on kyse. (Ilmonen 2000.) Sosiaalinen pääoma on Putnamille ilmiö, joka muodostuu sosiaalisten verkostojen, vastavuoroisuuden normien ja luottamuksen toisiaan kehämäisesti tukevasta rakenteesta (Ilmonen 2000; Kaunismaa 2000).

Sosiaalinen pääoma voidaan jakaa yhdistävään ja sitovaan ulottuvuuteen. Sosiaalisen pääoman yhdistävä ulottuvuus voi synnyttää laajempaa identiteettiä ja vastavuoroisuutta, sillä se tuo ihmisiä yhteen eri sosiaalisista ryhmistä. Sosiaalisen pääoman sitova ulottuvuus puolestaan vahvistaa poissulkevaa identiteettiä sekä ylläpitää homogeenisyyttä. (Putnam 2000, 22–23.) Putnam tarkoittaa yhdistävällä ulottuvuudella yksilöiden välisiä sosiaalisia siteitä sekä verkostoja, kun taas sitovalla ulottuvuudella tarkoitetaan ryhmäidentiteettiä. Tämä jako johtaa siihen, että sosiaalisella pääomalla on kahtalainen luonne, jolloin se voi olla yhteiskunnassa enemmän tai vähemmän yleistynyttä tai pienryhmiin rajautunutta ja segmentoitunutta. (Ruuskanen 2001, 23.)

Koska nämä tutkimukset ovat saaneet osakseen merkittävää julkisuutta ja näkyvyyttä, on luonnollista, että ne ovat kohdanneet myös runsaasti kritiikkiä. Tarkasteluiden monipuolisuudesta huolimatta tutkimusten keskeinen ongelma on se, että ne eivät erota sosiaalisen pääoman lähteitä sen tuottamista lopputuloksista (Ruuskanen 2001, 24). Mallista

jää siis epäselväksi, tuottaako sosiaalinen pääoma osallistuvaa toimintaa vai päinvastoin (Ruuskanen 2007; 2001, 25). Putnamin ongelmaksi on nähty myös liiallinen amerikkalaisen hyvän kansalaisuuden ja niin sanottujen keskiluokkaisten kansalaishyveiden roolin korostaminen. Tällöin esimerkiksi eri sosiaaliluokkien, alakulttuuristen elämäntyylien tai eri alueiden sisällä vallitsevien ryhmäjakojen sosiaalisen pääoman muodot ja vaikutukset jäävät tunnistamatta. Myös valtion rooli jää tarkasteluissa pois. On kyseenalaista, missä määrin Putnamin hyvin keskeisenä indikaattorina käyttämä yhdistystoiminnan aktiivisuus kykenee kuvaamaan yhteiskunnan tai alueen horisontaalista tai vertikaalista sosiaalista jäsentymistä, sillä myös järjestökentällä esiintyy hierarkiaa, byrokratiaa, epäluottamusta sekä ristiriitoja. (Field 2008, 41–43; Ruuskanen 2007; 2001, 25.)

4.3 Sosiaalinen pääoma sisäpiiriläisyytenä

Kolmas usein käytetty tapa ymmärtää sosiaalista pääomaa on nähdä se sisäpiiriläisyytenä. Sosiaalista pääomaa sisäpiirin hyödykkeenä lähestyy erityisesti Bourdieu (ks. esim. 1985; 1986, 1984), joka kuvaa käsitettä yksityisen tai julkisen hyödykkeen näkökulman sijaan erojen järjestelmän näkökulmasta. Myös Portes työryhmineen (ks. esim. Portes 1998; Portes & Sensenbrenner 1993) on jatkanut sosiaalisen pääoman tutkimista nimenomaan Bourdieun viitoittamalla tiellä. Molemmille teoreetikoille sosiaalinen pääoma näyttäytyy keskinäisten arvostusryhmien rajoittuneena solidaarisuutena. (Ruuskanen 2007; 2001, 26–29).

4.3.1 Bourdieu ja sosiaalinen pääoma sisäpiirin hyödykkeenä

Bourdieun sosiaalista pääomaa koskevissa teoretisoinneissa korostuu ennen kaikkea erojen järjestelmä, ja ne kiinnittävät huomion erityisesti sosiaalisen pääoman ominaisuuteen ryhmäspesifinä keskinäisen arvostusryhmän klubihyödykkeenä (Kivelä & Siisiäinen 2007; Ruuskanen 2007; 2002; 2001, 26–27). Kuten Burtin tapauksessa, niin myös hänellä sosiaalisessa pääomassa ja sosiaalisessa toiminnassa on kyse vahvasti kilpailusta. Kilpailu ei tapahdu kuitenkaan Burtin tavoin rationaalisten yksilöiden välillä, vaan sosiaalisilla kentillä, joilla yksilöt toimivat yhteiskunnallisesti rakenteistuneiden toimintatapumusten mukaisesti. (Ruuskanen 2007.)

Bourdieuun teoretisoinneissa korostuvat erilaiset pääoman muodot. Itse pääoman määritelmän hän liittää toimintaresursseihin, joita sosiaalinen toiminta aina edellyttää. Toimintaresurssit ovat erilaisia toimijoilla olevia tai toimijoiden käyttöön annettuja tai tilanteessa käyttöön tulevia voimavaroja, joita he voivat hyödyntää osallistuessaan sosiaaliseen toimintaan. (Bourdieu 1985, 67–69; 1986, 241; Bourdieu & Wacquant 1995, 148.) Sosiaalinen pääoma on Bourdieuun analyysissä vain yksi pääoman muoto muiden joukossa, ja sen lisäksi pääoma koostuu taloudellisesta ja kulttuurisesta pääomasta (ks. Bourdieu 1986). Juuri pääoman kokonaismäärä sekä koostumus ovat tekijöitä, joita toimijat voivat käyttää resursseina kentillä tapahtuvassa kamppailussa ja erojen tekemisessä (Bourdieu 1984, 114–115). Bourdieuun teoreettisessa kokonaiskehityksessä pääoman lajit ovat oleellisia välineitä toimijan, rakenteiden ja sosiaalisten muutosten teoreettisessa hahmottamisessa, ja ne ovatkin ymmärrettävissä vain avoimina käsitteinä, osana suurempaa teoreettista kokonaisuutta (Siisiäinen 2005).

Puhuessamme erilaisista pääomista ensimmäisenä nousee usein esiin juuri taloudellinen pääoma, joka lienee pääoman käsitteistä tunnetuin. Taloudellisella pääomalla tarkoitetaan yksilön taloudellisten resurssien kokonaisuutta, joka koostuu esimerkiksi varallisuudesta, osakkeista, pääomasta, omistuksista, maasta, virka-asemista ja rahasta (Kivelä & Siisiäinen 2007; Ruuskanen 2002; 2001, 1). Taloudellisen pääoman käsitteen ympärille syntyneet monet muut pääoman lajit kertovat puolestaan ajatuksesta, jonka mukaan talousteoria ei kykene selittämään yksilöiden, organisaatioiden tai yritysten toimintakyvyn tai kehityksen eroja (Ruuskanen 2001, 1). Yhtenä tällaisena taloudellisen pääoman lisäksi käyttöön otettuna pääoman muotona voidaan nähdä kulttuurinen pääoma. Kulttuurinen pääoma voidaan jakaa kolmeen muotoon: se voi olla ruumiillistunutta eli sisäistettyjä taitoja, valmiuksia ja mieltymyksiä, kulttuurituotteisiin esineellistynyttä tai institutionalisoitunutta eli koulutukseen, tulkintoihin ja oppiarvoihin sitoutunutta arvostusta. Kulttuurisen pääoman avulla voidaan tuoda esille toiminnallista pätevyyttä tai erottautua taitavina toimijoina ryhmässä. (Bourdieu 1986, 243–248; Bourdieu ja Wacquant 1995, 148–149.)

Sosiaalisen pääoman Bourdieu määrittelee niiden toimintaresurssien summaksi, joka yksilölle muodostuu hänellä olevien enemmän tai vähemmän institutionalisoituneiden keskinäisten tuttavuus- ja arvostussuhteiden eli ryhmäjäsenyyden tuloksena. Sosiaalinen pääoma rakentuu pysyvissä ja kestäväissä sosiaalisissa verkostoissa sekä antaa haltijalleen vaikutusvaltaa käyttää

ja hyödyntää muitakin pääoman muotoja. Sosiaalisessa pääomassa on siis kysymys niistä resursseista, jotka ovat riippuvaisia kuulumisesta ryhmään. Jäsenyys poissulkevissa yhteisöissä tai sisäpiireissä erottaa ryhmän jäsenen ulkopuolisista ja tuo arvostusta sekä luottoa, jolla on usein jäseniä suosivia taloudellisia seurauksia. Sosiaalinen pääoma liittyy vahvasti eliittiin ja sen verkostoihin, jotka ovat sosiaalisesti poissulkevia ylhäältä alaspäin. (Bourdieu 1986, 247–249; Bourdieu & Wacquant 1995, 149; Ruuskanen 2002; 2001, 26–27; 2007; Siisiäinen 2005.) Bourdieun ajatus sosiaalisesta pääomasta kiteytyy erilaisissa sosiaalisissa velvollisuuksissa ja oikeuksissa sekä näitä ylläpitävissä formaaleissa ja epäformaaleissa suhdeverkostoissa (Siisiäinen 2005). Sosiaalinen pääoma eroaa taloudellisesta pääomasta esimerkiksi sillä, että sitä ei voida irrottaa kantajistaan eikä heidän välisistensä suhteista (Ilmonen 2000).

Bourdieun painotukset sosiaalisen pääoman luonteesta vaihtelevat, sillä välillä hän kuvaa sosiaalista pääomaa pääasiassa sosiaalisen suhdeverkoston ominaisuutena, kun taas toisinaan painotus kohdistuu enemmän institutionalisoituneeseen ryhmäjäsenyyteen (Ruuskanen 2001, 26; 2007). Oleellista on se, että toisin kuin esimerkiksi Burt ja Lin ajattelevat, Bourdieun mukaan yksilö ei voi kasata sosiaalista pääomaa vapaasti. Sen sijaan ryhmä, siihen kuulumisen sekä toimijoiden väliset suhteet ja niiden tuottama luotettavuus sekä luotto tuotetaan ja ylläpidetään symbolisesti. Bourdieun mukaan niin sosiaalisen kuin kaikkien muidenkin pääomatyypin logiikka on mahdollista ymmärtää vain symbolisen pääoman kautta. Symbolisen pääoman hallinta edellyttää välittävänä tekijänä habitusta, jolla hän tarkoittaa ihmisen sosiaaliseen asemaan liittyviä olemisen, asioiden hahmottamisen, toimimisen ja ajattelemisen tapoja. Sosiaalisen pääoman syntymisen ja hallinnan edellytyksenä on Bourdieun mukaan yhteiskuntarakenteiden ja soziaalistumisen kautta syntyvät erot sekä samankaltaisuudet ja kyky hahmottaa niitä sekä hankkia mainetta ja kunnioitusta tietyllä kentällä. Ilman näitä asioita lujien arvostussuhteiden verkostoja ei voi syntyä hyödynnettäväksi. Oleellista on se, että Bourdieun mukaan arvostussuhteisiin liittyy yleensä niin sanottu luoton mahdollisuus, mutta myös velvoite toimia ryhmän määrittämällä tavalla. Sosiaalinen pääoma on siis bourdieulaisittain ajateltuna jatkuvan sosiaalisen kamppailun kohteena, mikä puolestaan aiheuttaa sen eriytymistä ja kerrostumista eri yhteiskunnallisten ryhmien välillä. (Ruuskanen 2001, 26; 2007.)

4.3.2 Portes ja sosiaalinen pääoma sosiaalisissa marginaaleissa

Portes työryhmineen (ks. esim. Portes 1998; Portes & Sensenbrenner 1993) on vienyt tutkimuksissaan maahanmuuttajista ja heidän taloudellisesta toiminnastaan sekä etnisten ryhmien sopeutumisesta Yhdysvaltoihin sosiaalisen pääoman käsitettä pitkälti Bourdieun viitoittamaan suuntaan (Ruuskanen 2001, 15, 27; 2007). Portesin ja Sensenbrennerin (1993) mukaan sosiaalinen pääoma koostuu ryhmässä vaikuttavista toimintaan kohdistuvista odotuksista, jotka vaikuttavat ryhmän jäsenten taloudellisiin tavoitteisiin sekä keinoihin pyrkiä tavoitteisiin, vaikka nämä odotukset eivät olisikaan suuntautuneet taloudellisen toiminnan alaan. Taloudellisen toiminnan kannalta voidaan erottaa neljä erilaista relevanttia toimintaodotuksia suuntaavaa tekijää, joita nimitetään myös sosiaalisen pääoman lähteiksi. Nämä lähteet ovat ryhmän sisäistämät arvot, suoritteiden vastavuoroisuus, rajoittunut solidaarisuus ja pakotettu tai kontrolloitu luottamus. (Portes & Sensenbrenner 1993.)

Portes ja Sensenbrenner (1993) pitävät ensimmäisenä sosiaalisen pääoman lähteenä ryhmän sisäistämää arvoa, sillä ne korostavat taloudellisten toimien moraalista ulottuvuutta. Ryhmän sisäistämät arvot rajoittavat puhtaaseen ahneuteen ja omaan etuun perustuvaa toimintaa sekä velvoittavat myös ryhmän jäseniä jakamaan resursseja keskenään. Toinen sosiaalisen pääoman lähde eli suoritteiden vastavuoroisuus keskittyy puolestaan ryhmän yhteyksien dynamiikkaan, sillä toisille aiemmin tehdyt hyvät teot kasaantuvat ja näin ollen suoritteiden vastavuoroisuus perustuu normiin vastata palvelukseen palveluksella. Nämä kaksi ensimmäistä sosiaalisen pääoman lähdeä eroavat keskenään siinä, että vastavuoroisuus ei perustu arvojen tapaan ryhmämoraaliin, vaan pikemminkin itsekkäiden tarkoitusten saavuttamiseen. (Portes & Sensenbrenner 1993.)

Kolmanneksi toimintaodotuksia suuntaavaksi tekijäksi Portes ja Sensenbrenner (1993) nimeävät rajoittuneen solidaarisuuden, jota syntyy tietoisuudesta yhteisten erityispiirteiden ja siihen liittyvien yhteisten intressien olemassaolosta. Ryhmän erityisyyden tiedostaminen synnyttää samassa asemassa olevan ryhmän sisälle solidaarisuussiteitä. Huomionarvoista on se, että rajoittunut solidaarisuus ei edellytä ryhmältä yhtenäisesti omaksuttua arvopohjaa. Ryhmän tietoisuus yhteisestä asemasta ja tämän synnyttämä keskinäinen solidaarisuus mahdollistavat ryhmän organisoitumisen sekä resurssien mobilisoinnin yhteisten etujen ajamiseksi. Viimeisenä sosiaalisen pääoman lähteenä he näkevät pakotetun tai kontrolloidun

luottamuksen, jolla viitataan yhteisössä vallitseviin tiiviisiin sosiaalisiin siteisiin, ja niiden tuottamaan yhteisön kykyyn kontrolloida jäsentensä toimintaa. Tiiviit sosiaaliset siteet yhteisössä auttavat yhteisöä kontrolloimaan jäsentensä toimintaa paremmin kuin mitä yksittäiset jäsenet kykenisivät tekemään. Tällöin kontrollointi perustuu pitkälti sosiaalisiin sanktioihin kuten maineen menettämiseen, häpäisyyn tai yhteisöstä pois sulkemiseen. (Portes & Sensenbrenner 1993.) Portesin ja Sensenbrennerin pakotetussa tai kontrolloidussa luottamuksessa voidaan nähdä olevan kyse samasta mekanismista, jota Coleman kuvaa sosiaalisesti sulkeutuneisuudeksi (Ruuskanen 2001, 28; 2002).

Kaikki edellä kuvatut mekanismit tarjoavat yhteisölle ja sen jäsenille sosiaalisen resurssin, mutta voidaan kuitenkin havaita, että sekä sosiaalinen sulkeutuneisuus että rajoittunut solidaarisuus voivat muodostua toimijoiden kannalta sosiaalisiksi rajoitteiksi (Ruuskanen 2001, 28; 2007). Portesin ja hänen työryhmiensä mukaan sosiaaliseen pääomaan liittyy aina myös niin sanottuja piiloisia kustannuksia tai sen kääntöpuolia. Etenkin sosiaalisessa marginaalissa luottamusverkostot voivat toimia myös sosiaalisena taakkana, jolloin luottamusverkostoista irtautuminen voi olla ongelmallista. Sosiaalisiin marginaaleihin voi syntyä hyvin tiiviitä verkostoja sekä vastavuoroisuuden normeja, jotka sitovat jäsenensä tiukasti vaikutuspiireihinsä. Tällainen ryhmäkuntainen sosiaalinen pääoma voi olla tärkeä resurssi selviytymismielessä, mutta toisaalta se voi muodostua sosiaalisen liikkuvuuden näkökulmasta rajoitteeksi jäsenilleen. (Portes & Sensenbrenner 1993; Portes 1998.)

4.4 Synteesinäkökulma sosiaaliseen pääomaan

Lähestymistavat sosiaaliseen pääomaan eroavat eri teoreetikoilla toisistaan sosiaalisen pääoman lähteiden sekä tuotosten osalta. Käsitettä on lähestytty niin julkisen, yksityisen kuin sisäpiirin sosiaalisen pääoman kautta, ja voidaan huomata, että sosiaalista pääomaa käsittelevien eri suuntausten välillä on varsin merkittäviä eroja. Osalle teoreetikoista sosiaalisen pääoman lähteitä ovat yhteiskunnalliset instituutiot tai rakenteet, kuten esimerkiksi kansalaisyhteiskunnan käytännöt tai vakiintuneet ryhmäerot (ks. Putnam 1993; 2000; Bourdieu 1984; 1986; Portes & Sensenbrenner 1993; Portes 1995), kun taas toiset puolestaan painottavat konkreettisia sosiaalisia verkostoja, verkostorakennetta sekä verkostoihin kiinnittyneitä resursseja (ks. Coleman 1988; 1990; Burt 1992; Lin 1999; 2001). Sosiaalisen pääoman tuotoksista puhuttaessa esimerkiksi Putnam (1993) ja Coleman (1988; 1990)

näkevät ne koko yhteiskuntaa hyödyttävinä julkisina resursseina tai niin sanottuina julkishyödykkeinä, mutta osalle teoreetikoista sosiaalisen pääoman tuotokset kohdistuvat enemmänkin pienryhmä- tai pienyhteisötasolle, jolloin se hyödyttää lähinnä ryhmän sisäpiireihin kuuluvia jäseniä tai eliitin niin sanottuja hyvä veli -verkostoja (ks. Bourdieu 1984; 1986; Portes & Sensenbrenner 1993; Portes 1995). Edellä mainitusta näkökulmasta katsottuna sosiaalinen pääoma on julkishyödykkeen sijaan niin sanottu klubihyödyke (Ruuskanen 2007). Kolmannen koulukunnan mukaan sosiaalisen pääoman tuotokset kohdentuvat lähinnä yksilölle (ks. Burt 1992; Lin 1999; 2001).

Sosiaalisen pääoman ilmiökenttä on kokonaisuutena niin moniulotteinen, että se pitää sisällään kaikkien edellä mainittujen teoriasuuntausten korostamia ulottuvuuksia (Ruuskanen 2007). Vastauksena tähän moniulotteisuuden kysymykseen on pyritty tarjoamaan erilaisten sosiaalisten pääoman jakojen pohjalta tehtyjä synteesejä. Tunnetuin sosiaalisen pääoman synteesinäkökulma on jako sitovaan ja yhdistävään sosiaaliseen pääomaan (Ruuskanen 2007). Jakoa sitovaan ja yhdistävään sosiaaliseen pääomaan on kuvattu jo aiemmin Putnamia käsittelevässä luvussa, sillä juuri tätä Putnamin (2000, 22) jakoa käytetään synteesiteorian pohjana. Sitovalla sosiaalisella pääomalla viitataan tuttujen, yhteisen identiteetin sekä kulttuurista yhteenkuuluvuutta tuntevien ihmisten välisiin siteisiin. Yhdistävä sosiaalinen pääoma puolestaan viittaa niihin siteisiin, joiden myötä aiemmin toisilleen tuntemattomat tai toisiaan erilaisina pitävät ihmiset sekä ryhmät ovat tekemisissä. Sitovan sosiaalisen pääoman voidaan nähdä helpottavan ryhmien sisäistä yhteistoimintaa, kun taas yhdistävä sosiaalinen pääoma helpottaa ryhmien välistä vuorovaikutusta. (Putnam 2000, 22; Ruuskanen 2007; Lehtonen & Kääriäinen 2005.)

Synteesinäkökulmaa on laajennettu Putnamin teoriasta vielä pidemmälle, sillä Ruuskanen (2007) mukaan sitovan ja yhdistävän sosiaalisen pääoman oletuksena ovat vapaaehtoiset vuorovaikutussuhteet ja ne viittaavat ainoastaan yhteiskunnan niin sanottuihin horisontaalisiin verkostoihin. Jaossa sitovaan ja yhdistävään sosiaaliseen pääomaan jää siis kokonaan huomiotta esimerkiksi Bourdieun ja Portesin korostama yhteiskunnallinen lohkoutuminen ja sosiaalisiin verkostoihin usein liittyvät erilaiset valta-asetat ja hierarkiat (Ruuskanen 2007). Woolcock (1998) erottaa linkittävän sosiaalisen pääoman täydentämään kahta aiempaa ottamalla huomioon myös niin sanotusti yhteiskunnan vertikaalisen verkostoitumisen. Linkittävällä sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan hierarkia- tai valta-asemiltaan eri tasoilla

olevien toimijoiden välisiä yhteyksiä (Woolcock 1998). Woolcock (2000; 1998) ottaa huomioon siis horisontaalisten verkostorakenteiden lisäksi sosiaalisia jakoja, yhteiskunnan vertikaalisen jäsentymisen ja vallan epäsymmetrisyyden sekä myös julkisen sektorin roolin.

Yhteiskunnassa on eri ryhmien välillä ristiriitoja sekä ryhmät ajavat usein omia etujaan. Sosiaalisten ryhmien kyky toimia kollektiivisten etujensa puolesta riippuu vahvasti siitä, millä tavoin ja missä määrin ne ovat kiinnittyneet muodollisiin instituutioihin. (Woolcock 2000.) Sitovan, yhdistävän ja linkittävän sosiaalisen pääoman keskinäinen suhde on verkostojen ja ryhmien toimintakyvyn kannalta oleellista, sillä esimerkiksi liiallinen sitova pääoma voi estää yhdistävän ja linkittävän pääoman saamista (Woolcock 1998). Liiallinen sitova sosiaalinen pääoma eli amoraalinen familismi, liiallinen yhdistävä sosiaalinen pääoma eli amoraalinen individualismi tai sosiaalisen pääoman puute eli anomia ovat kaikki itsessään yksilölle ja ryhmille haitallisia (Woolcock 1998), sillä esimerkiksi amoraalinen familismi voi johtaa konfliktien syntyyn liian sisäänlämpiävien ryhmittymien välille (Lehtonen & Kääriäinen 2005). Näin ollen näiden eri tyyppien välillä tulisi vallita tasapaino (Lehtonen & Kääriäinen 2005). Ne toimijat, jotka ovat parhaiten tiedostaneet yhteiset intressinsä (sitova sosiaalinen pääoma), jotka kykenevät parhaiten liittoutumaan oman lähipiirinsä ulkopuolelle (yhdistävä sosiaalinen pääoma) ja joilla on parhaat yhteydet yhteiskunnallisessa valtahierarkiassa (linkittävä sosiaalinen pääoma) saavat usein äänensä parhaiten kuuluviin. Heikoimmin verkostoituneet puolestaan jäävät helpommin vaikutuskanavien ulkopuolelle. (Ruuskanen 2007.)

4.5 Sosiaalinen pääoma ja urheilu

Yhdistystoiminta nähdään usein sosiaalisen pääoman ruumiillistumana ja jopa tärkeimpänä modernin yhteiskunnan vapaaehtoisista sosiaalisen pääoman luomisen muodoista (ks. esim. Siisiäinen 2002; Ilmonen & Siisiäinen 2000), ja urheiluseuratoiminta puolestaan on usein juuri yhdistystoimintaa. Sosiaalisen pääoman käsite on tarjonnut kansalaisjärjestötoimijoille mahdollisuuden argumentoida kansalaistoiminnan merkitystä uudella tavalla (Ruuskanen 2007). Sosiaalisen pääoman käsitettä käytetään usein myös juuri urheilupoliittisissa kannanotoissa hyödyksi (Walseth 2008; Hoye & Nicholson 2008). Urheiluseuratoiminta sekä urheilu ylipäänsä nähdään arkipuheessa helposti esimerkkinä sosiaalisen pääoman tuottajasta, ja vaikka sosiaalista pääomaa käsittelevää kirjallisuutta on olemassa valtavasti, niin kuitenkin

tieteellinen tutkimus urheilun ja sosiaalisen pääoman yhteydestä on ollut suhteellisen vähäistä (Nicholson & Hoye 2008). Myös Walsethin (2008) mukaan urheilun tutkijoiden panostus sosiaalisen pääoman tutkimiseen on ollut melko rajoittunutta, ja Coalter (2007) toteaaakin, että tutkimusta sosiaalisesta pääomasta urheiluseuroissa tarvitaan vielä selvästi lisää. Vaikka käsittelen tässä luvussa sosiaalista pääomaa nimenomaan urheilun näkökulmasta, on kuitenkin huomattava, että tietyllä tavalla kaikki yhdistystoiminnan sosiaalisesta pääomasta tehty tutkimus liittyy myös omalta osaltaan urheiluun.

Liikunnan yhteiskuntatieteiden parissa sosiaalista pääomaa on tutkittu jonkin verran lähivuosina, sillä esimerkiksi Havas (2019), Poussa (2018) ja Silonsaari (2016) ovat kaikki tutkineet pro gradu -tutkielmissaan erilaisia liikuntajärjestötoiminnan muotoja sosiaalista pääomaa hyödyntäen. Omasta työstäni poiketen heidän tutkimustensa kohteena ovat olleet nimenomaan yhdistystoiminnassa mukana olevat nuoret, kun taas tämän tutkimuksen kohteena ovat lasten vanhemmat. Toinen merkittävä ero aiempien liikunnan yhteiskuntatieteiden tutkimusten ja omani välillä on se, että tämän tutkimuksen kohteena on niin sanottu perinteinen urheiluseuratoiminta, kun taas esimerkiksi Havaksen (2019) tutkimuksen kohteena oli urheiluseuran puitteissa toteutettu nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävä interventiohanke. Poussan (2018) tutkimus puolestaan käsitteli matalan kynnyksen liikuntaa tarjoavaa Yökoris-konseptia, joka voidaan nähdä eräänlaisena nuorisotyön muotona. Myös Silonsaaren (2016) tutkimuksen kohteena oli selvästi perinteisestä urheiluseuratoiminnasta eroava innovatiivinen nuoriso- ja sosiaalityön Icehearts-toimintamalli.

Yhdistystoiminta on tärkeä sosiaalinen kenttä selitettäessä sosiaalisen pääoman syntyä ja kasaantumista. Yhdistystoimintaan osallistumista tarkastelemalla voidaan arvioida myös sosiaalisen pääoman määrää ja luonnetta. (Kaunismaa 2000.) Delaney ja Keaney (2005) ovat pyrkineet Iso-Britannian ja muiden EU-maiden välillä tehdyssä vertailututkimuksessaan selvittämään juuri urheiluseuratoiminnan roolia sosiaalisen pääoman tuottajana. Tutkimuksen mukaan urheilutoimintaan osallistumisen ja sosiaalisen pääoman väliltä voidaan löytää yhteys: sosiaaliseen pääomaan vahvasti liitettävät tekijät ovat selvästi vahvempia niissä maissa, joissa urheilujärjestöjen toimintaan osallistutaan enemmän. Sosiaalisen pääoman ilmentäjistä tutkimuksessa korostui erityisesti sosiaalinen ja yhteiskunnallinen luottamus. Kausaalisuus sosiaalisen pääoman ja urheiluseuratoimintaan osallistumisen välillä ei ole

suinkaan aukotonta. On mahdollista, että urheilujärjestöihin osallistuminen lisää luottamusta tai voi olla niin, että korkea sosiaalinen luottamus saa ihmiset osallistumaan helpommin urheiluseuratoimintaan. On myös täysin mahdollista, että on olemassa jokin kokonaan tutkimuksen ulkopuolelle jäänyt tekijä, joka aiheuttaa sekä sosiaalista luottamusta, että urheilujärjestöjen toimintaan osallistumista. (Delaney & Keaney 2005.)

Bourdieuin tutkimuksia pääomista on hyödynnetty myös urheilun parissa suhteellisen paljon. Itkonen (1991) mukaan Bourdieu liittyy urheilun ja liikunnan kiinteäksi osaksi yhteiskuntaa, ja hänen mukaansa myös liikuntaharrastuksista voidaan osoittaa löytyvän pääoman eri lajeja. Esimerkiksi kalliit urheiluvälineet viestivät yksilön taloudellisesta pääomasta, sosiaalista pääomaa voidaan osoittaa kuulumalla liikunnan niin sanottuun sikariportaaseen ja kulttuurista pääomaa voidaan osoittaa esimerkiksi eksoottisten lajien harrastamisella sekä laajalla lajituntemuksella. Yhteiskunnallinen asema näkyy myös siinä, että Bourdieuin mukaan erilaisessa yhteiskunnallisessa asemassa olevat harrastavat eri tavalla liikuntaa, mikä puolestaan osoittaa liikunnan yhteiskunnallisen kytkennän. (Itkonen 1991.) Bourdieuin pääoman käsitettä on sovellettu urheilun parissa muutenkin, sillä esimerkiksi Aarresola (2016) on muodostanut sen pohjalta urheilupääoman ja Pekkala (2011) mestaruuspääoman käsitteet. Myös Siisiäisen (2000) luoma järjestöllisen pääoman käsite on sovellettavissa urheiluseuratoimintaan.

Suomalaisten kansalaisjärjestöjen rakentuminen on hyvä esimerkki siitä, miten edellisessä sosiaalisen pääoman synteositeoriaa käsittelevässä luvussa mainitut sitova, yhdistävä ja linkittävä sosiaalinen pääoma sekä niiden eri ulottuvuudet nivoutuvat toisiinsa. Järjestörakenne yhdistää, sitoo ja linkittää ihmisiä muodostaen eri tasoisia sosiaalisia verkostoja, sillä suomalainen järjestökenttä rakentuu paikallistasolla, aluetasolla sekä valtakunnallisesti. Järjestötoimijat kykenevät siis verkostoitumaan niin vertikaalisesti kuin horisontaalisesti. (Ruuskanen 2007.) Koska urheiluseuratoiminta ylipäänsä, ja näin ollen myös tämän tutkimuksen kohteena oleva pesäpalloseuratoiminta, rakentuvat pitkälti samoille tasoille kuin suomalainen järjestökenttä, voimme pitää synteesiäkökulmaa myös tutkimukseni kannalta varsin oleellisena.

Ruuskanen (2007) synteositeoriaa soveltaen voimme todeta, että makrotasolla tarkasteltuna sitovaa sosiaalista pääomaa ovat esimerkiksi oman pesäpalloseuran paikallisesti tarjoama

vertaistuki, sen ympärille syntyneet yhteisöt ja verkosto samanhenkisten ihmisten kanssa sekä sen sisäiset yhteiset intressit. Urheiluseurat ja niiden toiminta nähdään hyvinä areenoina luoda yhdistävää pääomaa, jota ilmenee, kun verkostoja on oman yhteisön ulkopuolella eli esimerkiksi tässä tapauksessa lajin alueellisella tasolla. Linkittävä sosiaalinen pääoma näyttäytyy puolestaan henkilön yhteyksinä yhteiskunnan valtahierarkiaan, ja esimerkiksi urheilun piirissä urheiluseurojen ja lajiliittojen rakenteessa syntyy juuri linkittävää sosiaalista pääomaa. Myös Suomen Olympiakomitea voidaan nähdä lajiliittoja vastaavassa linkittävän sosiaalisen pääoman roolissa. Sosiaalisen pääoman yhdistävä ja linkittävä luonne jäävät usein urheiluseuratoiminnan sosiaalisen pääoman keskusteluissa sitovan sosiaalisen pääoman varjoon (Coalter 2007). Sosiaalisen pääoman synteesiteoriaa on hyödynnetty esimerkiksi tutkittaessa urheiluseuratoiminnan maahanmuuttajataustaisille henkilöille tuottamaa sitovaa, yhdistävää ja linkittävää sosiaalista pääomaa (ks. Spaaij 2011; Walseth 2008).

Sosiaalisen pääoman luonne urheilun kentällä nähdään helposti pääasiassa positiivisena. On kuitenkin huomattava, että samoin kuin missä tahansa muissakin organisaatioissa, niin myös järjestötoimintaan eli myös urheilujärjestöjen toimintaan voi liittyä itsekkään oman edun ja vallantavoittelun piirteitä. Yksilöt voivat käyttää keskeisiä sosiaalisia asemiaan urheiluseuroissa tai muissa urheilujärjestöissä omaksi edukseen esimerkiksi Burtin (1992) kuvaamalla tavalla informaatiota kontrolloimalla ja manipuloimalla. Toinen huomionarvoinen seikka on se, että vanhempien resursseista aika tai voimavarat eivät välttämättä riitä aina lapsen harrastukseen osallistumiselle, vaan osallistuminen voi myös kuluttaa näitä resursseja. Resursseilla voidaan tarkoittaa Bourdieun (1986) mukaisesti pääomia eli toisin sanoen lapsen harrastukseen osallistuminen voi myös kuluttaa vanhempien pääomia, mutta toisaalta osallistuminen mahdollistaa pääoman ansaitsemisen.

Vanhemmilla käytössä olevat pääomat vaikuttavat vahvasti lapsen harrastukseen, sillä Bergin (2016a) mukaan perheen asemalla on merkitystä siinä, millaisia vapaa-ajan elämäntyyplejä vanhemmilla ja heidän lapsillaan on, ja millaisia valintoja he pitävät tärkeinä. Pääsy näihin tiettyihin kulttuurisiin valintoihin edellyttää aikaa, tietoa ja rahaa. (Berg 2016a.) Berg (2016b, 66) kuvaa perheiden mahdollisuuksia osallistua ja tehdä valintoja Bourdieun pääomien kautta, sillä juuri perheellä hallussa olevat pääomat vaikuttavat perheiden valintoihin. Perheen osallistumiseen vaikuttavat niin varallisuuteen kuin myös henkiseen pääomaan liittyvät tekijät. Keskiluokan voidaan nähdä olevan asemassa, jossa se voi määritellä valintansa ja

tehdä niitä sen perusteella, mitä pitää tavoittelemisen arvoisena, sillä heillä on olemassa tähän tarvittavat resurssit. (Berg 2016, 66.) Asiaa voidaan operationaalista esimerkiksi yksinhuoltajaperheen rajallisten pääomien kautta: lienee selvää, että yhden vanhemman perheessä voi olla haasteena osallistua lapsen urheiluharrastukseen samalla intensiteetillä kuin ydinperheessä, vaikka intoa löytyisi. Osallistumiselle voi olla esteenä niin taloudellisten kuin ajankäytöllisten resurssien puute.

Bourdieun ja Portesin kuvaamat jäsenyys- ja sisäpiiriulottuvuus voidaan liittää myös vahvasti järjestötoimintaan ja sitä kautta urheilujärjestöjen toimintaan. Voidaan esimerkiksi ajatella, että urheiluseurat ovat hyvinkin tiiviitä yhteisöjä, joihin on hankala tulla mukaan ulkopuolelta erityisesti silloin, jos ei ole valmiiksi sisällä lajissa. Sellaiset vanhemmat, joilla ei ole itsellään aiempaa urheilutaustaa tai kokemusta lapsen harrastamasta urheilulajista, voivat kokea urheilun vaatimukseen ja tavoitteellisuuteen samaistumisen haasteeksi eivätkä vanhemmat aina tiedä, mitä heiltä odotetaan (Pöyhönen 2015, 74, 99). Vanhemmat, jotka eivät osallistu toimintaan aktiivisesti kokevat usein jäävänsä taka-alalle urheiluseuroissa (Pöyhönen 2015, 73). Myös Coalterin (2007) mukaan urheiluseuran tuottama sosiaalinen pääoma voi olla Bourdieun mukaisesti poissulkevaa, ja hän näkeekin juuri urheiluseuratoiminnan ja sosiaalisen pääoman osalta tärkeimpänä kysymyksenä sen, miten urheilun tuottamaa sosiaalista pääomaa voitaisi saada myös sellaisille henkilöille, jotka eivät ole ennestään mukana urheiluseuratoiminnassa.

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä pääluvussa kuvaan tutkimukseni toteuttamista käytännössä lähtien liikkeelle ensin tutkimuksen rajauksesta. Avaan tutkimukseni rajausta lukijalle vielä koostamalla tutkimukseni teoreettisesta viitekehuksesta tiivistyksen, jossa kytken sosiaalisen pääoman käsitteen osaksi muuta taustakirjallisuutta. Viitekehysten kuvaamisen jälkeen esittelen varsinaisen tutkimustehtävän sekä tutkimuskysymykset, jonka jälkeen käyn läpi tekemiäni tutkimusmetodologisia valintoja avaamalla lukijalle syitä toteuttaa tutkimus juuri laadullisin menetelmin. Metodologian kuvaamisen jälkeen siirryn kertomaan tutkimuksen käytännön toteutuksesta sekä tarkastelen syvemmin tutkimukseni kohteena ollutta joukkoa. Lisäksi esittelen aineiston analyysin vaihe vaiheelta kuvaten tutkimukseni analyysikehystä ja sen muodostumista. Pääluvun lopussa teen vielä katsauksen tutkimukseeni kohdistuviin eettisiin kysymyksiin sekä pohdin tutkimukseni luotettavuutta. Tutkimusvaiheiden avoimella kuvaamisella pyrin lisäämään tutkimukseni luotettavuutta sekä mahdollistamaan tutkimuksen arvioimista.

5.1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Kaikki aiemmin kuvatut sosiaalisen pääoma teorit ja näkökannat ovat aina jollain tavalla osittaisia eikä mikään niistä yksinään avaa koko sosiaalisen pääoman määritelmää tai teoriaa. Näin ollen yksikään näistä näkökulmista ei toimi sellaisenaan tiukkana näkökulmana tälle pro gradu -tutkielmalle, enkä ole sitoutunut tutkimuksessani mihinkään tiettyyn sosiaalisen pääoman määritelmään, teoriaan tai näkökulmaan. Tiedostan kuitenkin sen, että tutkimukseni ei voi irrottautua kokonaan aiemmista määrittelyistä, sillä vaikka en ota sosiaalisen pääoman käsitettä annettuna, en voi myöskään väittää konstruoivani käsitettä koskevaa ymmärrystäni täysin tyhjästä.

Tässä tutkielmassa sosiaalisen pääoman käsitteellä viitataan sosiaalisen rakenteen tiettyihin ulottuvuuksiin, kuten sosiaalisiin verkostoihin, luottamukseen ja normeihin, jotka edistävät verkoston jäsenten välistä sosiaalista vuorovaikutusta ja sen myötä tehostavat yksilöiden tavoitteiden tai talouden toteutumista. Sosiaalinen pääoma paikantuu osittain sellaiseksi yksilön hyödykkeeksi, johon hänellä on yhteys tietyn ryhmäjäsenyytensä kautta. Näin ollen

myös sosiaalisen pääoman verkostonäkökulma nostaa päätään, sillä tarkoitukseni on kuvata vanhempien lapsensa pesäpalloharrastuksessa mukana olemisesta saamaa sosiaalista pääomaa eli toisin sanoen sitä, millaisena ryhmään kuulumisen tuottama hyöty voidaan nähdä sen jäsenille. Yksinkertaisimmillaan sosiaalinen pääoma voidaan ymmärtää juuri ihmisten välisinä verkostoina, ja myös tämä tutkimus käsittelee vanhemmille lapsen pesäpalloharrastuksessa mukana olemisesta muodostunutta sosiaalista verkostoa. Hyödynnän tutkimuksessani jonkin verran myös sosiaalisen pääoman synteesinäkökulmaa, sillä se mahdollistaa sosiaalisen pääoman käsitteen moninaisten tulkintojen vuoropuhelun. Synteesinäkökulman mukaisesti tulen kuvaamaan tutkimuksessani myös sitä, missä määrin lapsen pesäpalloharrastuksessa mukana oleminen tuottaa vanhemmille sitovaa, yhdistävää ja linkittävää sosiaalista pääomaa.

Tutkimuksessani korostuu sosiaalisen pääoman luonne yksilöhyödykkeenä, vaikka vanhempien osallistumista lapsensa pesäpalloharrastukseen voisi tutkia myös sosiaalisen pääoman julkishyödykkeellisestä näkökulmasta kuvaamalla esimerkiksi sitä, millainen voimavara tutkimukseen osallistuvat henkilöt ovat urheiluseuran tai -lajin muodostamalle yhteisölle heidän osallistumisensa kautta. Tässä tutkimuksessa keskityn kuitenkin nimenomaan vanhempien hyödyn näkökulmaan eli siihen, millaista sosiaalista pääomaa lapsen pesäpalloharrastukseen osallistuminen tuottaa yksilölle eli tutkimukseni tapauksessa lasten vanhemmille. Tuon tutkimustuloksissa esiin myös mahdollisia muita sosiaalisen pääoman näkökulmia, mikäli niitä nousee esiin tutkimusaineistossa.

Kuten aiemmin on kuvattu, yksi sosiaalisen pääoman merkittävä haaste on sen tautologisuus eli vaikeus erottaa toiminnan lähteet tuotoksista (ks. esim. Ruuskanen 2007). Tautologisuus nousee esiin myös tämän tutkimuksen aiheessa, sillä esimerkiksi vanhempien vahvan sitoutumisen lapsensa urheiluharrastukseen voidaan ajatella olevan seurausta urheiluseuratoiminnan sosiaalisesta pääomasta. Sosiaalisena pääomana pidetään puolestaan vanhempien sitoutumista urheiluseuratoiminnan arvoihin ja normeihin. Tällöin urheiluseuratoimintaan sitoutuminen näyttäytyy sekä toiminnan lähteenä että tuotoksena, jolloin varsinainen toiminta jää huomiotta. Näin ollen sosiaalinen pääoma nivoutuu osaksi tutkimukseni aihetta useista eri näkökulmista ja lähtökohdista. Voimme kuitenkin ajatella Fieldiä (2008, 47) mukailleen, että sosiaalisen pääoman käsitteen merkityksellisyyden kannalta on itse asiassa oleellista se, johtaako käsite käyttöyhteydessään uusiin oivalluksiin.

Sosiaalinen pääoma on aina kontekstisidonnaista ja sen tuottamat lopputulokset riippuvat niistä olosuhteista, joissa konkreettiset sosiaaliset verkostot toimivat (Ruuskanen 2007).

Vanhempien lapsensa urheiluharrastukseen osallistumista voidaan sosiaalisen pääoman tutkimuksen näkökulmasta katsoa kahdesta perspektiivistä. Voimme pohtia sosiaalisen pääoman käsitettä urheiluseurojen kontekstissa, mutta toisaalta voimme tarkastella urheiluseuroissa esiintyviä käytäntöjä sosiaalisen pääoman näkökulmasta. On huomattava, että kyseessä ei ole vastakkainasettelu, vaan pikemminkin saman asian eri päät. Voimmekin ajatella, että tutkijan asettuminen näiden näkökulmien välille määrittää sen, nähdäänkö tutkimuksen ilmiö käsitteen ja sen soveltamisen näkökannalta vai onko tutkimuksen kohteena enemmänkin itse ilmiö eli sosiaalisen pääoman käytänteet ja niiden ymmärtäminen. Tässä tutkimuksessa asemoitumiseni sijoittuu enemmän ilmiötason tarkasteluun kuin käsitteelliselle tasolle, sillä tutkimukseni painopiste on vanhempien lapsensa urheiluseuratoimintaan osallistumisessa esiintyvissä sosiaalisen pääoman käytännöissä ja elementeissä.

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys rakentuu, kun nivotaan yhteen sosiaalisen pääoman moninaiset teoriat urheiluvien lasten vanhemmista saatavilla olevan aiemman tutkimustiedon kanssa. Lisäksi viitekehystä sävyttää koko ajan myös tutkimukseni kohteena oleva laji pesäpallo sen pienen ja kansallisen lajin erityispiirteineen. Ensimmäinen viitekehystä merkittävästi rajaava asia on tutkimuksen kohde, sillä aiemmassa urheiluvan lapsen vanhemmuus pääluvussa kuvatun mukaisesti tutkin ainoastaan niin sanottuja aktiiveja (ks. Eskola & Melin 1999) ja insidereita (ks. Koski 2000a; 2000b; 2004). Toiseksi tutkimukseni viitekehys nojaa aiempaan tutkimustietoon siitä, että lapsen harrastuksen ympärille on kehkeytynyt monille vanhemmille merkittävä sosiaalinen verkosto, ja lapsen harrastukset voivat muodostua vanhempien omaa elämää rikastuttaviksi tekijöiksi, jolloin vanhemmat osallistuvat toimintaan mielellään. Lapsen urheiluharrastuksessa mukana olemisesta saatu hyöty voi siis näyttäytyä vanhemmalle esimerkiksi sosiaalisina suhteina tai verkostojen luomisena. Kolmantena kytken nämä vielä yhteen sosiaalisen pääoman kanssa: lapsen urheiluharrastuksen ympärille muodostuneet vanhempien sosiaaliset suhteet, verkostot ja osallistuminen voidaan kaikki nähdä sosiaalisen pääoman elementteinä, ja voimme havaita osallistumisen tuottavan heille sosiaalista pääomaa. Sosiaalisen pääoman mittaamisessa pääulottuvuuksina on pidetty usein juuri osallistumista, kontrollia ja pystyvyyttä, yhteisön rakenteiden ja piirteiden tunnistamista, sosiaalista vuorovaikutusta, verkostoja ja tukea sekä

luottamusta, vastavuoroisuutta ja sosiaalista koheesiota (ONS 2001). Tutkimuksessani kulkee mukana siis vahvasti ajatus urheiluseuratoiminnan sosiaalista pääomaa tuottavasta voimasta.

5.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Eskolan ja Suorannan (2008, 35) mukaan ihannetapauksessa tutkimuksen aiheen tulisi olla kiinnostava, mutta ei kuitenkaan liian läheinen, jotta siihen on mahdollista saada riittävä etäisyyttä sekä mahdollisimman monipuolinen tarkastelukulma. Koen, että oma aiheenvalintani istuu suhteellisen hyvin tähän muottiin, sillä tutkimukseni aihe on syntynyt nimenomaan omasta kiinnostuksesta, mutta samaan aikaan koen kuitenkin pystyväni ottamaan aiheeseen etäisyyttä enkä esimerkiksi itse toimi tutkittavien tavoin urheiluseuratoiminnassa lapsen vanhempana. Toisaalta tarvittava tutkimuksellinen etäisyys ja objektiivisuus syntyvät omasta teoreettisesta pohdinnasta ja lukeneisuudesta sekä käsitteellistyksistä ja menetelmistä (Eskola & Suoranta 2008, 35), joten tarvittava tutkimuksellinen etäisyys on tullut myös osittain jo aiemmin esitetyn kirjallisuuden ja tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen kautta.

Vanhemman rooli lapsen urheiluharrastukseen osallistumisessa halutaan nähdä tässä tutkimuksessa perinteistä kuljeta, kustanna ja kannusta -roolia laajemmin, ja tutkimukseni tarkoituksena on kuvata lapsen pesäpalloharrastusta sellaisten aktiivisesti mukana olevien vanhempien näkökulmasta, jotka kokevat lapsen harrastuksessa mukana olemisesta muodostuneen jollain tavalla myös heidän harrastuksensa. Tarkoitukseni on tutkia sitä, millaisena aktiivinen osallistuminen lapsen pesäpalloharrastukseen näyttäytyy näille vanhemmille itselleen sekä millaisena he kuvaavat omaa rooliaan. Mielenkiinnon kohteenani on myös se, mitä vanhemmat kokevat tästä osallistumisesta saavansa itselleen. Tutkimuksessani korostuu näkökulma, jonka mukaan lapsen urheiluharrastukseen osallistuminen voi olla merkityksellistä lasten lisäksi myös vanhemmille, ja kuvaankin niitä merkityksiä, joita lapsen pesäpalloharrastuksessa mukana toimiminen vanhempien puheissa saa. Tämän tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää syvemmin vanhempien kiinnittymistä ja osallistumista lapsensa pesäpalloharrastukseen sekä syitä tälle toiminnalle käyttäen erityisesti sosiaalisen pääoman käsitettä edellä kuvatun näkökulman mukaisesti.

Tutkimustehtäväni on kaksiosainen. Ensimmäisessä osassa lähestyn aihetta hyvin käytännönläheisesti ja pyrin kuvaamaan sitä, millaista on olla aktiivisesti lapsen pesäpalloharrastukseen osallistuva vanhempi ja millainen käytännön rooli heillä on. Toisessa osassa selvitän niitä syitä, miksi vanhemmat osallistuvat toimintaan sekä mitä vanhemmat kokevat saavansa osallistumisestaan lapsen pesäpalloharrastukseen. Lapsen pesäpalloharrastuksen vanhemmille tuottamaa antia kuvaan erityisesti sen kautta, millaista sosiaalista pääomaa osallistuminen tuottaa vanhemmille. Tutkimustehtäväni voidaan tiivistää seuraavaan neljään tutkimuskysymykseen:

- 1) Millaista on olla aktiivisesti lapsen pesäpalloharrastukseen osallistuva vanhempi?
- 2) Mikä saa vanhemmat osallistumaan lapsen pesäpalloharrastukseen?
- 3) Mitä vanhemmat kokevat saavansa osallistumisestaan lapsen pesäpalloharrastukseen?
- 4) Miten sosiaalisen pääoman eri elementit ilmenevät vanhempien osallistumisessa lapsensa pesäpalloharrastukseen?

5.3 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat

Tämä tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Laadullisen tutkimuksen perustana voidaan nähdä todellisen elämän kuvaaminen ja sille on tyypillistä ihmisen suosiminen aineiston keruun välineenä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157, 160). Laadulliselle aineistolle puolestaan on tyypillistä sen ilmaisullinen rikkaus, monitasoisuus ja kompleksisuus (Alasuutari 2011, 84). Teorian ja hypoteesien testaamisen sijaan laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on aineiston monitahoinen ja kokonaisvaltainen tarkastelu, odottamattomien seikkojen paljastaminen sekä tutkittavien näkökulmien ja “äänen” tuominen esiin (Hirsjärvi ym. 2007, 157, 160). Myös Puusa ja Juuti (2020) toteavat laadullisen tutkimuksen tavoittelevan kuvailevuutta. Tutkimukseni kannalta on oleellista myös se, että laadullista tutkimusta ei tehdä yleistettävyyttä silmällä pitäen (Hirsjärvi ym. 2007, 177) eikä tarkoituksenani ole löytää tietoa ilmiön esiintymismääristä tai toistuvuudesta (Puusa & Juuti 2020). Laadullista tutkimusotetta käytetään, kun tarkastellaan tajuntaan, ihmisten vuorovaikutukseen ja sen kieleen pohjautuvia ilmiöitä (Puusa & Juuti 2020).

Valitsin tutkimukselleni laadullisen tutkimusotteen, koska haluan saada tutkittavasta asiasta mahdollisimman kokonaisvaltaista sekä syvällistä tietoa, ja ennen kaikkea ymmärtää

tutkimukseni kohteena olevaa ilmiötä. Hirsjärven ym. (2007, 156, 176) mukaan juuri laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja siinä on tavoitteena ymmärtää tutkimuskohdetta. Näin ollen laadullinen tutkimusote soveltuu tarkoitukseeni parhaiten, sillä tämän tutkimuksen keskiössä ovat pesäpalloa harrastavien lasten vanhempien kuvaamat näkemykset omasta roolistaan lapsen urheiluharrastuksessa sekä siitä, mitä he kokevat osallistumisesta saavansa. Laadullisen tutkimuksen vahvuuksista erityisesti se, että sillä on mahdollista saada tutkittavien oma ääni esiin sekä ylipäänsä tulosten syvyys ja rikkaus toimivat itselläni merkittävimpinä syinä valita juuri laadullinen lähestymistapa määrällisen sijaan. Tutkimukseni kannalta oleellinen sosiaalisen pääoman käsite on myös jo itse käsitteenä niin moninainen ja hankalasti mitattava, että koen laadullisen tutkimusotteen sen tutkimiselle paremmaksi lähestymistavaksi. Tutkimukseni tavoitteena on siis pyrkiä ymmärtämään tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä erityisesti tutkittavien näkökulmasta mahdollisimman syvällisesti kuitenkin tuottamatta asiasta yleistettävää tietoa.

Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoituksena ainoastaan kertoa tutkimuksen kohteena olevasta aineistosta, vaan myös pyrkiä rakentamaan aineistosta teoreettisesti kestäviä näkökulmia (Eskola & Suoranta 2008, 62). Laadullisen tutkimuksen tekemisessä on kyse kehämäisestä prosessista, jossa tutkimussuunnitelma parhaimmillaan elää tutkimushankkeen mukana. Tutkimuksessa eri vaiheet kuten aineistonkeruu, analyysi, tulkinta ja raportointi kietoutuvat kaikki yhteen, ja tulkinta jakautuu koko tutkimusprosessiin. (Eskola & Suoranta 2008, 15–16.) Vaikka tässä pääluvussa tutkimusaineiston keruu ja tutkimuksen analyysi on jaettu omiin lukuihinsa, on kuitenkin tiedostettava, että tutkimusprosessin pilkkominen eri osiin on jollain tavoin keinotekoisia. Laadullisen tutkimuksen prosessin kehämäisyys näkyy siinä, että Eskolan ja Suorannan (2008, 16) mukaan tutkimussuunnitelmaa tai jopa tutkimustehtävää voi joutua tarkistamaan aineistonkeruun edetessä, ja tutkielman kirjoittaminen puolestaan voi vaatia palaamista alkuperäiseen aineistoon. Siinä missä laadullisen tutkimuksen eri vaiheet kietoutuvat yhteen ei myöskään laadullisen aineiston analyysivaihetta ja tutkimuksen luotettavuuden arviointia voida erottaa toisistaan yhtä selvästi kuin esimerkiksi määrällisessä tutkimuksessa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tulee pohtia koko ajan tekemiään ratkaisuja ja ottaa näin kantaa analyysin kattavuuteen sekä työnsä luotettavuuteen. Laadullisessa tutkimuksessa koko tutkimusprosessi nousee esiin tarkasteltaessa sen luotettavuutta. (Eskola & Suoranta 2008, 208.)

Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein pieneen määrään tapauksia, joita pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti (Eskola & Suoranta 2008, 18). Näin ollen aineiston tieteellisyyden kriteerinä ei pidetä aineiston määrää vaan laatua eli käsitteellistämisen kattavuutta. Laadullisen tutkimuksen aineistonhankinta näyttäytyy usein harkinnanvaraisena/tarkoituksenmukaisena otanta, jolloin tutkimuksen teoreettinen pohja ohjaa aineiston hankintaa. (Eskola & Suoranta 2008, 18; Hirsjärvi ym. 2007, 160.) Tässä tutkimuksessa harkinnanvarainen otanta tarkoittaa sitä, että tutkimuksen haastateltavat on valittu harkinnanvaraisesti aiemmin kuvatun teoreettisen viitekehyksen perusteella satunnaisen otannan sijaan. Kuvaan tätä tutkimusaineiston keruuta tarkemmin erikseen seuraavassa luvussa.

5.4 Tutkimusaineiston keruu ja tutkimuskohteen esittely

Toteutin tutkimukseni tiedonkeruun puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Käytin haastatteluissa apuna haastattelurunkoa (liite 1), joka ei kuitenkaan sitonut haastattelujen etenemistä kategorisesti, vaan toimi ennemminkin muistilistana itselleni varmistamaan etenemisen sujuvuuden. Haastattelun etuna voidaan pitää ennen kaikkea joustavuutta, sillä esimerkiksi kysymykset voidaan esittää tutkijan aiheelliseksi katsomassa järjestyksessä, ja tutkija voi pyytää tarvittaessa myös selvennyksiä sekä syventää vastauksia lisäkysymyksin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85; Hirsjärvi & Hurme 2000, 34, Hirsjärvi ym. 2007, 200). Laadin haastattelussa käyttämäni rungon pääasiassa tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen mukaiseen aiempaan teoriaan perustuen. Kysymykset olivat jaoteltuna haastattelurunkoon teemoittain, ja pidäytydyin tässä rungossa suurimmassa osassa haastatteluista. Pääteemat ja sitä kautta pääkysymykset olivat kaikissa haastatteluissa samoja, mutta kysymysmuodot, käsittelyjärjestys sekä linkittyminen toisiinsa saattoivat kuitenkin vaihdella eri haastatteluissa. Teemahaastattelun ominaispiirteinä on nähty tutkittavien äänen korostuminen, heidän tulkintojensa ja merkitystensä keskeisyyden huomioiminen sekä se, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48).

Tutkimukseni haastatteluja voidaan luonnehtia teemahaastattelun ja strukturoidun haastattelun välimuodoksi. Nimitän haastatteluani tässä puolistrukturoiduksi teemahaastatteluksi, sillä Hirsjärven ja Hurmeen (2014, 47) mukaan yhtä tiettyä pitävää määritelmää menetelmän käytöstä ei ole. Tuomen ja Sarajärven (2018, 87) mukaan teemahaastattelua ja

puolistrukturoitua haastattelua voidaan käyttää synonyymeina, mutta toisaalta Hirsjärvi ja Hurme (2014, 48) näkevät teemahaastattelun yhtenä puolistrukturoituna haastattelumenetelmänä. Teemahaastattelu asemoituu joka tapauksessa strukturoidun haastattelun eli lomakehaastattelun ja avoimen eli strukturoimattoman haastattelun välimaastoon (Hirsjärvi ym. 2007, 203). Puhumme sitten teemahaastattelusta, puolistrukturoidusta haastattelusta tai tutkimukseni tavoin puolistrukturoidusta teemahaastattelusta, on näille kaikille yhteistä se, että haastattelussa keskusteltavat aihepiirit eli teemat ovat haastattelijalle etukäteen selviä, mutta kysymykset ja niiden muoto eivät ole ennalta määrättyjä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87–88; Hirsjärvi & Hurme 2014, 47–48; Hirsjärvi ym. 2007, 203).

Haastattelin tutkimukseeni viiden aktiivisen pesäpalloperheen vanhempia eli viittä lapsen isää ja viittä lapsen äitiä. Tutkimukseeni osallistui siis yhteensä kymmenen henkilöä. Nuorin haastateltavista oli 25-vuotias ja vanhin 48-vuotias. Keskimäärin haastateltavat olivat noin 40-vuotiaita. Tutkimukseni kohteena olleiden perheiden lapsimäärät vaihtelivat kahdesta neljään lapseen. Perheitä yhdisti se, että kaikki lapset harrastivat tai olivat harrastaneet pesäpalloa. Perheiden lasten iät vaihtelivat ja lapset harrastivat pesäpalloa nuorimmista G-junioreista aikuisten sarjoihin asti. Tutkimukseeni osallistuneet vanhemmat olivat laajasti eri puolilta Suomea ja kaikki perheet olivat keskenään eri pesäpalloseuroista. Valitsin haastateltavat tietoisesti myös eri kokoisilta paikkakunnilta enkä siis pelkästään esimerkiksi tyypillisesti pesäpalloon miellettyiltä pienemmiltä vahvan lajikulttuurin paikkakunnilta.

Tutkimuksen kohdejoukko valitaan laadullisessa tutkimuksessa usein tarkoituksenmukaisesti/harkinnanvaraisesti eikä satunnaisotoksen menetelmää käyttäen (Eskola & Suoranta 2008, 18; Hirsjärvi ym. 2007, 160). Myös tässä tutkimuksessa haastateltavat valittiin harkinnanvaraisesti, sillä harkinnanvaraista otantaa käytetään usein, kun halutaan saada jonkin valitun ryhmän ajatus ja ymmärrys tutkittavana olevasta ilmiöstä (Eskola & Suoranta 2008, 18; Patton 2002, 230). Kuten kuvaan tutkimukseni teoreettisessa viitekehyksessä, tässä tutkimuksessa tutkittiin ainoastaan niin sanottuja aktiiveja ja insaidereita, ja olen siis valinnut tietoisesti tutkimukseni informanteiksi sellaisia henkilöitä, joiden tiedän olevan vahvasti mukana lapsen pesäpalloharrastuksessa. Myös Tuomen ja Sarajärven (2009, 85) mukaan informanttien valinnan tulee olla harkittua, ja on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä

on kokemusta asiasta. Sain apua sopivien haastateltavien valinnassa Pesäpalloliitolta sekä pesäpalloseurojen työntekijöiltä. Tarkasteluni kohteena eivät ole siis vanhemmat yleensä, vaan kyseessä on tarkasti valittu ja rajattu joukko vanhempia. Huomionarvoista on kuitenkin se, että vaikka kyseessä on tietyllä tavalla rajautunut ja tiivis saman lajin ympärillä oleva joukko eivät tutkimukseni kohteena olevat vanhemmat ole keskenään homogeeninen ryhmä. Siitä huolimatta, että kaikki vanhemmat osallistuvat aktiivisesti lapsen pesäpalloharrastukseen, heidän keskinäiset roolinsa voivat vaihdella hyvinkin merkittävästi.

Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 68–71) mukaan hyvä haastattelija on tyypillisesti kokenut ja haastattelijan rooliin olisi hyvä kouluttautua etukäteen. En voi kuvata itseäni kovinkaan kokeneeksi haastattelijaksi ennen näitä haastatteluja, sillä olin tehnyt aiemmin vain kaksi haastattelua osana aiempia menetelmäopintoja. Valmistauduin kuitenkin haastatteluihin mahdollisimman hyvin etukäteen tutustumalla tutkimushaastattelusta tehtyyn kirjallisuuteen sekä keräämällä kokemuksia muilta jo aiemmin haastatteluja tehneiltä. Lisäksi kävin haastattelurunkoani läpi monta kertaa myös muiden ihmisten kanssa varmistaakseni, että se soveltuu tutkimuksen käytännön toteutukseen mahdollisimman hyvin sekä on tarvittaessa helposti joustava. Lisäksi kirjasin haastattelurunkoon paljon itselleni suunnattuja mahdollisia lisäkysymyksiä, jotta haastattelutilanteessa olisi tarjolla apua, mikäli haastateltavat olisivat hyvin vähäsanaisia. Liitteenä (liite 1) olevaan haastattelurunkoon on siis merkattuna paljon enemmän apukysymyksiä, kuin mitä todellisuudessa haastateltaville esitin.

Toteutin tutkimukseni haastattelut parihaastatteluina haastatteleamalla kaikista tutkimukseen osallistuvista perheistä sekä äitiä että isää yhdessä. Parihaastatteluja käytetään usein juuri lasten vanhempia haastateltaessa (Hirsjärvi ym. 2007, 205), ja parihaastattelua on käytetty muun muassa perhetutkimuksessa, kun aviopareja on haastateltu jostakin molempia osapuolia koskevasta asiasta (Hirsjärvi & Hurme 2014). Myös omalle tutkimukselleni parihaastattelu tuntui luonteelta valinnalta, sillä lapsen harrastus on yleensä koko perhettä koskettava asia, ja näin ollen on hyvä saada samasta perheestä molempien vanhempien näkökulma. Haastattelujen käytännöntoteutus osoitti parihaastattelun oikeaksi valinnaksi, sillä vanhemmat täydensivät haastatteluissa toisiaan ja parihaastattelut tarjosivat tutkittavasta asiasta selkeästi monipuolisen kuvauksen. Parihaastattelu tuntui tekevän haastattelutilanteista myös hyvin luonnollisen keskustelutilanteen ja välillä sain toimia jopa sivustaseuraajan roolissa haastateltavien välisen keskustelun soljuessa eteenpäin. Puusan (2020) mukaan juuri

ryhmähaastatteluissa tutkija voi jäädä välillä sivuun, jolloin ryhmän jäsenet johtavat keskustelua. Ryhmähaastattelun etuna voidaan nähdä, että se saa haastatteluun osallistujat keskustelemaan asioista, jotka saattaisivat jäädä kahdenkeskisen haastattelun ulkopuolelle (Puusa 2020).

Koin, että haastateltavat pitivät tutkimukseni aihetta mielenkiintoisena ja olivat siksi halukkaita osallistumaan tutkimukseen. Itse haastattelutilanteissa haastateltavat olivat varsin avoimia ja innokkaita keskustelemaan. Koen oman taustani pesäpallon parissa auttaneen haastattelujen toteuttamisessa, sillä hyvä esiymmärrys ja selkeys lajista helpottivat yhteisen kielen ja sanaston löytämistä haastateltavien kanssa. Voimme kuvata tätä yhteistä kieltä haastateltavien kanssa esimerkiksi Wittgensteinin (1981) kielipeli-käsitteen kautta, jolla viitataan tiivistetysti kielen yksinkertaisiin käyttöesimerkkeihin ja toimintoihin, joihin kieli on nivoutunut mukaan. Toisin sanoen yhteisen kielipelin avulla mahdolliset tulkintavirheet tutkijan ja haastateltavan välillä pienenevät. Koin tämän yhteisen kielen välillä myös haasteeksi, sillä toisinaan jouduin melkein kaivamaan asioita haastateltavilta, jotta he kertoisivat ne eivätkä vain olettaisi minun niin sanottuna laji-ihmisenä tietävän automaattisesti.

Tutkimukseni haastattelut toteutettiin vaihtelevasti osa kasvotusten ja osa etäyhteyksin. Alun perin olin suunnitellut tekeväni kaikki haastattelut kasvotusten haastateltavien omalla paikkakunnalla, mutta COVID-19-virustilanteen vuoksi jouduin toteuttamaan osan haastatteluista etäyhteyksien kautta. Etähaastattelut toteutettiin Zoom-videoneuvottelujärjestelmällä tietokoneita käyttäen. Niin etänä kuin kasvotusten tehdyt haastattelut nauhoitettiin. Haastattelujen kesto vaihteli 57 minuutista 1 tuntiin ja 22 minuuttiin, ja haastattelujen kestojen keskiarvoksi muodostui 1 tunti ja 5 minuuttia. Yhteensä nauhoitettua haastatteluaineistoa kertyi 5 tunnin ja 22 minuutin verran. Kaikki haastattelut litteroitiin heti haastattelujen jälkeen sanasta sanaan poistaen niistä kaikki tunnistetiedot sekä haastattelut koodattiin eli toisin sanoen haastattelut pseudonymisoitiin. Käytän tulosluvussa aineistositaattien yhteydessä näitä pseudonyymejä, jotta lukijan on mahdollista tunnistaa saman henkilön sekä samasta perheestä olevien sitaatit. Pseudonyymit on muodostettu niin, että jokainen perhe on saanut itselleen satunnaisesti sukunimen yleisimpien suomalaisten sukunimien joukosta, ja perheen vanhemmat erotellaan toisistaan äiti ja isä nimikkeillä. Lapsille on annettu myös satunnaiset nimet. Lopulliset tunnistekoodit ovat äiti ja isä

Korhonen, äiti ja isä Virtanen, äiti ja isä Mäkinen, äiti ja isä Niemi sekä äiti ja isä Laine. Litteroitua aineistoa kertyi tutkimuksessani yhteensä 106 sivua tekstiä fontin ollessa Times New Roman fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1,5.

Tein haastatteluja pitkin kevättä, ja kaikki haastattelut tehtiin keskenään eri päivinä. Koin tämän tutkimuksen tekemisen kannalta hyväksi asiaksi, sillä pystyin tekemään jokaisen haastattelun litteroinnin heti suoraan haastattelun perään. Litteroinnin toteuttaminen heti haastattelun perään toimi mielestäni hyvin myös siksi, että sain näin palata haastatteluun uusiksi heti sen jälkeen, kun asia oli vielä tuoreessa muistissa. Pidin tutkimukseni teon ajan myös tutkimuspäiväkirjaa, jonne kirjoitin jokaisen haastattelun ja litteroinnin jälkeen tiiviin kuvauksen haastattelun kulusta pohtien esimerkiksi haastattelun sujuvuutta ja mieleen nousseita kysymyksiä. Tutkimuspäiväkirjan olemassaolosta oli hyötyä myös siksi, että haastatteluni toteutettiin pitkän ajanjakson kuluessa ja näin ollen oli tärkeää pystyä palaamaan myöhemmin juuri haastattelutilanteiden yhteydessä mielessä pyörineisiin asioihin.

5.5 Aineiston analyysi

Laadullisen tutkimuksen analyysi voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään. Toiselle ryhmälle on tyypillistä se, että tietty teoreettinen tai epistemologinen asemointi ohjaa analyysia. Toiseen ryhmään luokitellaan puolestaan ne analyysimuodot, joita ei lähtökohtaisesti ohjaa mikään tietty teoria tai epistemologia, mutta niihin voidaan soveltaa melko vapaasti erilaisia teoreettisia ja epistemologisia lähtökohtia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103.) Sisällönanalyysi, jota käytän tässä pro gradu -tutkielmassa edustaa jälkimmäistä muotoa. Sisällönanalyysi voidaan nähdä paitsi yksittäisenä metodina, myös väljänä teoreettisena kehyksenä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103). Sisällönanalyysin tarkoituksena on kuvata aineistoa sanallisesti mahdollisimman tarkasti tiivistäen sen sisältöä samalla kadottamatta mitään olennaista (Tuomi & Sarajärvi 2018, 119, 122).

Tutkimukseni on toteutettu laadullisen sisällönanalyysin keinoin ja pääasiassa teoriaohjaavasti. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 122–131) tuovat esiin kolme erilaista sisällönanalyysin toteutustapaa, jotka ovat aineistolähtöinen, teorialähtöinen sekä teoriaohjaava sisällönanalyysi. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi lähtee aineiston pohjalta, jossa tulkinnan ja päättelyn kautta edetään kohti käsitteellisempää ymmärrystä tutkittavasta

ilmiöstä. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä taas tutkimusaineiston luokittelu perustuu aikaisempaan tietoon tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–131.) Tässäkin tutkimuksessa hyödynnetty teoriaohjaava sisällönanalyysi puolestaan on ikään kuin näiden kahden edellisen sisällönanalyysin välimuoto, sillä Tuomen ja Sarajärven (2018, 133–135) mukaan teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä teoria toimii apuna, mutta analyysi ei pohjautu suoraan siihen. Teoriaohjaava sisällönanalyysi eteneekin aineiston ehdoilla aineistolähtöisen analyysin tavoin, mutta käsitteiden muodostuksessa hyödynnetään myös jo ilmiöstä aiemmin tiedossa olevaa teoriapohjaa. Teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta aikaisemman tiedon merkitys ei ole teoriaa testaava, vaan paremminkin uusia ajatusuria aukova. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 133.) Teoriaohjaavassa aineiston analyysissä teoria ohjaa tutkijan mielenkiinnon oikeiksi oletettuihin paikkoihin ja aineiston tarkoitus on tuottaa jotain uutta sekä olennaista juuri tämän tutkimuskohteen kannalta (Kiviniemi 2001).

Omaa tutkimustani kuvaa parhaiten teoriaohjaava sisällönanalyysi, sillä hyödynsin tutkimuksessani analyysivaiheessa kyseisestä ilmiöstä aiemmin tehtyjä tutkimuksia, aineistoani sekä omaa tulkintaa ja päättelyä. Tässä pro gradu -tutkielmassa sosiaalisen pääoman teoria vaikuttaa vahvasti taustalla siinä, miten haastatteluja analysoidaan ja ylipäänsä tutkimuksen viitekehys vaikuttaa analysointiin. Vaikka teoriaohjaavassa analyysissä aineiston hankinta on vapaata suhteessa teoriaosan jo tiedettyyn tietoon tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 111), ohjasi tutkimukseni teoreettinen viitekehys kuitenkin jo itsessään haastattelurungon rakentumista. Ilman ymmärrystä sosiaalisesta pääomasta, urheilevan lapsen vanhemmuudesta sekä pesäpallon ominaispiirteistä haastattelurungon tekeminen niin, että se voisi tuottaa haastateltavilta puhetta juuri tutkimuskysymysteni näkökulmasta, olisi ollut mielestäni liian haastavaa. Varsinainen haastattelu on toteutettu teemahaastatteluna, jonka teemat on luotu osittain aiemman kirjallisuuden pohjalta. Näin ollen teemahaastattelun runko ja teemat toimivat sisällönanalyysissä osittain alustavina temoina, jonka pohjalta lähdin käymään litteroituja aineistoja läpi.

Teoriaohjaavaa analyysiä kuvastaa se, että sitä varten ei tarvitse valita yhtä tiettyä teoriaa, johon nojata (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110), ja tässä tutkimuksessa olenkin yhdistellyt sosiaalisen pääoman analyysissä useiden eri sosiaalisen pääoman teoreetikoiden näkemyksiä. Sisällönanalyysissä hyödyntämäni tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja sosiaalisen pääoman

rooli siinä on kuvattuna tämän luvun alussa. Teoriaohjaavuuden kannalta on siis oleellista se, että aiheen taustoitus vaikutti tutkimuksen toteuttamiseen jo haastattelurungon rakentamisesta lähtien, mutta tästä huolimatta jätin tilaa aineistolle ja siitä esiin nouseville ajatuksille sekä jäsentelyille, jolloin teorian vaikutus jää tutkimuksessa nimenomaan ohjaavaan rooliin.

Tutkimukseni analyysivaiheen toteutusta voidaan kuvata näennäisesti kaksivaiheiseksi. Aineiston analyysi lähti jollain tasolla liikkeelle jo haastatteluiden litteroinnista, ja aloin analysoida haastatteluja löyhästi mielessäni niitä litteroidessa. Litteroinnin yhteydessä havaitsin jo monia erilaisia vanhempien puheissa esiin nousevia teemoja, joita kirjasin litteroinnin yhteydessä muistiinpanomaisesti ylös helpottamaan luokittelun aloittamista. Varsinaisen virallisen analyysinteon aloitin lukemalla kaiken litteroidun materiaalin läpi huolella useamman kerran. Tämän vaiheen tarkoituksena oli muodostaa kokonaiskäsitys aineiston sisällöstä sekä painotuksista. Huolellisen tutustumisen jälkeen jaoin koko litteroidun aineiston Tuomen ja Sarajärven (2018, 122) mukaisesti analyysiyksiköihin, jonka jälkeen tein ratkaisuja sen suhteen, mitkä aineiston osat jätetään ulkopuolelle. Osassa haastatteluissa keskustelu karkasi välillä vahvasti aiheen ulkopuolelle ja erityisesti etäyhteyksin toteutetuissa haastatteluissa tuli esimerkiksi tilanteita, joissa lapset tulivat kesken haastattelun paikalle. Tällaiset osiot jätin kokonaan analyysin ulkopuolelle. Myös haastatteluiden alussa ja lopussa esitetyt taustakysymykset ja lämmittelykysymykset jäivät analyysin ulkopuolelle, sillä niiden tehtävänä oli lähinnä ohjata haastattelua oikeaan suuntaan.

Aineistojen käsittely tehtiin Excel-ohjelmaa apuna käyttäen. Aloitin tutkimukseni analyysikehyksen muodostamisen sillä, että poimin tekstistä kaikki tutkimuskysymysteni kannalta oleelliset analyysiyksiköt Exceliin kunkin omaan sarakkeeseen. Irrelevantti aineisto jätettiin tässä kohdin pois edellä kuvatun mukaisesti. Tämän jälkeen tein analyysiyksiköittäin alkuperäisilmaisuista pelkistetyt eli redusoidut ilmaisut Excelin toiseen sarakkeeseen alkuperäisilmaisun viereen. Pelkistämisessä aineistosta karsitaan kaikki tutkimukselle epäoleellinen pois (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123).

Muodostin pelkistetyt ilmaukset tiivistämällä alkuperäisen ilmauksen tiiviimpään, mutta kuitenkin alkuperäistä ilmausta oleellisesti kuvaavaan muotoon. Suurin osa alkuperäisistä ilmauksista redusoidtiin vain yhdeksi pelkistetyksi ilmaukseksi, mutta jotkin alkuperäiset ilmaukset sisälsivät sellaista sisältöä, että niistä oli oleellista luoda useampi pelkistetty ilmaus.

Koodasin kaikki pelkistetyt ilmaukset haastateltavan perheen kuvitteellisen sukunimen alkukirjaimella sekä numeroilla, jotta alkuperäisiin ilmauksiin palaaminen onnistuisi tarvittaessa helposti. Koska haastatteluni toteutettiin parihaastatteluina, vanhemmat täydensivät usein toisiaan jopa kesken lauseiden. Koin oleelliseksi, että aineisto jaettiin analyysiyksiköihin nimenomaan asioiden perusteella eikä esimerkiksi jakamalla äidin ja isän kommentteja erikseen. Näin ollen yhdessä alkuperäisessä tai pelkistetyssä ilmauksessa on välillä sekä äidin että isän lausahduksia samassa. Olen pyrkinyt kuvaamaan taulukossa 1 esimerkkinä pelkistämisestä mahdollisimman erilaiset alkuperäiset ilmaukset sekä niiden pelkistykset, jotta lukija voi hahmottaa pelkistyksissä käyttämäni logiikkaa.

TAULUKKO 1. Alkuperäisten ilmausten pelkistäminen

ALKUPERÄINEN ILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS
I: Et totta kai sit käyn nyt sit kattomassa, että sillä tavalla oon kyllä niinku pesäpallossa mukana, mutta	Isän rooli enemmän lasten peleissä käyminen
I: olishan se ihan totaalaisesti erilaista	Elämä olisi täysin erilaista, jos lapset eivät harrastaisi
I: ja kyllähän pesäpallo sitoo sit silläkin lailla, että se rajaa muita sosiaalisia kontakteja, että sitten se, että ei voidakaan mennä johonkin, kun lapsella on peli tai ei voida kutsua sukulaisia kylään, ku pitää olla harkkakuljetuksessa ja tota.	Pesis rajaa muita sosiaalisia kontakteja ajan vuoksi
Ä: Mut onneks meiän joukkueessa on siis sellasii ihmisii muita vanhempii, jotka ottaa just sen kolmannen lapsen sieltä, et me voidaan kyl keskittyä niihin mein omiin rooleihin siin pelin aikana. Et mun mielest se on tosi hienoo, et ne vanhemmat on silleen, et joo antakaa se lapsi tänne vaan ja pitäkää te noist tytöist huolta.	Muut vanhemmat hoitavat valmentajien nuorinta lasta pelin aikana
I: Sen voi lisätä kyl siihen sosiaalisuuteen, et ne on kyl hienosti sitä tehny	
Ä: Niin joo mut ehkä se on sitä yhteisöllisyyttäkin myös	Yhteisöllisyys

Pelkistettyjen ilmausten ja aineiston koodaamiseen jälkeen toteutin varsinaisen analyysin kahdessa osassa. Ensimmäisellä analyysikierröksellä kävin aineistoa läpi ”Millaista on olla aktiivisesti lapsen pesäpalloharrastukseen osallistuva vanhempi?” -tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Toisella analyysikierröksellä puolestaan etsin aineistosta sosiaaliseen pääomaan liittyviä teemoja. Molemmat analyysikierrökset toteutettiin pitkälti samojen vaiheiden kautta: lähdin etsimään aluksi pelkistetyistä ilmauksista samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia, joiden mukaan muodostin niistä alaluokkia. Koodasin pelkistetyt ilmaukset väreillä niin, että samansisältöisille pelkistyksille annettiin aina yksi väri. Värikoodauksen jälkeen ryhmittelin kaikki pelkistetyt ilmaukset värien mukaan eli toisin sanoen muodostin jo tutkimukselleni alustavat alaluokat. Lopullisia alaluokkia koostaessani käytin hyväksi myös aineiston kvantifiointia eli laskin siis, kuinka monta minkäkin alustavan alaluokan mukaisia pelkistyskäsitteitä aineistossa oli. Kvantifiointi auttaa hahmottamaan aineistoa sekä helpottaa tulkinnan aloittamista (Eskola & Suoranta 2008, 164–165), ja kvantifiointi voidaan nähdä sisällönanalyysin apuna (Tuomi & Sarajärvi 2018, 119). Kvantifioinnin merkitys tutkimukselleni oli kuitenkin vain hyvin auttava.

Alaluokkien muodostumisen jälkeen lähdin muodostamaan alustavia yläluokkia yhdistämällä alaluokkia keskenään. Teoriaohjaavassa analyysissä päättelyn logiikassa on usein kyse abduktiivisesta päättelystä, ja ajatteluprosessissa vaihtelevat sekä aineistolähtöisyys että valmiit mallit (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110). Tämä korostui tutkimukseni analyysissä erityisesti yläluokkien valinnassa, sillä niitä ohjasi aiempi kirjallisuus, jonka pohjalta oli olemassa useampi alustava yläluokka. Vaikka yläluokissa korostui teorian merkitys alaluokkia enemmän, on kuitenkin huomioitava, että myös alaluokkien muodostamiseen vaikutti taustalla merkittävästi aiempi ymmärrys aiheesta, sillä olihan haastattelurunko itsessään jo rakennettu osittain aiemman tutkimuksen pohjalta ja tiesin myös alaluokkia muodostaessani jo osittain yläluokkia.

Yläluokkien muodostuksessa erityisesti sosiaalisen pääoman käsitteen aiempi tutkimus toimi vahvasti analyysiäni viitoittavana, mutta aiempi tutkimus ei kuitenkaan sitonut sen toteutusta kategorisesti. Sosiaalisen pääoman elementit kulkivat kuitenkin koko ajan mukana käydessäni läpi ja luokitellessani aineistoa. Aiemman kirjallisuuden pohjalta muodostetut yleisesti hyväksytyt sosiaalisen pääoman ilmentäjät sosiaaliset verkostot, yhteenkuuluvuus, vastavuoroisuuden normi ja luottamus toimivat pohjana yläluokkieni muodostamiselle, sillä

lähdin muodostamaan alaluokista yläluokkia niin, että kullekin yläluokalle löytyisi vielä sosiaalisen pääoman elementti niin sanotuksi yläluokat sosiaaliseen pääomaan kytkeväksi pääluokaksi. Yläluokkia määrittävät sosiaalisen pääoman elementit muovaantuivat vielä varsinaisen prosessin aikana.

Tutkimukseni analyysin kaksivaiheinen toteuttaminen on kuvattu pelkistettyinä analyysikehyksinä kuvioissa 3 ja 4. Molemmissa analyysikehyksissä on kuvattuna yläluokat alaluokkineen sekä lisäksi lapsen pesäpalloharrastusta vanhemman sosiaalisena pääomana kuvaavaan kehykseen on avattuna myös sosiaalisen pääoman eri elementtejä niin sanottuina yläluokat kokoavina pääluokkina. Kuviossa olevien ylä- ja alaluokkien lisäksi jätin molempien analyysikehysten ulkopuolelle sekalaista -luokan. Kokosin sekalaista -luokkaan sellaisia mielestäni tärkeitä pelkistyskäsitteitä, jotka halusin nostaa tulososiossa jollain tavalla esiin, mutta, joille ei kuitenkaan löytynyt muiden luokkien kanssa yhteisiä nimittäjiä.

ALALUOKAT	YLÄLUOKAT
pesäpalloharrastus perheessä perheen muut harrastukset muu vapaaehtoistoiminta	PERHEEN VAPAA-AJAN HARRASTUKSET
molempien vanhempien roolit isän roolit äidin roolit	VANHEMPIEN KÄYTÄNNÖN ROOLIT LAPSEN PESÄPALLOHARRASTUKSESSA
lasten iän vaikutus vanhemman rooliin roolit vaihdellut vuosien aikana roolin keventämisen syitä vanhemmat olleet pitkään mukana	VANHEMPIEN ROOLIEN MUUTOKSET MUKANAOLUVUOSIEN AIKANA
vanhemman oma urheilu- ja pesäpallotausta vanhemmat pitävät liikuntaa tärkeänä lajin valinta pesäpallolla iso merkitys perheessä	VANHEMPIEN SUHDE URHEILUUN/PESÄPALLOON
osallistumisen jakaantuminen vanhempien kesken vanhemmilla pesikseen menevä aika aikatauluttamista vanhempien oma aika kesät pesäpallon ehdoilla	PESÄPALLO PERHEEN AIKATAULUJEN MÄÄRITTÄJÄNÄ

KUVIO 3. Lapsen pesäpalloharrastukseen aktiivisesti osallistuvat vanhemmat

ALALUOKAT	YLÄLUOKAT	SOSIAALISEN PÄÄOMAN ELEMENTTI
vaikutukset sukulaissuhteisiin muiden suhtautuminen aktiiviseen osallistumiseen vaikutukset muihin sosiaalisiin suhteisiin	PESÄPALLON ULKOPUOLISET SOSIAALISET SUHTEET	sosiaaliset verkostot
merkittävä sosiaalinen verkosto uusia ystävyysuhteita pesäpallon kautta uusia tuttuja pesäpallon kautta sosiaalisen kanssakäymisen muotoja suhteet joukkueen muiden lasten vanhempiin oman joukkueen ulkopuoliset sosiaaliset suhteet	PESÄPALLON YMPÄRILLE MUODOSTUNEET SOSIAALISET SUHTEET	
johonkin kuuluminen pesäpallo yhteisenä puheenaiheena leirit yhteisöllisyyden muotona	YHTEISÖLLISET TUNTEET PESÄPALLOSSA	yhteenkuuluvuus
perheen yhteistä aikaa yhdistävä tekijä lähentää	VAIKUTUKSET PERHEEN SISÄISIIN SUHTEISIIN	
kokemuksia ja elämyksiä lapsen kautta saatavat asiat laji-innostus saavat osallistua mieluisaa tekemistä	VANHEMMAT SAANEET PALJON	vastavuoroisuus
sosiaalisten taitojen kehittyminen omien ominaisuuksien kehittyminen lajista/seuratoiminnasta oppiminen lapsista oppiminen	VANHEMMAT OPPINEET PALJON	
antaminen enemmän saa kuin joutuu antamaan	VANHEMMAT ANTAVAT PALJON LAPSEN HARRASTUKSELLE	
auttaminen yhteistoiminta	VANHEMPIEN KESKINÄINEN VASTAVUOROISUUS	
liikunta itseisarvona liikunta välinearvona	LIIKUNNAN ARVOSTAMINEN	arvot ja normit
kiinnostus lapsen asioihin läsnä oleminen kauaskantoiset vaikutukset	KÄSITYS HYVÄSTÄ VANHEMMUUDESTA	

KUVIO 4. Lapsen pesäpalloharrastus vanhemman sosiaalisena pääomana

5.6 Eettiset ratkaisut

Tutkimuksen eettiset kysymykset ovat edelleen suhteellisen nuori keskustelunaihe laadullisen tutkimuksen kentällä (Eskola & Suoranta 2008, 52; Tuomi & Sarajärvi 2018, 85), vaikka tutkimuksenteon kaikkiin vaiheisiin liittyy monia eettisiä pohdintoja (Eskola & Suoranta 2008, 52; Hirsjärvi ym. 2007, 23). Yksinkertaisimmillaan tutkimuksen eettisyyttä voidaan kuvata Hirsjärven ym. (2007, 25) mukaisesti epärehellisyyden välttämisenä. Pelkkä epärehellisyyden välttäminen ei kuitenkaan vielä takaa eettisesti hyvää tutkimusta. Epärehellisyyden välttäminen sisältää kuitenkin monta tutkimusetiikan kannalta keskeistä elementtiä, ja Hirsjärvi ym. (1997, 25–27) tarkentavat epärehellisyyden välttämisen kannalta oleelliset asiat seuraavasti: toisten tai omaa tekstiä ei plagioida, tuloksia ei yleistetä ilman kriittistä tarkastelua eikä niitä sepitetä tai kaunistella, raportointi ei saa olla harhaanjohtavaa tai puutteellista, toisten tutkijoiden osuutta ei saa vähätellä eikä tutkimuksen rahoitusta käyttää väärin. Tässä pro gradu -tutkielmassa on noudatettu kaikkia edellä mainittuja asioita, mitkä sellaisenaan muodostavat hyvän pohjan tutkimuksen eettisyyden syvemmälle tarkastelulle.

Tutkimuksen eettisyyttä tulisi pohtia koko tutkimusprosessin läpileikkauksella alkaen tutkimusaiheen valinnasta, sillä jo tutkimusaiheen valinta on itsessään eettinen ratkaisu, ja tutkimuskohteen tai -ongelman valinnassa kysytään aina, kenen ehdoilla aihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään (Tuomi & Sarajärvi 2018, 154; Hirsjärvi ym. 2007, 24). Vaikka tämän tutkimuksen kohteena on pesäpallo lajina ja tutkimuksen näkökulma on lähtökohtaisesti hyvin positiivissävytteinen, olen valinnut tutkimukseni aiheen itse. Olen saanut Pesäpalloliitolta apuja yhden tutkimukseen osallistuneen perheen rekrytoinnissa, mutta muuten tutkimus on toteutettu täysin irrallaan Pesäpalloliitosta. Tapasin Pesäpalloliiton toimijoita yhden palaverin merkeissä kertoen ajatuksestani toteuttaa pro gradu -tutkielma juuri lajiin liittyen, mutta kyseisen palaverin aikana emme keksineet tutkimukselleni aihetta, vaan tämä aihe syntyi vasta yli puoli vuotta tapaamisen jälkeen omana ideanani. Syyni ryhtyä tutkimaan aihetta pohjautuvat siis puhtaasti omaan henkilökohtaiseen kiinnostukseeni.

Yksi keskeinen jako tutkimusetiikassa on jako tiedon hankinnan ja tiedon käytön välillä (Eskola & Suoranta 2008, 52). Tiedon hankintaan liittyviä tutkimusetiikan haasteita ovat esimerkiksi tutkimukseen osallistuvien henkilöiden tiedottaminen, aineiston keruun ja

analysoinnin menetelmien luotettavuus, osallistujien anonymiteetti sekä tulosten esittämistapa (Eskola & Suoranta 2008, 52; Tuomi & Sarajärvi 2018, 152–153). Kaikille tähän tutkimukseen osallistuneille henkilöille toimitettiin tiedote tutkimuksesta sekä tietosuojailmoitus nähtäville ennen tutkimukseen osallistumista. Tutkimuksessa on oleellista myös se, että siihen osallistujat ovat vapaaehtoisia, ja jokainen haastateltava onkin antanut suostumuksensa tutkimukseen osallistumiselle. Lisäksi tutkimukseen osallistujille kerrottiin, että heillä on oikeus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen milloin vain.

Haastattelutilanteen luotettavuutta ja eettisyyttä on kuvattu jonkin verran jo aiemmassa haastattelun toteutusta käsittelevässä luvussa. Verrattaessa haastatteluja esimerkiksi lomaketutkimukseen voimme nähdä haastattelun kannalta positiivisena sen, että haastatteluissa on pienempi riski väärinymmärryksille ja haastatteliija pystyy oikaisemaan väärinkäsityksiä sekä pyytämään myös tarkennuksia. Haastattelun niin sanottuna ongelmana voidaan nähdä kuitenkin se, että sen toteuttaminen ei tapahdu anonymisti, mikä voi jossain kohdin vaikuttaa haastateltavien avoimuuteen ja rehellisyyteen. Emme tietenkään voi tutkijoina saada varmuutta siihen, ovatko tutkimukseen osallistuneet olleet täysin rehellisiä haastatteluissa, mutta voimme kuitenkin olettaa ja toivoa, että vapaaehtoisesti tutkimukseen osallistuneet haluavat olla totuudenmukaisia. Haastattelututkimuksen haasteena voidaan pitää myös sitä, että aineisto on aina haastateltavien subjektiivinen ja henkilökohtainen kokemus, jota tutkija ainoastaan tulkitsee (Puusa & Juuti 2020, 103).

Tuomen ja Sarajärven (2018, 149) mukaan tutkimuksen eettisyys liittyy vahvasti myös tutkimuksen laatuun, ja tutkijan on huolehdittava esimerkiksi siitä, että tutkimussuunnitelma on laadukas, valittu tutkimusasetelma sopiva ja raportointi hyvin tehtyä. Olen pyrkinyt tutkimuksessani mahdollisimman perusteellisen raportointiin, sillä sen kautta pystyn kuvaamaan parhaiten myös tutkimusasetelemani sopivuutta sekä analyysin toteuttamista. Tämän tutkimuksen aineisto on analysoitu teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin, joten analyysimenetelmien eettisyyden tarkastelu on lähinnä sisällönanalyysin toteutuksen tarkkuutta. Koko analyysiprosessi on kuvattu edellisessä luvussa mahdollisimman perusteellisesti, jotta lukija voi myös itse arvioida sen luotettavuutta.

Jouduin tekemään tutkimuksessani useampia eettisiä ratkaisuja nimenomaan pesäpallon näkökulmasta. Ensimmäisen tutkimuseettiseen haasteen pesäpallo toi siinä, että kyseessä on

pieni laji ja erityisesti aktiivisten toimijoiden joukko tuntee toisensa hyvin laajasti. Tutkimuksessani piti siis olla äärimmäisen varovainen sen suhteen, että haastateltavia ei olisi mahdollista tunnistaa. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii se, että keräsin haastatteluissa tutkittavilta taustatietoina iän lisäksi myös koulutuksen ja ammatin, sillä ajattelin niiden toimivan mielenkiintoisina taustakuvaajina. Jouduin kuitenkin jo ensimmäisen haastattelun kohdalla tekemään ratkaisun, että en kerro tutkimukseeni osallistuvien ammatteja, sillä useamman tutkittavan kohdalla ammatti olisi ollut liian selvästi paljastava tekijä. Näin ollen tutkittavien ammatit ja koulutukset poistettiin heti litteroinnin yhteydessä.

Toinen pesäpalloon liittyvä eettisen pohdinnan paikka tuli haastateltavien valinnan kohdalla, sillä työskentelen itse pesäpalloseurassa. Olisin löytänyt sopivat haastateltavat pelkästään omasta seurastani, mutta koin oleelliseksi, että kaksoisasemani työntekijänä ja tutkijana voisi hankaloittaa haastatteluja. Tästä syystä halusin haastatella nimenomaan muiden seurojen toimijoita. Alun perin tarkoitukseni ei ollut haastatella yhtään perhettä omasta seurastani, vaan hankkia kaikki haastateltavat muualla. Koin kuitenkin tutkimusaikataulun kiristyessä haasteeksi saada riittävällä aikataululla sovittua haastattelua muihin seuroihin ja päädyin näin haastattelemaan yhtä perhettä myös omasta seurastani. Oman seuran ennestään tuttujen vanhempien kanssa toteutettu haastattelu antoi hyvän näkökulman siihen, että toisinaan tuttujen kanssa tehty haastattelu voi jopa tarjota entistä syvempää tietoa aiheesta, ja koinkin tämän haastattelun yhdeksi antoisimmista haastatteluista. Osaltaan tähän vaikutti toki varmasti myös jo lisääntynyt haastattelukokemus. Koska oman seurani haastateltavat ovat pääteltävissä omien tietojeni perusteella, tuli minun kiinnittää kyseisen perheen osalta entistä suurempi huomio pienimpiinkin tunnistettavuuden mahdollistaviin asioihin.

Aineiston kannalta eettisyyden haasteita tuo lisäksi aineiston säilyttäminen ja tuhoaminen. Tässä tutkimuksessa haastatteluaineisto tallennettiin puhelimen muistikortille sekä tietokoneelle haastattelun yhteydessä, mutta suoritin litteroinnit aina välittömästi haastatteluiden perään, jonka jälkeen nauhoitettu aineisto poistettiin. Tutkimukseen osallistuvien yksityisyys turvattiin pseudonymisoidulla aineisto heti haastatteluiden jälkeen litteroinnin yhteydessä. Pseudonymisoinnilla tarkoitetaan kaikkien sellaisten henkilötietojen poistamista aineistosta, joiden perusteella voitaisi päätellä haastateltavien henkilöllisyys tai mistä pesäpalloseurasta he ovat. Aineistosta ja tutkimusraportista ei pysty edes niiden tietoja yhdistämällä selvittämään mitään osallistujien anonymiteettiä vaarantavaa. Käytän

tulososiossa sitaattien yhteydessä haastateltavien koodattuja pseudonyymejä, jotta lukijan on mahdollista yhdistää saman haastateltavan sekä saman perheen sitaatit ilman henkilöiden oikean identiteetin paljastumista. Luonnollisesti tutkimukseen osallistuneet henkilöt voivat tutkimusraporttia lukiessaan tunnistaa itsensä ja puolisonsa.

6 TULOKSET

Tässä pääluvussa avaan tarkemmin tutkimukseni tuloksia sekä peilaan niitä samalla myös aiempaan tutkimustietoon. Tutkimukseni tulososio on jaoteltuna karkeasti kahteen erilliseen osaan tutkimuskysymysten mukaisesti lähtien liikkeelle ensimmäisenä kuvauksella siitä, millaista on olla aktiivisesti lapsensa pesäpalloharrastukseen osallistuva vanhempi. Tulososion toisessa osassa esittelen puolestaan vanhempien osallistumista lastensa pesäpalloharrastukseen sosiaalisen pääoman elementtien kautta ja kuvaan muun muassa sitä, mitä vanhemmat kokevat osallistumisesta saavansa sekä myös vanhempien syitä osallistua.

Pyrin tuomaan tutkimustuloksilleni lisäarvoa suorilla haastateltavien sitaateilla, sillä niiden avulla kuvaan aineistoani syvemmin sekä myös perustelen tekemiäni tulkintoja. Koen haastateltavien lainaukset tekstiä elävöittäviksi ja niiden kautta on mahdollista tuoda vanhempien äänet myös lukijan kuultavaksi. Olen pyrkinyt valitsemaan käyttämäni sitaatit huolella, jotta lukija voi halutessaan tehdä omia tulkintoja vanhempien ilmauksista sekä samaan aikaan arvioida tekemiäni tulkintoja.

6.1 Aktiiviset pesäpallovanhemmat

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena on ollut selvittää, millaista on olla aktiivisesti lapsen pesäpalloharrastukseen osallistuva vanhempi näiden vanhempien itsensä kertomana. Lähestyn teemaa kuvaamalla vanhempien erilaisia käytännön rooleja lapsen pesäpalloharrastuksessa ja muutosta näissä rooleissa sekä kuvaamalla myös perheen vapaa-ajan harrastusten kokonaisuutta, vanhempien suhdetta urheiluun ja pesäpalloon sekä pesäpalloa perheen aikataulujen määrittäjänä. Tutkimukseni kohdejoukko on laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti määrältään suhteellisen pieni eikä sen perusteella voida luoda yleistettyä kuvaa siitä, minkälaisia nämä aktiivisesti lapsen pesäpalloharrastuksessa mukana toimivat vanhemmat ovat. Pyrin tarjoamaan lukijalle kuitenkin jonkinlaisen pelkistetyn kuvauksen tutkimukseeni osallistuneista vanhemmista, sillä koen perheiden vanhemmilla olevan keskenään hyvin paljon yhteisiä piirteitä. Nostan tässä kohdin esiin myös merkittävimmät keskinäiset eroavaisuudet. Pyrin selvittämään myös, kuinka tutkimukseeni

osallistuneiden pesäpallovanhempien käytännön rooli ja heidän näkemyksensä omasta roolistaan vertautuvat aiempaan urheiluvien lasten vanhemmista tehtyyn tutkimukseen.

6.1.1 Pesäpalloperheen vapaa-ajan harrastukset

Kuten tutkimukseni viittekehelyksessä on kuvattu, kaikki tutkimukseen osallistuneet vanhemmat voidaan määrittellä aiemman kirjallisuuden pohjalta niin sanotuiksi aktiiviksi (ks. Eskola & Melin 1999) ja insaidereiksi (ks. Koski 2000a; 2000b; 2004). Toisin sanoen tiedämme jo valmiiksi, että vanhemmat osallistuvat hyvin aktiivisesti lastensa pesäpalloharrastukseen ja se määrittää heidän vapaa-aikaansa merkittävästi. Tutkimukseen osallistuneille vanhemmille oli siis luonnollisesti yhteistä se, että pesäpallo on kaikille koko perheen yhteinen harrastus. Tutkimukseeni osallistuvien vanhempien perheitä yhdistää myös se, että kaikkien perheiden kaikki lapset harrastavat tai ovat harrastaneet pesäpalloa. Kaikissa perheissä on siis enemmän kuin yksi lapsi, ja perheiden lapsimäärät vaihtelevatkin kahdesta neljään lapseen. Ainoastaan yhdessä perheessä kaksi jo täysi-ikäistynyttä lasta olivat ehtineet lopettaa pesäpallon pelaamisen, mutta olivat kuitenkin harrastaneet sitä yli 10 vuotta. Tämän tutkimuksen perheissä pesäpallo näyttäytyy siis ennen kaikkea koko perheen yhteisenä ja perhettä yhdistävänä harrastuksena.

Aarresolan ja Konttisen (2012) mukaan monet vanhemmat osallistuvat lastensa urheiluharrastukseen niin vahvasti, että oikeastaan hekin ovat ryhtyneet harrastamaan lastensa urheilua. Myös kaikki tutkimukseeni osallistuneet vanhemmat kokivat selvästi, että lapsen pesäpalloharrastuksessa mukana oleminen on myös heidän oma harrastuksensa. Yhden perheen isä kuvasi, että kyseessä on jopa harrastuksen sijaan enemmänkin elämäntapa. Myös Örnin (2013, 64) tutkimuksessa suunnistuksesta on havaittu sama asia, että laji voidaan nähdä harrastuksen sijaan elämäntapana. Toinen haastateltava isä puolestaan näki, että kyseessä on toki hänen harrastuksensa siinä määrin, kuinka paljon se määrittää hänen vapaa-aikaansa ja toimintaan osallistuminen on vapaaehtoista, mutta ehkä vielä harrastusta enemmän kyseessä on myös vain tietty elämänvaihe. Lapsen harrastuksessa mukana olemisen kokeminen vanhemman omaksi harrastukseksi on noussut esiin myös aiemmissa tutkimuksissa (ks. esim. Soini 2011; Nieminen & Räsänen 2000; Aroheinä 1999). Huomionarvoista on kuitenkin se, että vanhempien puheissa lapsen pesäpalloharrastus vanhempien harrastuksena korostuu nimenomaan vanhempien aktiivisena vapaa-ajanviihton tapana eikä esimerkiksi vanhempien

omia menetettyjä urheilu-unelmia korvaavana harrastuksena, jolloin vanhemmat eläisivät urheilua lapsen kautta.

Äiti Laine: No on se joo on se ehkä sillai harrastus, mut ei se sit siin mielessä oo, et mä eläisin heiän kautta jotain unelmaa, et miks musta ei oo tullu pesäpalloilijaa, vaan niinku se, että tota, et onhan se tietysti koko perheen harrastus, et ohan siinä paljon. Kyllähän se Excel-taulukon pyörittäminen kesällä ku katotaan, et mis on mikäkin vapaa-aikaväli ni niin, et ei se niinku jos näin saa sanoa ni ei se heikkohermosten homma oo, mutta tota kyllähän se lasten harrastus on eräällä tavalla vanhempienkin harrastus.

Vanhempien puheissa korostui pesäpallon harrastamisen lisäksi se, että myös vanhemmat tykkäävät ylipäänsä liikkua paljon niin itsekseen kuin perheenä. Samaan aikaan kuitenkin lapsen pesäpalloharrastuksessa tiiviisti mukana olo vie useimmiten vanhempien aikaa niin merkittävästi, että heidän omille harrastuksilleen ei välttämättä jää enää edes aikaa. Monet tutkimukseen osallistuneet vanhemmat kertovatkin, että omia harrastuksia pitää yhdistää lasten harjoitusten ympärille ja toisaalta omat harrastukset ovat ne, joista joustetaan ensimmäisenä. Kiviluoma (2018, 57) on tarkastellut tutkimuksessaan vanhempien lasten urheiluharrastukselle tarjoaman tuen muotoja ja on todennut, että harvinaisin tuen muoto on vanhempien kanssa yhdessä liikkuminen. Tämän tutkimuksen perheissä yhdessä liikkuminen perheen kanssa nousi kuitenkin esiin hyvin vahvasti kuvauksissa perheen vapaa-ajan harrastuksista, sillä kaikki paitsi yhden perheen vanhemmat painottivat yhdessä liikkumisen merkitystä. Stefansenin ym. (2016) ja Soinin (2011, 59) tutkimuksissa jotkut vanhemmat ovat alkaneet jopa itse harrastamaan lapsen lajia. Tähän tutkimukseen osallistuneista vanhemmista yksikään ei ollut alkanut pelaamaan pesäpalloa itse, mutta esimerkiksi yksi isä oli aloittanut pesäpallotuomaroinnin lapsen harrastuksen innoittamana.

Kaikissa tutkimukseeni osallistuneissa perheissä korostui niin sanottu lajiuskollisuus pesäpallolle eivätkä perheen vanhemmat osallistuneet aktiivisesti lasten muihin harrastuksiin tai ylipäänsä muiden urheilulajien toimintaan edes niissä perheissä, joissa lapset harrastivat useampaa urheilulajia. Yhdessä perheessä isä oli aikanaan ollut mukana hetken aikaa apuvalmentajana myös lentopallossa, kun taas toisessa perheessä palokunta muodosti pesäpallon rinnalle perheelle merkittävän vapaa-ajan harrastuksen. Yleisesti ottaen

vanhempien puheissa korostui sitoutuneisuus juuri pesäpalloon, vaikka lapset harrastavat tai olivat harrastaneet kaikissa perheissä myös muita urheilulajeja. Lasten muissa harrastuksissa tutkimuksen vanhemmilla tuntuu olevan enemmän niin sanotun rivivanhemman rooli. Toisaalta samaan aikaan kaikissa perheissä pesäpallo on muihin urheiluharrastuksiin nähden myös lapsilla merkittävämmässä asemassa, ja pesäpallo voidaan nähdä perheiden päharrastuksena.

6.1.2 Vanhempien käytännön roolit lapsen pesäpalloharrastuksessa

Tutkimukseeni osallistuneiden vanhempien käytännön roolit lastensa pesäpalloharrastuksessa vaihtelevat keskenään jonkin verran, ja vanhemmat toimivat monissa erilaisissa tehtävissä. Vanhempien kuvaukset omasta osallistumisestaan vastaavat vahvasti Eskolan ja Melinin (1999) määritelmän mukaista aktiivien roolia, sillä vanhempien rooli koostuu rahoittamisesta, kuljettamisesta ja harjoitusten sekä kilpailujen seuraamisesta, mutta näiden lisäksi he osallistuvat itse eri tavoin joukkueen, ryhmän tai seuran toimintaan. Koska suomalaiset urheiluseurat pyörivät pääosin vapaaehtoistyön voimin, urheilevan lapsen vanhemmat nähdään seuratoiminnassa usein kaksoisroolissa niin vanhempina kuin myös seuratoimijoina. Myös tämän tutkimuksen mukaan pesäpallovanhempien voidaan nähdä toimivan kaksoisroolissa. Tutkimukseen osallistuneiden vanhempien puheissa nousi esiin heidän tehtävänsä niin rivivanhempana kuljettamisineen, rahoittamisineen sekä pesäpallon seuraamisineen kuin myös heidän toinen roolinsa seuratoimijana eri tehtävissä valmentajana, joukkueenjohtajana tai muuna seuran taustatoimijana.

Lämsän (2009) mukaan lähes puolet vapaaehtoistyötä tekevästä aikuisista toimivat urheiluseuroissa niin sanottuina jokapaikanhöylinä, jotka vastaavat useista erilaisista asioista seurassa. Myös tässä tutkimuksessa vanhempien tehtävät lapsen pesäpalloharrastuksessa olivat hyvin moninaisia ja vanhemmat toimivat samaan aikaan useissa erilaisissa rooleissa, eli toisin sanoen voimme kuvata myös tämän tutkimuksen vanhempien olevan niin sanottuja jokapaikanhöyliä. Tutkimukseni vanhempien rooleina seuratoiminnassa ovat valmentamisen ja joukkueenjohtajana tai rahastonhoitajana toimimisen lisäksi olleet erilaiset luottamustehtävät esimerkiksi seuran nuoris- tai juniorijaostossa sekä lisäksi vanhempien rooliin kuuluu useampia perinteisiä seuran talkootehtäviä. Vanhemmille on oleellista se, että he pyrkivät osallistumaan lastensa pesäpallotoimintaan mahdollisimman paljon. Äiti Mäkinen

kuvaa osallistumistaan seuraavasti: ”*Et kyllä niinku kaikessa oon ollu mukana ja pyrkiny auttamaan, et ollu harjotuksissa palloja palauttelemassa ja semmosta, et aktiivisesti niinku toiminu siinä joukkueen mukana ja ollu avussa.*”

Tutkimukseeni osallistuneille vanhemmille yleisin rooli toimia mukana lastensa pesäpalloharrastuksessa on joukkueenjohtajan tehtävä, sillä jokaisessa perheessä jompikumpi vanhemmista toimii parhaillaan tai on toiminut jossain vaiheessa joukkueenjohtajana. Toinen yleinen rooli on valmentajan rooli, sillä monessa perheessä perheen isät toimivat valmentajina tai apuvalmentajina. Mielenkiintoinen huomio on se, että ainoastaan yhdessä perheessä äiti on mukana valmennustoiminnassa apuvalmentajana peleissä, mutta tässäkin perheessä hänen pääasiallinen roolinsa on joukkueenjohtaja eikä valmentaja. Tutkimukseen osallistuneiden perheiden perusteella tyypillinen jako on se, että perheen äidit vastaavat enemmän taustasioiden hoitamisesta toimimalla joukkueenjohtajana ja muissa taustatehtävissä, kun taas isät toimivat usein valmentajina. Yhdessä perheessä kuitenkin juuri isä on toiminut joukkueenjohtajana, kun taas äidin rooli on enemmänkin aktiivinen rivivanhempi. Myös Bergin (2015) tutkimuksessa löytyi selkeä ero äitien ja isien roolien välillä, sillä osa isistä osallistui joukkueen apuvalmennukseen, mutta joukkueen toimihenkilöt koostuivat pitkälti äideistä.

Jos edellisessä kappaleessa on kuvattuna suhteellisen merkittävä ero tutkimukseen osallistuvien äitien ja isien välillä taustatehtävien ja käytännöntehtävien jakaantumisessa, niin selkeästi molempien vanhempien yhteisinä tehtävinä voidaan pitää harjoitukseen kuljettamista sekä harjoitusten ja pelien seuraamista. Pelien katsominen ja niihin osallistuminen kuuluu kaikissa perheissä osaksi sekä äidin että isän roolia, vaikka toki niissä perheissä, joissa vanhempi toimii valmentajana, ei varsinainen katsojan rooli peleissä ole mahdollinen. Kuitenkin näissäkin tapauksissa molemmat vanhemmat ovat jollain tavoin mukana lasten peleissä. Pesäpallossa lapsen pelien seuraaminen ja niihin osallistuminen korostuu erityisesti pesäpalloleirien muodossa. Kaikki paitsi sen perheen vanhemmat, jossa lapset ovat vielä hyvin nuoria, ovat osallistuneet leireille monta kertaa ja yksi perheistä jopa yli 13 vuotta putkeen. Myös Bergin (2015) tutkimuksen mukaan harjoitukseen kuljettaminen ja niiden seuraaminen kuuluivat juuri molempien vanhempien rooleihin. Yhdessä tutkimukseeni osallistuneessa perheessä vanhempien merkitys katsomossa nähtiin hyvin tärkeänä jopa lapsen pelin kannalta.

Äiti Mäkinen: Se tarkoittaa aina sitä, että kun on peli, ni siellä on äiti ja isäkin, että et jos niinkun jostain syystä ei olla joskus päästy, ni siitä on pitänyt kauheesti niinku keskustella, ku se kuuluu siihen rutiiniin. Hei et nyt mä en vaan niinku pääse ja välttämättä se onnistuminenkin, et välttämättä ei oo onnistunut, kun se äiti ja isä ei oo siinä ja sit lapsille on tosi tärkeitä, se et vanhemmat on siellä.

Vaikka vanhemmat voivat osallistua lastensa urheiluharrastukseen käytännön tasolla hyvin monella eri tavalla, tyypillisesti heille on tarjottu urheiluseuratoiminnassa niin sanottua kolmen k:n osallistumisroolia: kuljeta, kustanna ja kannusta. Tässä tutkimuksessa ei käsitelty suoraan lapsen pesäpalloharrastuksen rahoittamista eli kustantamista, ja ainoastaan kaksi tutkimukseen osallistunutta perhettä mainitsi omatoimisesti roolikseen harrastuksen rahoittamisen sekä lisäksi yksi perhe sivusi kustantamista viittaamalla välineiden hankintaan. Voitaneen kuitenkin olettaa, että vanhemmat rahoittavat lastensa harrastuksen kaikissa perheissä, mutta eivät välttämättä kokeneet sen mainitsemista oleelliseksi roolinsa kannalta. Kuljettaminen ja kannustaminen sen sijaan nostivat päätään kaikkien vanhempien puheissa ilmiselvänä osana lapsen harrastukseen osallistumista. Näiden lisäksi vanhempien puheissa nousi käytännön tehtävistä esiin esimerkiksi ruuanlaitto, pyykinpesu, leipominen peleihin sekä erilaiset joukkueen peleissä tehtävät vanhempien talkoohommat kuten esimerkiksi kirjurina ja pesätuomarina toimiminen ja ruuanlaitto sekä kaupassa käynti isommissa turnauksissa. Muita eri perheissä olleita vanhemman rooleja ovat esimerkiksi rahastonhoitajana tai kioskivastaavana toimiminen, joukkueen Facebookissa striimattavien otteluiden selostaminen, huoltajana toimiminen peleissä tai leireillä sekä seuran kirjuriyhmästä vastaaminen.

Tässä pro gradu -tutkielmassa on nostettu vanhemmille tarjottu kolmen k:n rooli esiin jo useamman kerran, ja Pöyhösen (2015, 80–81) tutkimuksen mukaan juuri kyseinen rooli näyttää pitävän pintansa myös vanhempien käsityksissä omasta roolistaan urheilevan nuoren tukijoina. Kolmen k:n rooli kuvanee kuitenkin paremmin sellaisen vanhemman roolia, joka ei ole muuten aktiivisesti mukana seuran toiminnassa, ja tutkimukseeni osallistuneiden vanhempien puheissa vanhemmat näkevät oman roolinsa lähes kaikissa perheissä juuri tätä perinteistä roolia laajempaan. Vanhemmat pitävät kuljettamista, kustantamista ja kannustamista osana rooliaan pesäpalloilevan lapsen vanhempana, mutta sen lisäksi he haluavat olla mukana toiminnassa aktiivisesti myös joukkueiden ja seuran taustalla. Yhden

haastatteluun osallistuneen perheen mukaan vanhempien olisikin hyvä tutustua seurojen taustatyöhön nimenomaan laajemmin kuin kuljeta, kustanna ja kannusta -roolista käsin.

Isä Laine: No kyl mä kaikille sitä suosittelisin niin, että tutustuis enemmän siihen taustatyöhön, mitä tuolla lasten ja nuorten harrastamisen taustalla tehdään, et tavallansa niinkun se kuljeta, kannusta, kustanna . . . et vähän niinku sen katsomista niinkun lajeemmin, että se ei pelkästensä ole vaan sitä, että sä tuot ja lähdet, että se vois monelle avata silmiä eri lailla ja se vois myös monelle vanhemmalle myös tuoda jotain muuta lisääkin siihen juttuun.

Tässä tutkimuksessa esiin nousseet erilaiset vanhempien käytännön roolit vastaavat vahvasti myös muissa aiemmissa tutkimuksissa kuvattuja vanhempien käytännön tehtäviä, sillä esimerkiksi Lämsä (2009) on määritellyt vanhemmille seuraavanlaisia seuratoiminnan käytännön rooleja: huoltotehtävät, toimitsija-, järjestely- tai myyntitehtävät tapahtumissa, ohjaajana, kouluttajana tai apukouluttajana toimiminen, varainhankintatehtävät, hallinnolliset tehtävät, valmentajana toimiminen sekä tuomari- ja arviointitehtävät. Aarresola ja Konttinen (2012) puolestaan kuvaavat vanhempien roolia lapsen urheiluharrastuksessa esimerkiksi harjoitukseen kускаamisena, kisoissa mukana olemisena ja huoltojoukoissa toimimisena, sekä joissakin tapauksissa vanhemmat myös valmentavat tai urheilevat lapsen kanssa itse. Aarresolan (2014) mukaan vanhemmat lisäksi huoltavat varusteita, seuraavat lajia yhdessä lapsen ja nuoren kanssa, huolehtivat ruokailuista, antavat palautetta urheilusuorituksista sekä osallistuvat moniin erilaisiin joukkueen tai seuran tehtäviin. Myös tähän tutkimukseen osallistuneiden vanhempien kuvauksissa omasta roolistaan pesäpalloilevan lapsen vanhempana voidaan löytää kaikki nämä edellä kuvatut tehtävät mainittuna.

Aarresolan ym. (2019, 37) mukaan urheiluseuroissa tehdään eniten vapaaehtoistyötä talkootyön tai varainhankinnan parissa ja seuraavaksi yleisimpiä vapaaehtoistyön muotoja ovat muut toimihenkilötehtävät, toimitsijan tehtävät sekä muut vapaaehtoistehtävät. Vapaaehtoistyötä tekevistä selvästi pienin joukko toimii rahastonhoitajana, joukkueenjohtajana, tuomari- tai arviointitehtävissä ja hallituksessa, valiokunnissa, lajijaostossa tai muissa vastaavissa sekä huoltajana. Valmentajana, apuvalmentajana tai ohjaajana vapaaehtoistyötä tekee vajaa kymmenen prosenttia suomalaisista, ja säännöllisesti valmennustoimintaa tekee 3,9 prosenttia väestöstä. (Aarresola ym. 2019, 37.) Näihin

tutkimustuloksiin peilaten tutkimukseeni osallistuneiden pesäpallovanhempien joukkoa voidaan pitää urheilun vapaaehtoistoiminnan kentällä suhteellisen marginaalisena joukkona, sillä tutkimukseni vanhemmat toimivat vahvasti juuri joukkueenjohtajina sekä ohjaustyössä. Eniten Aarresolan ym. (2019, 40) mukaan seurojen toimintaan liitytään osallistumalla seuran tilaisuuksiin sekä kannustamalla paikan päällä, ja Dorschin ym. (2009) tutkimuksen mukaan vanhempien yleisin tapa osoittaa tukensa lapsen urheilua kohtaan oli myös tapahtumiin osallistuminen. Tutkimukseni vanhemmat edustavat siis toisaalta samaan aikaan myös hyvin tyypillistä vapaaehtoistoiminnan käyttäytymistä, sillä he kaikki osallistuvat aktiivisesti lastensa pesäpallo-otteluihin paikan päällä.

6.1.3 Vanhempien roolien muutokset osallistumisvuosien aikana

Aarresolan ja Konttisen (2012) mukaan tutkimukset ovat osoittaneet, että vanhempien rooli lapsen urheiluharrastuksessa on dynaaminen kokonaisuus ja harrastuksen edetessä sekä sen luonteen muuttuessa myös vanhempien roolit muuttuvat. Kaikkien tutkimukseeni osallistuneiden perheiden vanhemmat ovat olleet mukana lastensa pesäpalloharrastuksessa pitkään, 4 vuodesta aina lähes 15 vuoteen, ja kaikissa perheissä vanhempien rooli on vaihdellut mukanaolovuosien aikana ainakin jollain tavalla. Vanhemmille yhteistä on myös se, että kaikki vanhemmat lukuun ottamatta yhden perheen äitiä olivat aluksi vain niin sanottuja rivivanhempia ennen kuin ottivat itselleen selkeästi aktiivisemmän roolin joukkueessa.

Tuloskortin (2018, 35) mukaan perheen merkitys liikkumisen tukena on suurimmillaan pienillä lapsilla, ja Kiviluoman (2018, 39) mukaan nuorten kokema vanhempien tuki liikunta- ja urheiluharrastukselle näyttäisi vähenevän iän myötä. Myös tämän tutkimuksen vanhempien puheissa lapsen ikä tuntui monella vanhemmalla vaikuttavan heidän rooleihinsa lapsen pesäpalloharrastuksessa kuten isä Niemi kertoo: *”Ja tuota sanotaan, että mitä vanhemmaks nää tietty kasvaa nää lapset, ni sitä vähemmän tarvii vanhempien olla siellä.. syöttämässä ja ottamassa kiinni.”* Vanhemmat kokivat, että mitä vanhemmiksi ja itsenäisemmiksi lapset tulevat, sitä pienemmäksi vanhempien rooli muodostuu. On kuitenkin huomionarvoista, että tämä ajatus nousi esiin lähinnä jo muutenkin vanhemmissa ikäluokissa harrastavien lasten vanhemmilta, kun taas esimerkiksi tutkimukseen osallistunut perhe, jossa oli nuorimman ikäluokan harrastajia, näki, että kuormitus tulee kasvamaan tulevina vuosina.

Vaikka vanhemmat eivät nostaneet asiaa suoraan esiin, voimme ajatella, että vanhempien rooli tietyllä tavalla kevenee lasten kasvaessa, kun lapset ottavat enemmän vastuuta itse. Samaan aikaan kuitenkin siirryttäessä nuorimmista ikäluokista ylöspäin harjoittelusta tulee usein myös intensiivisempää ja sillä tavoin kuormittavampaa koko perheelle. Aarresolan (2014) mukaan vanhempien rooliin vaikuttaakin yhtenä tekijänä myös lapsen tai nuoren harrastamisen taso ja intensiteetti, ja Aarresolan sekä Konttisen (2012) mukaan vanhemmat osallistuvat lapsensa harrastukseen sitä aktiivisemmin, mitä intensiivisemmästä harrastuksesta on kysymys. Korhosen perheen äiti kuvasi perheen vanhempien roolin muutosta seuraavasti:

Mut nyt me joo, mut vähemmän ja vähemmän ehkä se meidän semmonen aktiiviliittyminen siihen, että se korostuu tossa pienemmissä junioreissa. Että tässä aikuisuudessa se muuttuu semmoseks erilaiseksi tukemiseksi ja näin. Ja niin se, eikä se tavallaan, liittyminen niihin viitekehysporukoihin ni tiivimpää se on ku on pieniä.

Kosken (2004) mukaan siinä missä liikuntaan osallistuminen vaihtelee yksilöiden välillä, niin osallistuminen vaihtelee myös esimerkiksi saman henkilön elämäntilanteiden muutosten myötä. Tässä tutkimuksessa kahden perheen isän kohdalla nousi selkeästi esiin juuri roolin muuttuminen oman henkilökohtaisen elämän muutosten myötä, sillä toisessa perheessä isä jättäytyi pois aktiivisemmasta roolistaan joukkueessa aloitettuaan opiskelut ja toisessa perheessä isä siirtyi varsinaisen valmentajan roolista kevyempään apuvalmentajan rooliin yritystoiminnan lisääntyneen kuormittavuuden vuoksi.

Isä Niemi: Joo siis tosiaan oliko 20 vuotta taukoo ku oli opiskellu kunnolla, ni nyt sit ku lähti opiskelemaan, ni sanotaan ni tällä hetkellä tuntuu kyllä hyvältä, ettei oo vastuutehtävää ku se vie todella paljon aikaa toi opiskelu ni. Annetaan muitten välillä hoitaa ja sitten ku on opiskelut saatu purkkiin, ni sitten lähetään taas niihin vastuutehtäviin. Luova muutaman vuoden tauko.

Molempia isiä yhdisti kuitenkin se, että vaikka he selvästi halusivat keventää omaa osallistumistaan lapsen pesäpalloharrastukseen, kummallakaan ei kuitenkaan ollut halua jäädä kokonaan pois toiminnasta.

6.1.4 Vanhempien suhde pesäpalloon ja urheiluun

Tutkimukseeni osallistuneita vanhempia yhdistää kaikkia selkeästi hyvin positiivinen suhtautuminen niin pesäpalloon kuin urheiluun ylipäänsä, mikä oli jo lähtökohtaisesti oletettavissa tutkimusinformanttien valinnan perusteella. Kaikkien perheiden vanhemmat kokivat, että pesäpallolla on heille hyvin suuri merkitys, ja muutamassa perheessä vanhemmat seuraavat pesäpalloa nykyään jo muutenkin kuin vain omien lastensa kautta. Pesäpallon merkityksellisyydestä kysyttäessä erityisesti pesäpalloleirit saivat vanhempien puheenvuoroissa ison roolin.

Pöyhösen (2015, 63) mukaan vanhemmat näkevät liikunnan itsessään arvokkaana asiana ja harrastuksen uskotaan tuovan lapsen tai nuoren elämään kaivattua sisältöä eikä itse harrastuksella ole vanhemmille niin väliä, mutta se, että lapsi harrastaa jotakin, on tärkeää. Myös tässä tutkimuksessa vanhempien ajatukset olivat hyvin samankaltaisia Pöyhösen (2015) tulosten kanssa ja sen lisäksi, että vanhemmat pitävät pesäpalloa tärkeänä, myös urheilu ja liikunta ylipäänsä koetaan kaikissa perheissä jo itsessään arvokkaana asiana. Tutkimukseeni osallistuneet vanhemmat näkevät, että lapsilla tulee olla jokin liikuntaharrastus joka tapauksessa.

Äiti Korhonen: Ja niinku liikuntaa ja nyt jos ajattelee kokonaisvaltaista hyvinvointia, että tuota niin meillä Liisa se nuorempi tyttö vähän on tuumannut, että ei oo niin kauhee moti siihen pesäpalloon, tai no se liittyy vähän siihen kun valmennuskuvioon, mutta mutta niin niin niin niin mä oon sanonut, että no joku muu harrastus pitää olla mikä vie 3-4 iltaa viikossa, koska sitähan se on vaan niinku, että ollaan kännykällä tai muuta ja sinne ei oikein ton ikäisiä lapsia niin niillä ei nyt oikein voi olla mitään ruutuaikaa, vaan sitten vaan pitää olla niin paljon muuta elämää, et se ei jää siihen kiinni. . . . Mutta siis varmaan aika lailla niinku me sitten niinku ehkä olla sellainen niinku pro urheilu ylipäätään.

Isä Virtanen: Koska se on taas sit semmonen, mitä mä oon tykänny tehä ihan pienestä asti ni tai no sanotaan, et tos välissä oli joku semmonen aikakausi, et oli vähän huonompaa aikaa ni ei tullu liikuttua niin paljon enempää ku ehkä sillon nuorempana

ja nykyään, et toi noin ni sitä nyt yritän tytöille ni ajaa, et he nauttis siit liikkumisesta ja luonnos olemisest ja kaikest tämmösest.

Edellinen isä Virtasen sitaatti kuvaa liikunnan tärkeyden lisäksi myös hyvin vanhempien syitä pitää liikuntaa ja urheilua ylipäänsä arvokkaana asiana. Useissa perheissä juuri vanhempien henkilökohtaiset positiiviset kokemukset omasta nuoruuden liikuntaharrastuksesta nähtiin syynä siihen, että vanhemmat haluavat myös omalle lapselleen liikuntaharrastuksen. Osalla vanhemmista oma lajitausta pesäpallon parissa vaikutti selkeästi siihen, että pesäpallo koettiin tärkeäksi, ja laji on näin ollen ollut aina osa heidän elämäänsä. Samaan aikaan kuitenkin monet haastateltavista eivät olleet koskaan edes harrastaneet itse pesäpalloa. Vanhempien välillä olikin havaittavissa selkeä jako siihen, että osalle pesäpallo on merkityksellinen lajina jo omilta harrastusvuosilta, kun taas osalle lajista on tullut merkityksellinen nimenomaan lapsen harrastuksen kautta. Yhteistä on kuitenkin se, että kaikille pesäpallo on hyvin merkityksellistä nykyään.

Kahden perheen osalta vanhempien suhdetta pesäpalloon sekä ylipäänsä lajin merkityksellisyyttä ei voitu analysoida ainoastaan lasten harrastusten näkökulmasta. Yhden perheen vanhemmista toinen oli pelannut itse aikanaan lajia jopa ihan pääsarjatasolla ja sen lisäksi hän työskentelee nykyään myös päätoimisesti lajin parissa. Toisessa perheessä puolestaan isä valmentaa omien lastensa lisäksi myös seuran edustusjoukkuetta. On siis hyvin luonnollista, että tällaisissa perheissä pesäpallo lajina määrittää perheen elämää ja suhdetta lajiin myös paljon muutenkin kuin lasten harrastuksen näkökulmasta.

Äiti Laine: Ja onhan se pesis tietysti et se on [perheen isän] työ, et et ohan se meillä kuitenkin se jokapäiväinen jollain tapaa jokapäiväinen juttu, et et, vaikka sitä on muutenkin ni on se varmaan top kolmosessa puheenaihe perheessä, et tota, et kyl se tietysti paljon merkkää ja eihän se tapa, et eihän me tätä tehtäis, jos se ei merkkais meille niin paljon.

Tutkimukseeni osallistuneiden vanhempien oma pesäpallotausta vaihteli keskenään melko paljon, mutta urheilu ja liikkuminen on kaikille vanhemmille yhteisesti tärkeää jo oman liikuntataustan kautta. Ainoastaan yksi vanhempi kuvasi, että hänellä ei ole suoranaista urheilutaustaa, mutta hän on kuitenkin aina tykännyt liikkua. Pesäpallotaustaa ei puolestaan

löytynyt läheskään kaikilta vanhemmilta. Yhdessä perheessä kumpikaan vanhemmista ei ollut koskaan harrastanut itse pesäpalloa, toisessa isä oli pelannut pääsarjatasolle asti sekä äiti harrastanut nuorempana ja lopuissa perheissä toinen vanhemmista oli harrastanut lajia nuorempana. Yhdessä perheessä oman pesäpalloharrastuksen sijaan korostui pesäpallotausta niin sanottuna sukuvikana, sillä hänen kotonaan lajilla oli ollut aina todella iso rooli.

Kysyin tutkimukseeni osallistuneilta vanhemmilta osana heidän suhdettaan pesäpalloon myös sitä, kuinka perhe on aikanaan valinnut juuri pesäpallon lajikseen. Rajalan (2020, 54–57) mukaan pesäpalloharrastukseen tullaan yleensä vanhempien tai sisarusten vaikutuksesta, ja myös tässä tutkimuksessa vanhempien kuvaukset lajin löytämisestä ovat hyvin samanlaisia. Vanhempien puheissa korostui se, että lapset ovat saaneet itse tehdä lajivalinnan, ja monissa perheissä lapset harrastavat tai ovat kokeilleet useita eri lajeja. Samaan aikaan kuitenkin useammassa perheessä innostaminen ja lajin kokeilu on lähtenyt vanhemmista. Esimerkiksi yhdessä perheessä lapset ovat olleet katsomassa isänsä pelejä kentän laidalla pienestä pitäen ja sitä kautta päätyneet lajin pariin sekä toisessa perheessä suvun pesäpallotausta ja vanhempien innostus lajiin on vienyt lapset kokeilemaan juuri pesäpalloa. Kuten Rajalan (2020) tutkimuksessa, myös omassa tutkimuksessani sisaruksilla oli vaikutusta lajivalintaan, ja useammassa perheessä vanhimman lapsen innostuminen lajista on vaikuttanut siihen, että perheen muutkin lapset ovat alkaneet harrastaa juuri pesäpalloa. Myös muissa tutkimuksissa (ks. Nieminen & Räsänen 2000, 15; Pöyhönen 2015, 61–62) vanhempien kertomuksissa korostuu harrastuksen aloittamisen suhteen lasten aloitteellisuus, vaikka kuten omassa tutkimuksessani, niin myös Pöyhösen (2015, 61–62) mukaan vanhempien omalla urheilutaustalla sekä kiinnostuksella on usein vaikutus lapsen kiinnostuksen suuntautumiseen.

6.1.5 Pesäpallo perheen aikataulujen määrittäjänä

Aarresolan ym. (2019, 39, 43) mukaan pesäpallo on yksi eniten vapaaehtoistoimijoita keräävistä urheilulajeista. Osaltaan tätä selittänee se, että pesäpallossa tarvitaan jo hyvin pienten lasten peleissä merkittävä määrä vanhempia mukaan. Pesäpallopeleissä tarvitaan vanhempia ja muita vapaaehtoisia toimimaan muiden urheilulajien tavoin tietysti esimerkiksi kioskiin, kirjureiksi ja tuomareiksi, mutta huomionarvoista pesäpallossa on se, että yhdessä ottelussa tarvittavien tuomareiden määrä on jo pienimmissäkin junioreissa viisi. Lisäksi pesäpallon leirit vaativat usein koko perheen tai ainakin joukkuekohtaisesti hyvin monen

perheen sitoutumista. Valtakunnalliset leirit ovat noin viikon mittaisia ja osallistuville joukkueille kuuluu leireillä myös runsaasti toimitsijatehtäviä, joita pelaajien vanhemmat hoitavat. Koska pesäpallo lajina vaatii vanhemmilta runsaasti osallistumista, on selvää, että vanhemmilla kuluu lajin parissa paljon aikaa. Tutkimukseeni osallistuneiden vanhempien puheiden mukaan perheiden vapaa-aika täyttyy pitkälti pesäpallosta, sillä vanhemmat käyttävät lapsen pesäpalloharrastuksen parissa merkittävästi aikaansa, ja pesäpallo toimii perheessä vahvasti aikataulujen määrittäjänä. Myös Soinin (2011, 87) tutkimuksessa eri lajien vanhemmista on havaittu, että vanhemmat panostavat lastensa urheiluharrastuksiin suuresti ajallisesti, ja arjen vapaa-aika kuluu usein tyystin lapsen harrastuksen ehdoilla.

Tutkimukseeni osallistuneiden vanhempien lastensa harrastuksiin käyttämä aika tuntuu jakautuvan melko samalla tavalla kaikissa perheissä, ja pesäpalloon kuluva aika vaihtelee sen mukaan, onko kyseessä talvi- vai kesäkausi. Vähiten aikaa lapsen pesäpalloharrastukseen kuluu perheessä, jossa lapset ovat vielä hyvin pieniä, koska harjoituksia ja pelejä on selvästi vähemmän. Tässä perheessä vanhemmat käyttävät lapsen pesäpalloharrastuksen parissa keskimäärin yhteensä noin 3–5 tuntia viikossa talvikaudella ja kesäkaudella puolestaan noin 10 tuntia. Muissa perheissä, joissa lapset ovat jo vanhempia, keskimääräinen lapsen pesäpalloharrastukseen käytettävä aika pyörii hyvin samoissa tuntimäärissä, ja talvikaudella vanhemmat käyttävät yhteensä noin 10 tuntia ja kesäkaudella aina 20 tunnista jopa 30 tuntiin viikossa riippuen pitkälti pelien määristä. Koska lapsen pesäpalloharrastukseen kuluu paljon aikaa, vaatii osallistuminen vanhempien mukaan myös paljon aikatauluttamista perheen sisällä.

Isä Korhonen: Jossain vaiheessa huomattiin useampi vuosi sitten sitä, että otettiin su iltana on semmonen perhepalaveri, että on ihan pakko katsoa se viikko etukäteen, että kuka missäkin ja kuka tarvitsee kyydin ja miten mennään ja ja.

Äiti Korhonen: Et meillä on semmonen tussitaulu ihan ... et siinä on niinku vuorokaudet viikossa.

Isä Korhonen: Arjen johtamisen haasteena oli sitten se, että kun joku ilmoittaa lapsi, että mun pitäis olla huomenna tuolla eikä me oltu etukäteen, ni sitten otettiin tämmäinen käytäntö perhepalaveri.

Kuten vanhempien pesäpalloon käyttämistä tuntimääristä huomattiin, pesäpallon parissa kuluu paljon aikaa erityisesti kesäisin. Pesäpallon merkitys perheiden aikataulujen määrittäjänä korostuu siis juuri kesällä, ja vanhemmat kertovatkin, että kesä mennään perheissä pääasiassa pesäpallon ehdoilla. Kesän peliaikataulut vaikuttavat perheen kesäsuunnitelmiin, mutta varsinaisia sarjapelejä enemmän perheen kesiä määrittävät pesäpallon leirit. Vanhempien mukaan kesän lomat suunnitellaan puhtaasti pesäpalloleirien pohjalta, ja leirit rytmittävät koko kesää. Moni vanhempi viettääkin kesälomastaan jopa pari viikkoa pesäpallon leireillä.

Äiti Laine: Kun kesällä on kolme viikkoa kesälomaa ja siitä on kaksi viikkoa makaa koulun lattialla, niin viime kesä tuntu aivan niinku, et ei osannu ollakkaan, ku ei päässy mihinkään koulun lattialle makaamaan, et se on niinku itsellekin ni ää, mulla alkaa yleensä loma silloin ku lähetään leirille.

Ainoastaan yksi tutkimukseen osallistunut perhe ei kuvannut pesäpallon määrittävän perheen kesän aikatauluja, mutta toisaalta perheen lapset ovat vielä melko pieniä ja näin ollen myös lapsilla on vähemmän pelejä.

Lapsen pesäpalloharrastukseen käytetty aika ei jakaannu tuntimääräisesti tasan perheissä äidin ja isän välillä. Erityisesti niissä perheissä, joissa isät valmentavat, kuluu valmentamiseen tuntimääräisesti enemmän aikaa. Kaikissa paitsi yhdessä perheessä isillä kuluu siis tuntimääräisesti enemmän aikaa pesäpallon parissa, mutta toisaalta vanhemmat kokivat silti osallistumisen jakaantuvan tasaisesti. Vanhemmat eivät nähneet käytettyä tuntimäärää oleellisena määrittäjänä sille, jakaantuuko osallistuminen tasaisesti, ja heidän mukaansa harrastuksen kuormittavuus jakaantuu perheessä puoliksi:

Isä Laine: Nii et kuitenkin se menee sillai tasan, että tosiaan mun ei tarvi yhtään huolehtia noista tausta-asioista, mitä monessa seurassa valmentajat joutuu tekemään ja miettimään ni muita asioita, et mun ei tartte huolehtia mistään muista ku [perheen äiti] ja [nimi poistettu] hoitaa kaikki vanhempien tiedottamiset ja tälläset, että mä hoidan niinku harjoitteluun ja pelaamiseen liittyviä asioita . . . et sillä lailla mä nään, et se menee tasapainossa kuitenkin niin, et se antaa mulle niin paljon enemmän aikaa siihen muuhun. Mun ei tartte mieltiä niitä muita asioita, et mä nään sen kuitenkin

sillai tasapuolisena, että se on luontaisempaa se valmentaminen ja se suunnitteleminen ja tälläinen, ni sitten, ku ei tartte murehtia muita ulkopuolisia asioita et se antaa sit aikaa myös itselle.

Siitä huolimatta, että lapsen pesäpalloharrastus määrittää vahvasti perheen aikatauluja ja vie paljon vanhempien aikaa, monen perheen vanhemmat kokivat, että heillä on myös omaa aikaa. Vaikka pesäpallovanhemmat kertoivat, että omaa aikaa ei ole turhan paljon, ajattelevat he kuitenkin, että halutessaan löytyy niin omaa kuin vanhempien tai perheen yhteistä aikaa sen verran, kun sitä tarvitsee.

6.2 Lapsen pesäpalloharrastus vanhemman sosiaalisena pääomana

Tämän luvun tarkoituksena on kuvata vanhempien lastensa pesäpalloharrastukseen osallistumista siinä ilmenevien sosiaalisen pääoman elementtien kautta. Sosiaalista pääomaa käsittelevässä pääluvussa sekä tutkimukseni teoreettisessa viitekehyksessä on kuvattu laajasti erilaisia yleisesti hyväksytyjä sosiaalisen pääoman ilmentäjiä eri teoreetikoiden näkökulmista. Seuratoimintaan osallistuminen tuottaa vanhemmille sosiaalista pääomaa, ja olen valinnut vanhempien sosiaalisen pääoman osalta kuvattaviksi elementeiksi sosiaaliset verkostot, yhteenkuuluvuuden, vastavuoroisuuden, arvot ja normit sekä luottamuksen. On huomattava, että käyttämäni sosiaalisen pääoman elementit on poimittu kirjallisuudessa käsitellyistä eri teorioista eli toisin sanoen en väitä, että yhdessäkään teoriassa sitouduttaisi siihen, että sosiaalinen pääoma sisältää näitä kaikkia. Tässä tutkimuksessa sosiaalista pääomaa analysoidaan vanhempien puheissa erityisesti siitä näkökulmasta, mitä vanhemmat kokevat osallistumisesta saavansa sekä miksi vanhemmat osallistuvat. Sosiaalista pääomaa tutkitaan tässä tutkimuksessa siis pääasiassa yksilöhyödykkeen näkökulmasta, jonka tarkasteluun edellä kuvatut elementit sopivat hyvin.

6.2.1 Sosiaaliset verkostot

Ihmisen sosiaalisia verkostoja pidetään yleisesti hyväksyttynä sosiaalisen pääoman lähteenä. Sosiaalisten verkostojen voidaan nähdä koostuvan vuorovaikutuksen kautta syntyneistä eri siteistä toisiin ihmisiin sekä ryhmiin. Sosiaaliset verkostot ovat laaja kokonaisuus ja niiden

vahvuus sekä heikkous vaihtelevat eri sosiaalisten suhteiden ja ryhmien välillä. Ilmosen (2000) mukaan sosiaalisten verkostojen nähdään pysyvän kasassa jäsenten toisiaan kohtaan tunteman luottamuksen ja siihen kytkeytyvien normatiivisten sääntöjen sekä vastavuoroisten odotusten avulla. Sosiaalisen verkoston ja siihen liittyvien luottamussuhteiden ajatellaan yhdessä muodostavan verkoston jäsenten käyttöön pääomaa. (Ilmonen 2000.)

Tutkimukseeni osallistuneiden vanhempien puheissa korostuivat vahvasti lapsen pesäpalloharrastuksen ympärille syntyneet erilaiset sosiaaliset suhteet. Vaikka kyseessä on ennen kaikkea lapsen harrastus, niin se on antanut myös vanhemmille paljon juuri sosiaalisissa suhteissa. Lapsen harrastuksen ympärille muodostuneet sosiaaliset suhteet näyttävät vanhemmille itselleen hyvin merkittävänä sosiaalisena verkostona, ja yksi perhe kuvaa kentän reunoilla olevia ihmisiä jopa heidän niin sanottuna kesäperheenään. Myös aiemmissa tutkimuksissa (ks. esim. Örn 2013, 54; Aroheinä 1999, 50) urheilulajin sosiaalista antia on kuvattu puhumalla niin sanotusta lajiperheestä. Kaikki vanhemmat kertovat saaneensa lapsen pesäpalloharrastuksesta itselleen niin uusia ystäviä kuin uusia tuttavuuksia, ja lähes kaikki vanhemmat ovat tekemisissä muiden vanhempien kanssa nykyään muutenkin kuin pesäpallon kautta. Vanhempien välinen sosiaalinen kanssakäyminen näyttää vanhempien omissa puheissa konkreettisesti kentän laidalla pelien ja harjoitusten katsomisena yhdessä muiden vanhempien kanssa, jonka yhteydessä vaihdetaan yleensä myös kuulumisia. Vanhemmat kertovat puhuvansa yleisesti paljon muustakin kuin pesäpallosta muiden vanhempien kanssa, mutta erityisesti silloin, kun vanhemmat tuntevat keskenään myös muuta kautta. Lisäksi vanhemmat myös viestittelevät keskenään jonkin verran vapaa-ajalla.

Pesäpallo nähdään tutkimukseeni osallistuneiden vanhempien puheissa yhteisenä tekijänä uusien ystävyys-suhteiden synnylle, ja yksi äiti kertoo tutustuneensa parhaaseen ystäväänsä nimenomaan juuri lapsen pesäpalloharrastuksessa. Toisen perheen vanhemmat puolestaan kertovat, että heidän sosiaaliset suhteensa rakentuvat pitkälti pesäpallon ympärille ja oikeastaan kaikki heidän ystävyys-suhteensa ovat juuri sen kautta. Oleellista on se, että erityisesti pienemmällä paikkakunnilla vanhemmat tuntevat toisensa usein muutenkin ja näin ollen ystävyys-suhteet olisivat voineet syntyä mahdollisesti myös muualla kuin pesäpallon parissa. Toisaalta samaan aikaan lapsen pesäpalloharrastus nähdään nimenomaan merkittävänä tekijänä uusien ystävyys-suhteiden syntymiselle.

Äiti Niemi: Varmaan voi olla, et onks senkin taki meille ehkä isompi, et me ei olla [kaupungin nimi poistettu]:stä kotosin, et me ollaan muutettu tänne [kaupungin nimi poistettu]:sta 10 vuotta sitten, ja tota ei oo siis ollu täällä oikeen hirveesti tuttuja alkuun, et sitten on niinku sitä kautta tullu niinku paljon enemmän et ilman tätä ei tunnetais yhtään niin paljon porukkaa [kaupungin nimi poistettu]:ssä kyllä.

Erityisesti oman joukkueen sisäiset sosiaaliset suhteet korostuvat vanhempien puheissa, ja vanhemmat kokevatkin, että oman joukkueen pelaajista sekä vanhemmista on tullut heille hyvin tärkeitä.

Äiti Laine: Viime syksynä, kun yks siittä alkuperäisestä ryhmästä, niin ää yks niistä työtöistä lopetti, ni se oli ihan se oli aika hirvee, et tuntu ihan ku anto yhen omistansa pois. Et sit tietysti se, et kun oli niin tuttu niitten kanssa ja sit niitten vanhempien kanssa, tuntu et hei et sä voi niinku lopettaa, et tuntu et jatka ees nyt sun äidin takia tai jotain muuta. Et huomaa, et niinku et niist on tullu tosi tärkeitä.

Myös toisen perheen vanhemmat kuvasivat, että he ovat edelleen tekemisissä jo lopettaneiden lasten vanhempien kanssa. Vanhempien välisten suhteiden tiiviys vaihteli jonkin verran eri joukkueissa, mutta yleisesti ottaen vanhemmat tuntevat mielestään muut joukkueen vanhemmat hyvin ja vanhemmat ovat keskenään tekemisissä melko paljon. Yhtenä vaikuttavana tekijänä vanhempien keskinäisten suhteiden tiiviydelle nähtiin myös lasten väliset suhteet, ja vanhemmat ovatkin helposti tekemisissä enemmän omien lastensa kavereiden vanhempien kanssa.

Uusien ystävyysuhteiden lisäksi lapsen pesäpalloharrastuksen ympärille on muodostunut vanhemmille laaja eri yhteyksissä solmituista tuttavuuksista koostuva sosiaalinen verkosto. Vanhemmat kuvaavat harrastuksen ympärille syntyneen laaja tuttavien verkosto, joiden kanssa jutellaan kevyemmin esimerkiksi kentän reunalla tai satunnaisissa kohtaamisissa kaupoissa. Vaikka erityisesti oman joukkueen sisäiset sosiaaliset suhteet korostuivat vanhempien puheissa, kokivat vanhemmat, että heille on syntynyt myös paljon sosiaalisia suhteita oman joukkueen ulkopuolella. Pesäpalloleireillä sekä peleissä vanhemmat ovat runsaasti tekemisissä myös vastustajajoukkueiden vanhempien kanssa sekä erityisesti valmentajan roolissa toimivat vanhemmat ovat tutustuneet myös muiden seurojen

valmentajiin. Suurin osa vanhemmista kokee saaneensa myös paljon uusia tuttavuuksia oman seuran muista joukkueista sekä seuran toimijoista, ja lisäksi seuran edustusjoukkueiden pelaajien tunteminen koettiin myös tärkeäksi sosiaalisiksi suhteeksi.

Huomionarvoista on se, että vaikka lapsen pesäpalloharrastukseen osallistumisen kautta vanhemmille syntyy runsaasti uusia sosiaalisia verkostoja, harrastus ei välttämättä ole pelkästään myönteinen asia vanhempien sosiaalisten suhteiden kannalta. Harrastus voi toisinaan toimia jo olemassa oleville sosiaalisille suhteille päinvastoin, ja näin ollen halusin selvittää tutkimuksessani myös aktiivisen osallistumisen vaikutusta jo olemassa oleviin pesäpallon ulkopuolisiin sosiaalisiin suhteisiin. Lähes kaikki tutkimukseen osallistuneet vanhemmat kokivat, että erityisesti kesäisin pelikauden ollessa käynnissä, rajaa lapsen pesäpalloharrastus muita sosiaalisia suhteita. Pesäpalloharrastus koetaan hyvin sitovaksi ja näin ollen se vaikuttaa esimerkiksi siihen, että kauempana asuvia sukulaisia ja ystäviä nähdään vähemmän. Toisaalta vanhemmat kokivat kuitenkin, että näkeminen on vain järjestelykysymys ja aikaa löytyy tarvittaessa. Esimerkiksi yhdessä perheessä erityisesti kauempana asuvien sukulaisten näkeminen yhdistetään kesäisin pelireissuihin.

Kolmessa tutkimukseen osallistuneessa perheessä lapsen pesäpalloharrastuksen vaikutus sukulaissuhteisiin korostui erityisesti myönteisenä asiana. Näissä perheissä pesäpallon tarjoamat sosiaaliset verkostot eivät rajautuneet pelkästään perheen sisälle, vaan myös isovanhemmat osallistuivat aktiivisesti käymällä katsomassa pelejä sekä osallistumalla yhteisiin talkoisiin. Yhden äidin vanhemmille sosiaalinen liittyminen lapsenlasten pesäpalloharrastuksen kautta on hyvin merkityksellistä, ja pesäpallon nähdään tuovan suvun sisälle yhteenkuuluvuutta.

Isä Korhonen: Siis se on ihan, jos niinku ajattelee sun suvun puolta niinkun sisarusten perheitä ja sun vanhempia, niin sehän on se pesäpallo mistä puhutaan, kun on joku perhejuhla ja muu, et se on se sosiaalisuus erittäin paljon kiinni niinku siinä pesäpallossa kun tämän suvun puoli..

Vanhemmat kokivat, että he joutuvat toisinaan selittelemään aktiivista osallistumistaan sukulaisille tai ystäville ja he saavat usein osakseen siihen kohdistuvaa ihmettelyä. Yhdessä

perheessä erityisesti isän puolen suvun on ollut aluksi vaikea ymmärtää sitä, kuinka paljon osallistuminen vaatii vanhemmilta ajallisesti.

Isä Korhonen: No mun suvun puolelta tulee sit se, et mun vanhemmat, et meidän perheessä sisarukset ei oo, no on siinäkin ollu nyt vähän aktiiviharrastusta, mut ei kovin pitkälle, ja mun vanhempien tuntu olevan ainakin alkuvaiheessa vaikea ymmärtää, että lapsen harrastus menee aina ohi tai et sukujuhlia joku lapsista jää pois tuota harjoitusvuoron takia tai pelivuoron takia tai.

Yleisesti ottaen vanhemmat kuvasivat kuitenkin ihmettelyn luonteen olevan lähinnä positiivista kiinnostusta siihen, kuinka vanhemmat jaksavat osallistua niin aktiivisesti sekä miten heillä riittää aikaa ja intoa.

6.2.2 Yhteenkuuluvuus

Sosiaalisten verkostojen lisäksi toinen vahvasti haastateltavien puheissa esiin noussut sosiaalisen pääoman elementti oli yhteenkuuluvuus. Kaikki tutkimukseen osallistuneet vanhemmat korostivat yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyden tunteita niin pesäpallon ympärillä olevan yhteisön synnyttämien yhteisöllisyyden tunteiden kuin myös perheen sisäisen yhteenkuuluvuuden kautta. Vanhemmat kokivat osallistumisensa lapsen pesäpalloharrastukseen tuottavan yhteenkuuluvuutta niin seuran ja lajin sisällä kuin myös perheenkin sisäisesti.

Vanhemmat näkivät tärkeäksi osallistumisesta saamakseen asiaksi juuri johonkin kuulumisen tunteen. Lapsen pesäpalloharrastukseen osallistuminen saa vanhemmat kokemaan, että he kuuluvat osaksi isompaa porukkaa, johon kuulumisen tuottaa heille yhteisöllisyyden tunteita. Muutaman perheen vanhemmat mainitsivat, että kuulumisen tunteet korostuvat erityisesti vieraspelimatkoilla. Lapsen pesäpalloharrastukseen osallistumisen tuottama yhteenkuuluvuus näyttäytyy vanhemmille niin kuulumisena osaksi omaa joukkuettaan kuin myös koko seurayhteisöä, ja useampi perheistä kuvaili yhteisöä yhtenä suurena pesäpalloperheenä. Useammalla vanhemmalla on myös omia muistoja joukkueeseen sekä seuraan kuulumisesta ja yhteisöllisyyden tunteista, joten niitä osataan kaivata myös omilta pelivuosilta.

Isä Virtanen: No joo ja ehkä sekin on siin, et omalta pelaajauralta, ni on se ollu ain se joukkue ja sitä pukukoppielämää ja vaiks se onki noi G-tytöt, ni kyl se on silti ehkä se, mitä sielt eniten kaipaa. Ni se on sit varmaan jus se yhteisöllisyys se ja joukkueen kesken ja niin edelleen, et ehkä se on sit se mitä kaipaa. Ei se nyt ehkä ihan samaan mee ku tuol G-junnuis ku miesten porukas, mut kuitenkin.

Yhteenkuuluvuuden yhtenä tekijänä voidaan pitää myös kokemusta siitä, että pystyy vaikuttamaan ryhmän toimintaan. Tähän tutkimukseen osallistuneista vanhemmista ainoastaan yksi äiti nosti esiin mahdollisuuden vaikuttaa asioihin syyksi osallistua toimintaan aktiivisesti.

Pesäpalloyhteisöön kuulumisen korostui vanhempien vastauksissa suuresti, ja pesäpallo nähdään laajasti yhteisenä puheenaiheena erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Pesäpallo toimii hyvänä keskustelunaiheena niin joukkueen sisällä kuin sen ulkopuolella, ja vaikka moni vanhempi kertoi puhuvansa joukkueen muiden vanhempien kanssa paljon muustakin kuin pesäpallosta, nähdään kuitenkin juuri pesäpallo hyvänä keskustelunavaajana sekä varmana puheenaiheena. Joukkueen sisäisen keskustelun lisäksi yksi vanhemmista näki, että pesäpallo toimii hyvänä puheenaiheena jäyhemmille ihmisille myös kentän ulkopuolella: ”Niin ja sit se on ite et paitsi siinä kylänraitilla, ni se on tietty tämmönen puheenaihe, että minäki joka oon vähän jäyhempi ja hitaampi puhumaan, ni voin sitten jonkun sanan satunnaisten ihmisten kans vaihtaa kuulumisia että.” (isä Korhonen). Pesäpalloa voidaankin pitää hyvänä keskustelunavaajana ja jonkinlaisena säästä puhumisen korvaajana.

Isä Korhonen: Antaahan tää nyt kun lapset pelaa ja siinä kun naapurit tietää ja tuntee, ni se antaa semmosen, ku vie koiraa ni siin on puheenaihe sitten siinä kun postilaatikolla tai sitten tiellä tulee naapuri vastaan, ni sitten saattaa sanoa, et hieno peli oli eilen et Tiina pelas, ja ja no teillä käy lapset ja teillä poika nostelee tossa vielä puolenyön aikaan sit tolppaa, et kopina vaan käy ku kopsahta, a et ei se mua haittaa lainkaan, et tämmönen niinku et onhan se niinku semmonen tämmönen keskustelunavaus ja jäänmurtaja siinä, että sitten siinä voi lähtee keskustelemaan niinku.

Pesäpallon yhteisöllisyydestä ei voida keskustella ilman, että nostetaan esiin pesäpallon viikon mittaiset leirit. Myös tämän tutkimuksen vanhempien puheissa pesäpallon leirit näyttäytyivät hyvin tärkeänä lajispesifinä yhteisöllisyyden muotona, ja lähes kaikille vanhemmille parhaat muistot pesäpalloharrastuksen parissa liittyivät juuri pesäpallon leireihin. Useassa joukkueessa oli saavutettu leireillä menestystä, ja vaikka juuri nämä leirit olivat jääneet monen vanhemman mieleen vahvasti, olivat leirit parhaita muistoja enemminkin siellä koetun yhteisöllisyyden vuoksi eikä niinkään voittamisen.

Äiti Mäkinen: Joo se [leiri] on niinku semmonen, mikä on ollu jääny. Toki se varmaan oli, et tää oli meiän vanhimman pojan, se oli E-ikänen ja ne voitti sen leirin siellä, et ehkä se on sen takiikin on niinku on jäänyt mieleen, mut kaikin puoli siinä oli siinä leirissä oli jotakin.

Isä Mäkinen: Siel oli kaikki vanhemmat, koko joukkueen vanhemmat.

Joukkueen ja seuran sisäisen yhteenkuuluvuuden lisäksi vanhempien puheissa merkittävään rooliin pääsivät myös osallistumisen vaikutukset perheen sisäisiin suhteisiin. Lapsen pesäpalloharrastus koettiin kaikissa perheissä perheen yhteiseksi harrastukseksi ja ajanvietoksi. Monet vanhemmat kuvasivat, että pesäpallotapahtumat ovat perheen yhteistä aikaa, josta kaikki nauttivat. Vanhemmat osaavat nähdä lajiin liittyvät matkat myönteisenä asiana ja ennen kaikkea perheen yhteisenä ajanviettona. Yhdessä perheessä niiden merkitys nähtiin jopa niin suurena, että vanhemmat kertoivat miettineensä paljon, mitä käy sitten, kun lapset voivat itse kulkea peleihin ja harjoituksiin.

Pesäpalloharrastus nähtiin perheitä yhdistävänä sekä lähentävänä tekijänä. Vanhemmat kokivat, että pesäpallo on perheen yhteinen puheenaihe ja osallistumalla lastensa harrastukseen vanhemmat puhuvat samaa kieltä lasten kanssa. Pesäpalloharrastus koettiin yhteenkuuluvuuden luojana perheissä, koska se on kaikkien yhteinen harrastus eikä tällöin keneltäkään perheessä pois. Yhdessä tutkimukseen osallistuneessa perheessä pesäpallon merkitys perheen yhteenkuuluvuuden lisääjänä nousi esiin, sillä perheen lasten välinen ikäero on suurimmillaan 14 vuotta, mutta silti kaikilla lapsilla on juuri pesäpallon vuoksi paljon yhteistä.

6.2.3 Vastavuoroisuus

Sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja sosiaaliseen pääomaan liittyy vahvasti vastavuoroisuuden normi, jota voidaan pitää sosiaalisen pääoman tärkeimpänä normina. Vastavuoroisuuden normilla viittaamme ajatukseen toiselta saadun palvelun ja hyödyn ”maksamisesta” takaisin. Vastavuoroisuuden normin kunnioittaminen takaa sen, että saamme myös mahdollisesti itse tarvitsemme käyttöön toisten resursseja. Vastavuoroisuus sosiaalisen pääoman elementtinä nousi esiin myös tämän tutkimuksen vanhempien puheissa, sillä vanhemmat kuvasivat oppineensa sekä ylipäänsä saaneensa osallistumisestaan paljon. Toisaalta vanhemmat vastavuoroisesti tekevät paljon asioita niin oman kuin muiden lasten harrastuksen eteen.

Vanhemmat kokivat saaneensa lapsen pesäpalloharrastukseen osallistumisesta valtavasti kokemuksia ja elämyksiä, ja osallistumisesta saatujen asioiden voidaan nähdä toimivan yhtenä syynä siihen, että vanhemmat haluavat osallistua aktiivisesti. Vanhemmat kertoivat saaneensa lastensa pesäpalloharrastuksesta paljon uskomattomia muistoja, kokemuksia, jännitystä ja elämyksiä: *"Et semmosia elämyksiä et ei niitä nyt kotona sohvalla saa Temppareita kattoessa"* (isä Korhonen). Juuri lapsen harrastuksesta saadut muistot nousivat vahvasti esiin kaikkien vanhempien puheissa.

Isä Mäkinen: Tulee vaan niin paljon muistoja mieleen, että jää niitä...

Äiti Mäkinen: Tässä ihan herkistyy.

Ensimmäistä tutkimuskysymystä kuvaavassa luvussa avattiin tarkemmin vanhempien omaa urheilu- ja pesäpallotaustaa, ja kuten siinä kerrottiin, tutkimukseen osallistuvista vanhemmista läheskään kaikilla ei ollut omaa lajitaustaa pesäpallon parissa. Osalle vanhemmista lapsen pesäpalloharrastukseen osallistuminen onkin tuonut mukanaan merkittävää laji-innostumista, jolloin vanhempien kiinnostus on laajentunut oman lapsen pesäpalloharrastuksen ulkopuolelle, ja vanhemmat käyvät mielellään katsomassa muitakin kuin omien lastensa pelejä. Vanhemmat kertoivat myös oppineensa lapsen harrastuksen myötä paljon itse lajista sekä ylipäänsä urheiluseuratoiminnasta.

Kaikki tutkimukseen osallistuneet vanhemmat kokivat yksimielisesti oppineensa valtavasti asioita niiden vuosien aikana, kun he ovat olleet mukana lastensa pesäpalloharrastuksessa. Vanhempien mukaan seuratoiminnassa tulee jatkuvasti uusia asioita ja aina oppii uutta. Varsinaisten lajista tai seuratoiminnasta opittujen asioiden lisäksi osa vanhemmista koki myös omien sosiaalisten taitojensa sekä muiden henkilökohtaisten ominaisuuksiensa kehittyneen lajissa mukana olon myötä. Vanhemmat kertoivat esimerkiksi oppineensa tulemaan toimeen hyvin erilaisten ihmisten kanssa sekä suhtautumaan rakentavasti hankaliin tilanteisiin. Vanhemmat kokivat myös oppineensa osallistumisensa kautta valtavasti lapsista ja nuorista, niin lasten kehityksen näkökulmasta kuin myös esimerkiksi siitä, kuinka lapsia kannattaa kannustaa ja tukea harrastuksessa. Osallistuminen on laajentanut vanhempien näkökulmaa lasten ja nuorten maailmaan omien lasten ulkopuolelle.

Antamisen elementti nousi vanhempien puheissa esiin esimerkiksi auttamisen halun, oman ajan antamisen sekä harrastuksen mahdollistamisen kautta. Vanhemmat antavat lapsen pesäpalloharrastukselle omaa aikaansa sekä omaa osaamistaan, jotka puolestaan mahdollistavat kyseisen harrastuksen olemassaoloa. Vanhemmat haluavat puolestaan osallistua ja antaa omaa aikaansa, koska näin he luovat lapsen harrastukselle puitteet. Yhden perheen puheissa korostui antamisen elementissä myös sosiaalinen velvoite auttaa muita esimerkiksi heikommassa taloudellisessa asemassa olevia. Vanhemmat haluavat joukkueen yhteisellä varainhankinnalla ja panostamisella mahdollistaa myös heikommassa asemassa olevien lasten ja nuorten harrastamisen.

Kaikille tutkimukseen osallistuneille vanhemmille osallistuminen näyttäytyi nimenomaan mieluisana tekemisenä, ja vanhemmat kokivat olevansa rikkaita siinä mielessä, että lapset ovat mukana pesäpallossa, ja näin ollen myös he itse saavat osallistua toimintaan. Juuri antaminen ja saaminen kietoutuivat vanhempien puheissa vahvasti yhteen ilmentäen vastavuoroisuuden dynamiikkaa. Vanhemmat kertoivat, että vaikka osallistuminen vaatiikin välillä vanhemmilta paljon, niin he kaikki nauttivat siitä. Vanhemmat ovat mielellään mukana, ja oikeastaan kaikkien perheiden kohdalla COVID-19-virustilanteen aiheuttama tauko kirkasti entisestään ajatusta siitä, että mukana olosta todella nauttii. Vanhemmat tiedostivat, että he antavat lastensa pesäpalloharrastukselle paljon omaa aikaa ja panostaan. Toisinaan vanhemmat ovat joutuneet joustamaan omista muista harrastuksistaan, ja varmasti heillä olisi omaa vapaa-aikaa enemmän ilman pesäpalloon osallistumista. Samaan aikaan

kuitenkin kaikkien vanhempien ajatukset voidaan tiivistää Niemen perheen isän sitaattiin: *”Siis enemmän se antaa kuin ottaa, ja se on oikeestaan se, mitä haluan ite viljellä tässä.”*

Vastavuoroisuuden normiin voidaan liittää myös yhteistoiminnan teema, joka korostui vahvasti tutkimukseeni osallistuneiden vanhempien puheissa. Vanhemmat puhaltavat joukkueessa yhteen hiileen, ja joukkueessa tehdään paljon yhdessä. Yhden vanhemman puheissa korostui erityisesti ajatus siitä, että muut vanhemmat toimivat joukkueen taustalla hoitaen kaikki taustatehtävät kuntoon niin, että valmentajat saavat keskittyä valmentamiseen ja lapset pelaamiseen. Toisena esimerkkinä vanhempien keskinäisen vastavuoroisuuden toteutumisesta lapsen pesäpalloharrastuksessa voidaan kuvata sitä, kuinka joukkueen muut vanhemmat huolehtivat haastatteluun osallistuneiden vanhempien nuorimmasta lapsesta, kun perheen molemmat vanhemmat ovat valmennustehtävissä ottelussa. Vastavuoroisuuden periaate näyttäytyy konkreettisesti myös esimerkiksi kimpakyyteinä.

Vaikka tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia vanhempien lastensa pesäpalloharrastukseen osallistumista nimenomaan vanhempien näkökulmasta, nousi vastavuoroisuuden teemassa esiin vahvasti myös lasten kautta välillisesti saatavat asiat. Lapsen pesäpalloharrastukseen osallistumisessa on loppujen lopuksi kyse kuitenkin ennen kaikkea lapsen harrastuksesta, joten koin oleelliseksi myös vanhempien kuvaukset siitä, mitä harrastus antaa lapselle. Kaikille tutkimukseen osallistuneille vanhemmille on yhteistä se, että he kokivat saavansa iloa lastensa onnistumisista sekä ylipäänsä lasten osallistumisesta harrastukseen. Monet vanhemmat kuvasivat parhaimpina kokemuksina juuri lapsen onnistumisia sekä lasten kehityksen näkemistä.

6.2.4 Arvot, normit ja luottamus

Aiemmissä luvuissa on kuvattuna selvästi haastateltavien puheissa esiin nousseet sosiaalisen pääoman eri elementit. Tässä luvussa käsittelem vielä muita sosiaalisen pääoman elementtejä, jotka näen oleellisena tutkimukseni kannalta, mutta jotka esiintyivät vanhempien puheissa pienemmällä painotuksella. Nämä elementit ovat arvot ja normit sekä luottamus. Vaikka kyseiset sosiaalisen pääoman elementit jäivät vanhempien puheissa vähemmälle, on niiden rooli sosiaalisessa pääomassa hyvin oleellinen. Normien, arvojen ja luottamuksen kytkeytymistä muihin sosiaalisen pääoman elementteihin voidaan kuvata esimerkiksi Ilmosta

(2000) mukailleen niin, että sosiaalisten verkostojen nähdään pysyvän kasassa jäsenten toisiaan kohtaan tuntemaan luottamuksen ja siihen kytkeytyvien normatiivisten sääntöjen sekä vastavuoroisten odotusten avulla.

Edellisessä luvussa kuvattiin tarkemmin vastavuoroisuuden normia, joka on yleisesti mielletty sosiaalisen pääoman tärkeimmäksi normiksi. Näin ollen myös tähän tutkimukseen osallistuneilla vanhemmilla vastavuoroisuus toiminnalle antamisineen ja siitä saamisineen korostui. Sosiaaliseen pääomaan ja sosiaalisiin verkostoihin liittyy kuitenkin yleisesti paljon muitakin normeja sekä arvoja, jotka ohjaavat toimintaa. Arvot ja normit ovat aina riippuvaisia ympäristöstä, ja esimerkiksi Heikkosen (1995, 36) mukaan ne ovat tiiviisti sidoksissa ihanteisiin, tavoitteisiin, valtaan sekä olosuhteisiin. Arvot ja normit limittyvät myös keskenään hyvin vahvasti ja juuri siksi kuvaan niitä yhdessä. Arvojen ja normien keskinäistä yhteyttä voidaan selittää esimerkiksi Kotkavirtaa (2004, 33–34) mukailleen niin, että normit muodostuvat aina arvojen pohjalta ja normit suojaavat arvoja. Arvot ja normit kertovat siis aina myös jollain tavoin sen, miten asioiden tulisi ihmisten mielestä olla. Airaksisen (1993, 130) mukaan arvoilla voidaan tarkoittaa kaikkea, mikä on haluttua, tarvittua, tavoiteltua ja arvostettua. Voimme siis ajatella, että arvoina pidetään asioita, jotka ovat toiminnan päämäärinä, tarkoituksina ja motiiveina. Pyrin kuvaamaan seuraavaksi juuri vanhempien lastensa pesäpalloharrastukseen liittämää arvoja sekä normeja erityisesti edellä mainitusta näkökulmasta käsin.

Vaikka arvoja on olemassa valtavasti, ja jokaisen ihmisen käsitys itselle tärkeistä asioista ja arvoista on hyvin yksilöllinen, niin kaikkien tähän tutkimukseen osallistuneiden vanhempien puheissa korostui liikunnan ja urheilun arvostaminen sekä tämän arvon välittäminen myös omille lapsilleen. Liikunnan ja urheilun harrastaminen nähdään siis vanhempien puheissa asiana, joka on haluttua, tarvittua, tavoiteltua ja arvostettua. Coalterin (2007) mukaan urheiluseurat eivät tuota jäsenilleen pelkästään lajiin liittyviä hyötyjä, ja myös tässä tutkimuksessa vanhemmat pitävät lasten liikkumista tärkeänä itsessään, mutta lisäksi sillä nähdään olevan merkittävä välinearvo. Urheiluun on tyypillisesti liitetty uskomus sen kasvattavasta ja opettavasta luonteesta, ja myös tässä tutkimuksessa vanhemmat kokivat liikunnan välinearvon juuri tällaisena sekä lisäksi sen koettiin auttavan muodostamaan lapsille terveelliset elämäntavat.

Tutkimukseeni osallistuneista vanhemmista muutama nosti esiin ajatuksen siitä, että vanhemmat haluavat siirtää liikuntaharrastuksessa mukana oloa sukupolvien ketjussa eteenpäin, sillä myös vanhempien omat vanhemmat ovat olleet aktiivisesti mukana. Vanhempien aktiivinen osallistuminen näyttääkin tutkimukseen osallistuvien vanhempien silmissä muodostavan sekä tärkeän arvon, mutta samaan aikaan osallistumisen velvollisuus nähdään myös vanhempien silmissä lapsen liikuntaharrastukseen kuuluvaksi normiksi. Tutkimukseen osallistuneiden vanhempien käsityksessä hyvästä vanhemmuudesta läsnä oleminen ja kiinnostus lapsen urheiluharrastukseen näyttävät tärkeinä asioina, ja vanhemmat ajattelevat näillä olevan hyvin kauaskantoiset seuraukset.

Toinen arvojen ja normien lisäksi sosiaaliseen pääomaan usein liitetty tässä tutkimuksessa vähemmälle huomiolle jäänyt elementti on luottamus. Luottamus nousee esiin tärkeänä sosiaalisen pääoman elementtinä aiemmissa sosiaalisen pääoman teoreetikoiden kuvauksissa, ja esimerkiksi Hyypän (2002a, 69) mukaan Putnam ja Coleman painottavat luottamusta yhtenä sosiaalisen pääoman välttämättömänä käsitteenä, koska se toimii kansalaisyhteisön verkostoliimana. Myös Mäkelän ja Ruokosen (2005) mukaan luottamus on yksi keskeisistä käsitteistä lähes kaikissa tärkeimmissä sosiaalisen pääoman teorioissa, mutta silti sitä ei suoraan mainita monessakaan teoriassa. Luottamuksesta ei kysyty tässä tutkimuksessa vanhemmilta sellaisenaan, eikä luottamus siis noussut esiin selkeänä erikseen analysoituna kokonaisuutena. Tästä huolimatta luottamuksen tema kulkee koko ajan osana tutkimusta.

Luottamus nousee esiin tutkimuksessani, sillä myös lapsen pesäpalloharrastuksen toimijoiden, eli tämän tutkimuksen kohdalla vanhempien, täytyy voida luottaa joukkueen muihin toimijoihin, muihin vanhempiin sekä seuraan. Toisin sanoen seuran sisällä on oltava keskinäistä luottamusta, ja Hyypän (2002a, 69) mukaan juuri paikalliset yhdistykset, harrastusryhmät ja muu epävirallinen yhteydenpito yhdistävät ihmisiä ja kehittävät keskinäistä luottamusta. Myös Ilmosen (2000) mukaan yhdistyksen toiminnan kannalta tarvitaan ainakin jonkin verran toimijoiden välistä keskeistä luottamusta, ja luonnollisesti mitä enemmän keskinäistä luottamusta on, sen helpompaa on yhteistoiminta. Yhteisöt, joissa vastavuoroisuutta noudatetaan, ovat kykeneväisempiä ratkaisemaan ongelmatilanteita kollektiivisella yhteistoiminnalla. (Ilmonen 2000.) Voimmekin ajatella, että luottamuksen puuttuminen mutkistaisi vuorovaikutusta ja yhteisen toiminnan edellytyksiä. Luottamus heijastuu urheiluseuratoiminnassa myös siinä, että jokainen tekee oman osansa. Luottamus

kulkee siis osittain vahvasti jo edellä kuvattujen sosiaalisen pääoman elementtien rinnalla, sillä vanhempien pitää voida luottaa vastavuoroisuuden normin toteutumiseen sekä samaan aikaan luottamus toimii myös oleellisena asiana yhteenkuuluvuudelle ja sosiaalisille verkostoille.

7 POHDINTA

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena oli aktiivisesti lastensa pesäpalloharrastukseen osallistuvien vanhempien tutkiminen sosiaalisen pääoman näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia nämä aktiivisesti lapsen pesäpalloharrastuksessa mukana olevat vanhemmat ovat, mitä vanhemmat kokevat osallistumisestaan saavansa sekä vanhempien syitä osallistua. Sosiaalinen pääoma oli tutkimukseni kannalta merkittävin yksittäinen käsite. Sosiaalisen pääoman elementit vanhempien osallistumisessa lastensa pesäpalloharrastukseen ilmenivät erityisesti sosiaalisina verkostoina, yhteenkuuluvuutena, vastavuoroisuutena sekä arvoina, normeina ja luottamuksena.

Pohdin edellisessä tulokset esittelevän pääluvun yhteydessä jo pitkälti tuloksiani suhteessa aiempiin tutkimuksiin sekä ylipäänsä laajemmin tulosten sisältöä. Pysin kuitenkin tässä viimeisessä pääluvussa kytkemään tulososiossa esitetyt sosiaalisen pääoman elementit vielä vahvemmin muuhun sosiaalisen pääoman tutkimukseen sekä koostamaan tiivistelmän tutkimukseni keskeisistä tuloksista. Arvioin tässä pääluvussa myös tulosteni merkittävyyttä. Tutkimukseni luotettavuutta ja eettisyyttä pohdittiin jo tarkemmin tutkimuksen toteuttamista kuvaavassa pääluvussa, joten palaan tässä osiossa asiaan enää hyvin tiiviisti ja pääasiassa tulosten näkökulmasta. Pohdinnan lopussa nostan vielä esiin joitakin tutkimuksestani esiin nousseita jatkotutkimusehdotuksia.

7.1 Sosiaalinen pääoma vanhempien sosiaalisina verkostoina

Tässä tutkimuksessa on hyödynnetty sosiaalisen pääoman teoriaa hyvin laajasti eri näkökulmista enkä ole siis käyttänyt erikseen jotakin tiettyä näkökantaa aiheeseen. Tästä huolimatta pro gradu -tutkielmassani korostuu vahvasti ajatus sosiaalisesta pääomasta yksilön hyödykkeenä, johon hän pääsee käsiksi ryhmäjäsenyytensä kautta. Sosiaalisen pääoman yksilönäkökulmaa korostaessa huomio kiinnittyy yleensä vahvasti yksilön sosiaalisiin verkostoihin sekä niiden yksilöille tuottamiin resursseihin ja mahdollisuuksiin. Voimme siis ymmärtää sosiaalisen pääoman tässä tutkimuksessa ihmisten välisinä verkostoina, ja tutkimukseni tuloksissa nouseekin vahvasti esiin vanhemmille lastensa pesäpalloharrastuksessa mukana olemisesta muodostunut sosiaalisen verkosto. Sosiaalisten

verkostojen lisäksi lapsen pesäpalloharrastuksen tuottama sosiaalinen pääoma näyttäytyy vanhempien puheissa erityisesti myös yhteenkuuluvuutena sekä vastavuoroisuutena.

Sosiaalisen pääoman ilmiökentän moniulotteisuuden vuoksi hyödynnän pohdinnassani myös jonkin verran sosiaalisen pääoman synteessinäkökulmaa, sillä se sisältää sosiaalisen pääoman kentän kaikkia teoriasuuntauksia sekä mahdollistaa käsitteen moninaisten tulkintojen vuoropuhelun. Synteessinäkökulman mukaisesti tulen pohtimaan tämän luvun alkuun tulososiossa esitettyjä sosiaalisen pääoman elementtejä siitä näkökulmasta, missä määrin lapsen pesäpalloharrastuksessa mukana oleminen tuottaa vanhemmille sitovaa, yhdistävää ja linkittävää sosiaalista pääomaa. Woolcockin (1998) mukaan sitovan, yhdistävän ja linkittävän sosiaalisen pääoman keskinäinen suhde on verkostojen ja ryhmien toimintakyvyn kannalta oleellista.

Lapsen pesäpalloharrastuksen vanhemmille tuottama sosiaalinen pääoma sijoittui tutkimukseni vanhemmilla vahvasti oman joukkueen sisälle niin sanottuna sitovana sosiaalisena pääomana. Woolcockin (2000) mukaan urheiluseuratoiminta paikallisella tasolla tuottaa sen piirissä oleville sitovaa sosiaalista pääomaa, joka näyttäytyy yhteenkuuluvuuden tunteena ja yhteisenä identiteettinä. Sitova sosiaalinen pääoma paikantui tutkimukseni vanhempien puheissa juuri lapsen oman joukkueen ja seuran sisällä olevina sosiaalisina suhteina sekä niiden rakenteina. Sitovana sosiaalisena pääomana pesäpallossa voidaan nähdä oman pesäpalloseuran ja -joukkueen paikallisesti tarjoama vertaistuki, sen ympärille syntyneet yhteisöt ja verkostot samanhenkisten ihmisten kanssa sekä sen sisäiset yhteiset intressit.

Lapsen pesäpalloharrastus vanhempien sosiaalisena pääomana yhdistyi tutkimuksessa kuitenkin myös oman pesäpalloseuran ulkopuolelle, ja Ruuskasen (2007) mukaan urheiluseurat voidaan nähdä hyvinä areenoina myös yhdistävän pääoman luomiselle. Woolcockin (1998) mukaan liiallinen sitova pääoma voi estää yhdistävän ja linkittävän pääoman saamista, ja Lehtosen sekä Kääriäisen (2005) mukaan liiallinen sitova pääoma saattaa johtaa konfliktien syntyyn liian sisäänlämpiävien ryhmittymien välille. Urheiluseurat voitaisi helposti nähdä juuri tällaisina tiiviinä ja sisäänlämpiävinä ryhmittyminä, mutta tämän tutkimuksen vanhemmat korostivat puheissa myös yhdistävää sosiaalista pääomaa, eivätkä vanhemmat kokeneet muita seuroja niin sanotusti toisina. Tutkimukseni vanhempien kohdalla

yhdistävää sosiaalista pääomaa voitiin nähdä syntyneen esimerkiksi alueellisella tasolla vanhempien tutustuessa muiden seurojen vanhempiin. Yhdistävä sosiaalinen pääoma korostui siis erityisesti lasten peleissä ja leireillä, joilla ollaan paljon tekemisissä myös vieraiden toisten joukkueiden vanhempien kanssa. Toisaalta samaan aikaan vieraspeleissä myös sitova sosiaalinen pääoma omaan joukkueeseen ja seuraan korostui.

Coalterin (2007) mukaan sosiaalisen pääoman yhdistävä ja linkittävä luonne jäivät usein urheiluseuratoiminnan sosiaalisen pääoman keskusteluissa sitovan sosiaalisen pääoman varjoon. Myös tässä tutkimuksessa suurin painoarvo annettiin sitovalle pääomalle, vaikka myös yhdistävää pääomaa oli tunnistettavissa vanhempien puheissa. Linkittävä sosiaalinen pääoma näyttäytyy henkilön yhteyksinä yhteiskunnan valtahierarkiaan, ja esimerkiksi urheilun piirissä urheiluseurojen ja lajiliittojen rakenteessa syntyy juuri linkittävää sosiaalista pääomaa. Tässä tutkimuksessa linkittävä sosiaalinen pääoma ei noussut esiin vanhempien puheissa, vaikka se ei tarkoita, etteikö myös linkittävää pääomaa voisi syntyä tai olla syntynyt vanhemmille lapsensa pesäpalloharrastuksen kautta.

Hyypän (2004) mukaan kansalaisyhteisön jäsenten vapaaehtoinen keskinäinen toiminta, kuten talkoot, kuvaa parhaiten sosiaalista pääomaa, joka perustuu me-henkeen ja jota on vaikea käynnistää keinotekoisesti. Ajatus talkootöistä on helppo liittää myös osaksi urheilua, sillä onhan talkoiden merkitys niin pesäpallossa kuin urheilussa yleensä edelleen hyvin suuressa roolissa. Tämän tutkimuksen vanhemmat eivät puhuneet tutkimuksessa suoraan talkootöistä muuten kuin muutamassa satunnaisessa sivulauseessa. Samaan aikaan kuitenkin kaikki se vapaaehtoistoiminta, jota vanhemmat tekevät kentän laidalla, joukkueen taustalla ja muutenkin lasten eteen on juuri nimenomaan talkootyötä. Toisin sanoen jäsenten vapaaehtoinen keskinäinen me-henkeen perustuva toiminta nousi myös tämän tutkimuksen vanhempien puheissa vahvasti esiin.

Osalle sosiaalisen pääoman teoreetikoista (ks. Bourdieu 1984; 1986; Portes & Sensenbrenner 1993; Portes 1995) sosiaalisen pääoman tuotokset kohdistuvat enemmänkin pienryhmä- tai pienyhteisötasolle, jolloin sosiaalinen pääoma hyödyttää lähinnä ryhmän sisäpiireihin kuuluvia jäseniä tai eliitin niin sanottuja hyvä veli -verkostoja. Bourdieun ja Portesin kuvaamat jäsenyys- ja sisäpiiriulottuvuus voidaan liittää vahvasti myös järjestötoimintaan ja sitä kautta urheilujärjestöjen toimintaan. Voidaan esimerkiksi ajatella, että urheiluseurat ovat

hyvinkin tiiviitä yhteisöjä, joihin on hankala tulla mukaan ulkopuolelta erityisesti silloin, jos ei ole valmiiksi sisällä lajissa. Pöyhösen (2015, 74, 99) mukaan sellaiset vanhemmat, joilla ei ole itsellään aiempaa urheilutaustaa tai kokemusta lapsen harrastamasta urheilulajista, voivat kokea urheilun vaatimuksiin ja tavoitteellisuuteen samaistumisen haasteeksi eivätkä vanhemmat aina tiedä, mitä heiltä odotetaan. Vanhemmat, jotka eivät osallistu toimintaan aktiivisesti kokevat usein jäävänsä taka-alalle urheiluseuroissa (Pöyhönen 2015, 73). Ryhmäspesifi sosiaalinen pääoma voikin toimia poissulkevasti ja näyttäytyä jopa koko yhteiskunnan tasolla haitallisesti. Myös Coalterin (2007) mukaan urheiluseuran tuottama sosiaalinen pääoma voi olla Bourdieun mukaisesti poissulkevaa, ja hän näkeekin juuri urheiluseuratoiminnan ja sosiaalisen pääoman osalta tärkeimpänä kysymyksenä sen, miten urheilun sosiaalista pääomaa voitaisi saada myös sellaisille henkilöille, jotka eivät ole mukana seuratoiminnassa. Tämän tutkimuksen jatkon kannalta tämä kysymys on hyvin oleellinen, sillä vanhempien puheissa nousi esiin, että läheskään kaikki vanhemmat eivät osallistu toimintaan. Myös Putnamin (2000) teoretisoinneissa yhteisöön ja yhdistyksiin kuuluvien ja kuulumattomien ero korostuu sosiaalisen pääoman tarkastelussa, ja juuri yhteisöön kuuluminen nähdään arvokkaana.

Ruuskasen (2002; 2001, 18–19) mukaan sosiaalinen pääoma voi myös lohkoutua eri yhteiskunnallisten ryhmien tai alakulttuurien välillä, jolloin sen vaihtaminen ryhmien kesken ei ole mahdollista. Sosiaalinen sulkeutuneisuus voikin muodostua toimijoiden kannalta myös sosiaalisiksi rajoitteiksi (Portes & Sensenbrenner 1993; Portes 1998). Vaikka tutkimuksessani ryhmän sisäisen sosiaalisuuden ei voitu nähdä rajaavan vanhempien omaa sosiaalista pääomaa poissulkevasti ulkopuolisiin yhteisöihin nähden, niin vanhempien puheissa nousi kuitenkin esiin se, että erityisesti kesäisin lasten pesäpallo rajaa muita sosiaalisia kontakteja.

Sosiaalisen pääoman siirrettävyys eri ympäristöihin nousee esiin esimerkiksi Fieldin (2003, 68–69) tarkasteluissa. Tämä tutkimus osoitti, että pesäpallon tuottamaa sosiaalista pääomaa voidaan siirtää myös harrastuksen ulkopuolelle ainakin jossain määrin. Sosiaalisen pääoman siirrettävyyttä vanhemmat kuvasivat esimerkiksi sillä, että he ovat tekemisissä muiden vanhempien kanssa myös pesäpalloharrastuksen ulkopuolella, ja vanhemmat kokivat saaneensa muista vanhemmista ystäviä ylipäänsä eivätkä ainoastaan pesäpalloon liitettävänä. Yhtenä esimerkkinä sosiaalisen pääoman siirrettävyydestä voidaan nähdä myös yhden

perheen vanhempien kertomus siitä, kuinka he ovat edelleen tekemisissä sellaistenkin lasten vanhempien kanssa, joiden lapset eivät enää pelaa pesäpalloa.

Vaikka tämän tutkimuksen aiheena on sosiaalinen pääoma, niin pääomista puhuttaessa lienee aiheellista nostaa esiin myös muita pääoman muotoja lyhyesti. Myös liikuntaharrastuksesta voidaan osoittaa löytyvän muita pääoman lajeja, ja sosiaalisen pääoman lisäksi vanhempien puheista voitiin paikantaa välillä myös viittauksia taloudelliseen ja kulttuuriseen pääomaan. Puhuessamme vanhempien osallistumisesta lapsensa urheiluharrastukseen nousevat taloudelliset tekijät myös väkisin esille eli toisin sanoen taloudellinen pääoma näkyy aina jollain tavoin myös urheiluharrastukseen osallistuttaessa. Itse tutkimuksessa taloudellinen pääoma on jätetty kuitenkin ulkopuolelle eivätkä vanhemmat nostaneet itsekään sitä haastatteluissa esiin satunnaisia lajin kohtuullista hintaa koskevia sivuhuomautuksia lukuun ottamatta. Yhden perheen vanhemmat kertoivat, että heiltä on usein kysytty, kuinka perheellä on mahdollisuus rahoittaa monen lapsen harrastus. Vanhemmat itse korostivat kuitenkin sitä, että he kokevat asian enemmänkin niin, että kyseessä on tärkeä asia, jonka he haluavat mahdollistaa lapselle eivätkä koe harrastuksen hintaa tällöin korkeaksi. Urheilun puolella kulttuurista pääomaa voidaan kuvata Itkosen (1991) mukaan esimerkiksi eksoottisten lajien harrastamisena sekä laajana lajituntemuksena. Tässä tutkimuksessa lapsen pesäpalloharrastuksen vanhemmille tuottamana kulttuurisena pääomana voidaan nähdä esimerkiksi vanhempien oppimat asiat niin seuratoiminnasta kuin lajista.

7.2 Lapsen pesäpalloharrastuksen merkityksellisyys vanhemmille

Tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat omaa käsitystäni sekä myös aiemmissa tutkimuksissa esiin noussutta ajatusta siitä, että lapsen urheiluharrastus on usein merkityksellistä lapsen lisäksi myös vanhemmille. Joillekin vanhemmille pesäpallo lajina oli merkityksellinen jo omilta harrastusvuosilta, kun taas osalle lajista tuli merkityksellinen nimenomaan lapsen harrastuksen kautta. Yhteistä on kuitenkin se, että kaikille pesäpallolla ja lapsen harrastuksella on suuri merkitys, ja perheet ovat hyvin lajiuskollisia. Tutkimukseni osoitti, että lapsen pesäpalloharrastukseen osallistuminen on vanhemmille hyvin tärkeää, ja vanhemmat ovat saaneet osana lapsen pesäpalloharrastusta upeita elämyksiä ja kokemuksia. Vanhempien mukaan elämä ilman pesäpalloa olisi täysin erilaista ja monessa mielessä paljon köyhempää sekä siitä puuttuisi hyvin paljon. Lapsen pesäpalloharrastus määrittää vahvasti vanhempien

vapaa-aikaa, ja vanhemmat osallistuvat toimintaan mielellään. Lapsen urheiluharrastus vaatii vanhemmilta paljon, mutta samaan aikaan se antaa heille valtavasti.

Vaikka kyseessä on lapsen pesäpalloharrastus, vanhempien rooli siinä nähdään niin aktiivisena, että tutkimuksen vanhemmat itse kuvasivat sitä myös heidän omaksi harrastukseksi. Aarresolan ja Konttisen (2012) ajatus siitä, voidaanko nykyään puhua enää nuorten kilpaurheilusta vai tulisiko sen sijaan puhua jo perhekilpaurheilusta, kun huomioidaan vanhempien rooli ja merkitys siinä, tarjoaa tutkimukseni tuloksille myös hyvin mielenkiintoisen näkökannan. Tämän tutkimuksen perheissä pesäpallo näyttäytyikin siis ennen kaikkea koko perheen yhteisenä ja perhettä yhdistävänä harrastuksena eikä ainoastaan lasten harrastuksena.

Aktiivisesti lastensa pesäpalloharrastukseen osallistuvien vanhempien käytännön roolit ovat hyvin moninaisia, sillä vanhemmat toimivat niin sanotussa kaksoisroolissa samaan aikaan sekä vanhempina että seuratoimijoina. Koen huomionarvoiseksi sen, että vanhempien käytännön osallistuminen näyttäytyi tässä tutkimuksessa perinteistä kolmen k:n kuljeta, kustanna ja kannusta -roolia huomattavasti laajempana. Vapaaehtoistoiminnan kentällä tutkimukseni vanhemmat edustavat rahastonhoitajina, valmentajina, joukkueenjohtajina sekä erilaisissa luottamustehtävissä toimivina vanhempina Aarresolan ym. (2019, 37) tutkimuksen mukaan hyvin pientä marginaaliryhmää. Pelkän vanhemman roolissa tutkimukseeni osallistuvien henkilöiden rooli on kuitenkin varsin perinteinen, sillä he toimivat kaksoisroolissaan usein kannustajina sekä katsojina, jotka puolestaan ovat Aarresolan ym. (2019, 40) ja Dorschin ym. (2009) mukaan rivivanhempien yleisimmät roolit.

Lapsen urheiluharrastukseen osallistumisen voidaan nähdä antavan siinä aktiivisesti toimiville vanhemmille paljon erityisesti sosiaalisissa suhteissa. Osallistuminen on tuonut vanhemmille laajan ystävä- sekä tuttavapiirin, ja yhteistoiminta lapsen pesäpalloharrastuksen parissa koetaan hyväksi sekä mielekkääksi. Sosiaalinen pääoma voi tuottaa ihmisille hyvinvointia sekä terveyttä (Hyyppä 2002a; 2002b; Hyyppä & Mäki 2000), ja Ilmosen (2002) mukaan juuri urheiluseuratoiminta on yksi eniten paikallista hyvinvointia edistävästä järjestötoiminnan muodoista. Myös tämän tutkimuksen vanhempien sosiaalisen pääoman kuvausten pohjalta heidän osallistumisensa lastensa pesäpalloharrastukseen voidaan nähdä tuottavan ainakin hyvinvointia sekä mahdollisesti myös jollain tasolla välillisesti terveyttä.

Tutkimukseni vanhemmille osallistuminen lapsen pesäpalloharrastukseen on hyvin tärkeää, ja Kosken (2000a; 2000b; 2004) insaideri -määritelmän mukaisesti tutkimukseeni osallistuneet vanhemmat ovat niitä, joilla osallistuminen täyttää vahvasti lähes koko elämänpiirin. Aktiiviset pesäpallovanhemmat tuottavat Koskea (2000a; 2000b; 2004) mukaillen insaiderin roolissaan toimintaa muille osallistujille, rekrytoivat uusia toimijoita sekä tietävät sisäpiirin asioita lapsen pesäpalloharrastuksen sosiaalisesta maailmasta. Insiderit ovat niitä, jotka ovat kaikkein syvimmillä seuratyön ytimessä, luovat toimintaa ja joiden varassa seuratoiminta pyörii. Urheiluseuratoiminnan sosiaalisella maailmalla merkityksineen voi olla insaidereille merkittävä rooli myös identiteetin rakentumiselle. (Koski 2000a; 2000b; 2004.) Vaikka lapsen pesäpalloharrastuksen sosiaalinen maailma täyttää tutkimukseni vanhempien elämänpiiriä hyvin vahvasti, eivät vanhemmat nähneet pesäpalloharrastuksen vaikuttavan suoraan heidän identiteettiinsä. Toisaalta yhden perheen vanhemmat kuvasivat itseään kuitenkin hyvin vahvasti pesäpallovanhempina, jotka tunnetaan nimenomaan juuri lajiosallistumisestaan.

Tutkimukseni osoittaa, että lapsen pesäpalloharrastuksessa mukana oleminen antaa sekä opettaa vanhemmille paljon, ja vanhemmat nauttivat osallistumisestaan suuresti. Samaan aikaan tuntuu kuitenkin, että vanhempien pääasiallinen syy osallistua on loppujen lopuksi oman lapsen hyvinvointi sekä halu olla hyvä vanhempi. Myös Aarresolan ym. (2019, 30, 40, 44) mukaan vapaaehtoistyö, muu osallistuminen ja seurajäsenyys näyttäisivät olevan sidoksissa omiin tai omien lasten harrastuksiin sekä niiden turvaamiseen. Soinin (2011, 67) mukaan vanhempien osallistuminen lastensa urheiluharrastuksiin näyttäytyykin prosessina, joka saa alkunsa vanhempien pyrkimyksestä tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä sekä halusta tarjota mahdollisuus mieluisaan tekemiseen. Tässä tutkimuksessa vanhempien osallistuminen lastensa pesäpalloharrastukseen näyttää kulkevan varsin samanlaista reittiä. Vanhempien osallistumista voidaan kuvata positiivisen kierteen kautta, joka käynnistyy vanhempien osallistuessa lastensa harrastukseen, koska he haluavat olla hyviä vanhempia ja mahdollistaa lapsensa harrastamisen. Vanhemmat kuitenkin nauttivat osallistumisesta suuresti, jonka vuoksi he jatkavat mielellään osallistumista, jolloin he edelleen mahdollistavat lapsen harrastuksen.

7.3 Tutkimuksen merkittävyys

Vanhempien osallistumisessa lastensa urheiluharrastukseen on kyse hyvin monimutkaisesta kokonaisuudesta, ja Knightin ym. (2017) mukaan urheiluvanhemmuutta ei tulisikaan lähestyä pelkästään hyvä ja paha tai tee näin ja älä tee näin -vastakkainasettelujen kautta. Kuitenkin edelleen lasten urheiluharrastuksesta puhuttaessa korostetaan vahvasti sen kautta vanhempiin kohdistuvia ajankäytöllisiä ja taloudellisia vaatimuksia, sekä usein myös vanhempien aiheuttamia ongelmia ja haasteita. Uskon, että tämä tutkimus voi toimia hyvänä näyttönä ulospäin siitä, että vanhempien lastensa urheiluharrastuksiin osallistumista tulisi käsitellä laajemmasta näkökulmasta ja unohtaa turha vastakkainasettelu. Kun ottaa huomioon sen, kuinka paljon juuri lasten vanhemmat nousevat esiin keskusteluissa junioriurheilun kentällä, ovat vanhemmat itse päässeet ääneen vielä suhteellisen vähän.

Tutkimukseni lapsen pesäpalloharrastuksesta vanhempien sosiaalisena pääomana osoitti, että lasten urheilu vanhempien näkökulmasta on laaja, mutta edelleen hyvin niukasti tutkittu aihe, jonka parissa tarvitaan vielä runsaasti lisää tutkimusta. Koen, että vanhempien osallistumista lastensa urheiluharrastukseen tulisikin tutkia enemmän vielä juuri siitä näkökulmasta, miksi vanhemmat osallistuvat toimintaan ja mitä harrastus antaa vanhemmille. Tämä tutkimus tuo mielestäni jotakin uutta niin liikunnan yhteiskuntatieteiden kuin ylipäänsä lasten ja nuorten urheilun tutkimuskentälle. Koen tutkimukseni tarjoavan hyvän kuvauksen aktiivisesti lastensa urheiluharrastukseen osallistuvien vanhempien sosiaalisesta pääomasta, ja vaikka tutkimus onkin tehty ainoastaan pesäpallon parissa, uskon, että tutkimukseni voi tarjota jotain myös muille lajeille.

Tutkimukseeni osallistuneiden vanhempien luonteille oli tyypillistä se, että he haluavat olla mukana, ja vanhemmat kuvasivatkin, että heistä ei olisi makaamaan sohvalla joka ilta. Tähän tutkimukseen osallistuneita vanhempia yhdisti myös se, että kaikki suhtautuivat urheiluun hyvin myönteisesti. Pöyhösen (2015, 66, 99) mukaan sellaisten vanhempien, joilla ei ole itsellään aiempaa urheilutaustaa tai kokemusta lapsen harrastamasta urheilulajista voi olla hankalampi löytää oma roolinsa lapsen lajissa eivätkä he aina tiedä, mitä heiltä odotetaan. On selvää, että on olemassa paljon vanhempia, jotka eivät halua osallistua eivätkä osallistu lastensa harrastustoimintaan oikeastaan mitenkään. Lisäksi vanhemmilla voi olla itsellään vahvasti negatiivisia kokemuksia urheilusta ja ylipäänsä heidän suhteensa urheiluun voi olla

haastava. Toivon, että tämä tutkimus tarjoaa urheiluseuratoimijoille jotakin kättä pidempää sekä mahdollisuuden perustella vanhempien osallistumista, ja parhaimmillaan valottaa myös niille vanhemmille, jotka eivät ole toiminnassa mukana, mitä he voisivat osallistumisestaan saada. Näen tutkimukseni merkityksellisenä juuri siksi, että suomalaisen urheiluseuratoiminnan pyöriessä vahvasti vapaaehtoisten voimin heitä tarvitaan aina lisää. Koen, että jos saisimme jotenkin tuotua ulospäin seuratoimintaan osallistumisen tuottamaa antia, niin voisimme myös ehkä saada helpommin uusia toimijoita mukaan.

7.4 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen tekemisessä on kyse kehämäisestä prosessista, jossa eri vaiheet kuten aineistonkeruu, analyysi, tulkinta sekä raportointi kietoutuvat kaikki yhteen, ja myös tulkinta jakautuu koko tutkimusprosessiin (Eskola & Suoranta 2008, 15–16). Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointia ei voida erottaa myöskään prosessista erilleen, ja tutkimukseni luotettavuuden takaamiseksi olen pyrkinyt kuvaamaan ja pohtimaan tekemiäni ratkaisuja läpi tämän tutkimusraportin. Tutkimukseni luotettavuutta tarkasteltaessa haluan nostaa esiin sen, että aineistoni sisällönanalyysi on pyritty tekemään erittäin huolellisesti, sillä teemahaastattelu ja sisällönanalyysi nousevat laadullisessa tutkimuksessa usein esiin, mutta tekotapana niitä käytetään helposti melko huolimattomasti. Koska tutkimukseni aineisto analysoitiin sisällönanalyysin keinoin, korostuu analyysimenetelmien tarkastelussa vahvasti sisällönanalyysin toteutuksen tarkkuus. Näenkin, että huolella toteuttamani sisällönanalyysi ja sen tarkka kuvaaminen lisäävät tutkimukseni luotettavuutta, sillä pelkkä teemojen etsintä ja sitaattien poimiminen tutkimusraporttiin ei takaa kunnollista analyysiä.

Eskolan ja Suorannan (2008, 18) mukaan laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein pieneen määrään tapauksia, joita pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. Laadullisen aineiston tieteellisyyden kriteerinä ei näin ollen pidetä aineiston määrää vaan laatua eli käsitteellistämisen kattavuutta. Koen saavuttaneeni tämän elementin hyvin tutkimuksessani, sillä vanhempien kanssa tehdyissä haastatteluisissa päästiin syvälle aiheeseen ja vanhemmat puhuivat todella avoimesti. Saamani vastaukset tutkittavasta aiheesta olivat hyvin perusteellisia, ja uskon sillä, että haastattelut toteutettiin parihaastatteluina olleen suuri vaikutus tähän. Sen lisäksi, että parihaastattelu sai vanhemmat keskustelemaan aiheesta hyvin vapaasti keskenään, toi se tutkimukselleni lisäarvoa myös siinä, että tekemällä haastattelut

pareittain sain pienemmällä haastattelumäärällä useampia tutkittavia mukaan. Vaikka laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien määrä ei ole erityisen oleellinen, näen, että kymmenen hengen vastaukset muodostavat laadulliselle pro gradu -tutkielmalle jo suhteellisen laajan aineiston.

Tutkimukseeni kohdistui myös useampia haasteita, joista merkittävimpänä pidän siihen valittua sosiaalisen pääoman käsitettä itsessään. Kuten aiemmista yrityksistä määritellä käsitettä voidaan huomata, sosiaalinen pääoma on hyvin monimutkainen kokonaisuus. Käsitteen määrittelyn haaste tulee vastaan myös siinä, että sosiaalisen pääoman mittaaminen ja soveltaminen omiin tutkimustarkoituksiin on varsin hankalaa. Sosiaalisen pääoman tautologisuus eli vaikeus erottaa tuotokset lähteistä nousee esiin myös tämän tutkimuksen aiheessa. Tautologisuuden haaste näkyy tutkimuksessani siinä, että vanhempien vahvan sitoutumisen lapsensa urheiluharrastukseen voidaan ajatella olevan seurausta urheiluseuratoiminnan sosiaalisesta pääomasta, mutta samaan aikaan sosiaalisena pääomana pidetään puolestaan vanhempien sitoutumista urheiluseuratoiminnan arvoihin ja normeihin. Toisin sanoen urheiluseuratoimintaan sitoutuminen näyttäytyy sekä toiminnan lähteenä että tuotoksena, jolloin on vaarana, että varsinainen toiminta jää huomiotta.

Koin tutkimukseni käytännön toteutuksen kannalta haasteelliseksi myös sen, että tutkimuksessani tutkittiin juuri vanhempia. Yleisesti aikuisten tutkimista voitaneen pitää lapsia helpompana, mutta tässä tutkimuksessa oli usein hankalaa erottaa vanhempien puheissa erityisesti harrastuksen antia tarkasteltaessa se, mitä vanhemmat kokevat saavansa ja mitä puolestaan lapset. Tämän vuoksi nostinkin vanhempien lastensa kautta välillisesti saamat asiat esiin myös tuloksissa. Yhtenä tutkimukseni haasteena erityisesti tulosten soveltamisen kannalta voidaan pitää myös lajivalintaa, sillä tietyissä asioissa pesäpallo on lajina hyvin omailmeinen ja muista poikkeava.

Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelussa korostuu myös tutkimusasetelman ja -menetelmien valinnan sopivuus. Näen tutkimukseni menetelmien valinnan onnistuneeksi, ja koen hankitun aineiston vastanneen tutkimuskysymyksiini hyvin, sillä tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää aihetta nimenomaan vanhempien näkökulmasta. Laadullisen tutkimuksen kehämäisyys osoittautui tässä kohdin hyödylliseksi, ja lopullinen tutkimustehtäväni tarkentui vielä prosessin aikana. Koen laadullisen tutkimusmenetelmän toimineen aiheeni tutkinnassa

muutenkin paremmin, vaikka määrällisellä otteella olisi myös varmasti saanut paljon irti aiheesta, ja tutkimukseni aihetta voisi laajentaa myös määrällisen tutkimuksen puolelle jatkotutkimuksissa. Yleisesti ottaen sosiaalisen pääoman ilmiön moninaisuuden ja mittaamisen haastavuuden vuoksi näen kuitenkin laadullisen tutkimusotteen toimivampana vaihtoehtona.

Laadullisen tutkimuksen yhtenä haasteena voidaan nähdä myös yleistettävyyden ongelma. Tämän tutkimuksen tuloksia ei ole kuitenkaan tarkoitus yleistää koskemaan kaikkia urheiluvien lasten vanhempia, kaikkia pesäpalloilevien lasten vanhempia eikä edes kaikkia samanlaisessa roolissa toimivia pesäpalloilevien lasten vanhempia. Tutkimukseni tarkoituksena on ollut tarjota sen sijaan mahdollisimman syvällinen kuvaus juuri siihen osallistuneen joukon toiminnasta sekä näkemyksistä. Haluan avata tutkimuksessani sitä, millaisena juuri nämä vanhemmat kokevat osallistumisensa sekä mitä he siitä saavat. Vaikka emme voi yleistää näitä tuloksia, uskon kuitenkin, että suhteellisen rikas haastatteluaineistoni onnistui tavoittamaan myös joitakin yhteisiä elementtejä, ja varmasti ainakin jollain tavoin vastaavia asioita ilmenee myös muualla.

7.5 Jatkotutkimusehdotuksia

Sen lisäksi, että tutkimukseni tarjoaa varmasti uutta tietoa vanhempien osallistumisesta lastensa pesäpalloharrastukseen sekä urheiluun yleensä, toimii se myös hyvänä innoituksena aiheen lisätutkinnalle. Kuten esimerkiksi Stefansen ym. (2016) ja Aarresola (2014) ovat todenneet, vanhempia on tutkittu lasten urheiluseuratoiminnassa varsin yksipuolisesta näkökulmasta käsin. Tutkimukset siitä, miksi vanhemmat osallistuvat lastensa harrastuksiin tai mitä vanhemmat kokevat osallistumisesta saavansa loistavat edelleen pitkälti poissaolollaan. Urheiluvien lasten vanhemmuuden tutkimusta tulisi laajentaa ehdottomasti myös tähän suuntaan, ja jatkotutkimuksena olisikin mielenkiintoista tutkia aihetta myös muiden urheilulajien näkökulmasta sekä tehdä mahdollisesti vertailua eri lajien välillä. Myös Knightin (2019) mukaan tutkijoita kiinnostaa nykyään se, mikä saa vanhemmat osallistumaan lapsen urheiluharrastukseen sekä erilaiset strategiat, joilla vanhempien osallistumisen laatua voitaisi kasvattaa.

Vaikka urheiluseuratoiminnan sosiaalista pääomaa on tutkittu jonkin verran, tulisi aihetta tutkia myös vielä yleisemmin seuratoiminnan vapaaehtoisten näkökulmasta. Nostan tässä kohdin myös pesäpallon uudelleen esimerkiksi. Oma kokemukseni lajin parissa on osoittanut, että erityisesti pienemmillä lajipaikkakunnilla korkeimmilla sarjatasoilla pelaavien edustusjoukkueiden toimintaan osallistuu merkittävä määrä sellaisia vapaaehtoisia, joilla ei ole omia lapsia mukana toiminnassa. Erityisesti COVID-19-virustilanne osoitti sen, kuinka paljon iäkkäämpiä ihmisiä toimii vapaaehtoisesti pesäpalloseuroissa, kun yllättäen iäkkäämpien ihmisten kontaktien rajaamisen vuoksi seuroista puuttui merkittävä määrä vapaaehtoistoimijoita. Myös keskustelut tällaisten aiempina vuosina aktiivisesti mukana olleiden henkilöiden kanssa on lisännyt kiinnostusta juuri kyseiselle tutkimukselle, sillä moni kertoi kokevansa suurta harmitusta ja pettymystä, kun eivät voineetkaan osallistua totutulla tavalla.

Koska tutkimuksessani nousi esiin hyvin vahvasti vanhempien kuvaus siitä, että aktiivinen osallistuminen lapsen pesäpalloharrastukseen on toiminut perhettä lähentävänä ja yhteenkuuluvuutta lisäävänä tekijänä, herättää myös tämä aihe ajatuksia jatkotutkimukselle. Koen, että olisi hyvin mielenkiintoista tutkia sekä vanhempien että lasten näkemyksiä yhteenkuuluvuudesta ja perheen tiivyydestä nimenomaan sellaisissa perheissä, joissa kaikki lapset ja vanhemmat ovat mukana samassa urheilulajissa.

Tämän tutkimuksen rajaus on kohdistunut hyvin spesifiin vanhempien joukkoon, ja juuri tutkimukseeni osallistuneet vanhemmat kokevat osallistumisen hyvin merkittäväksi sekä kokevat saavansa siitä paljon. Kuten jo aiemmin on kuvattu, kaikki vanhemmat eivät koe samoin ja myös tämän tutkimuksen vanhempien puheissa korostui, että kaikki joukkueen vanhemmat eivät osallistuneet toimintaan. Tätä tutkimusta tehdessäni ja nähdessäni sen, mitä vanhemmat voivat parhaimmillaan saada osallistumisestaan, en voi olla ajattelematta samoin kuin yksi tutkimukseeni osallistuneista vanhemmista:

”No kyl mä kaikille sitä suosittelisin niin, että tutustuis enemmän siihen taustatyöhön, mitä tuolla lasten ja nuorten harrastamisen taustalla tehdään, et tavallansa niinkun se kuljeta, kannusta, kustanna . . . et vähän niinku sen katsomista niinkun laajemmin, että se ei pelkästensä ole vaan sitä, että sä tuot ja lähdet, että se vois monelle avata

silmiä eri lailla ja se voisi myös monelle vanhemmalle myös tuoda jotain muuta lisääkin siihen juttuun.”

Voidaan huomata, että mitä syvemmillä vanhemmat ovat harrastuksessa, sitä enemmän se usein myös antaa heille. Tutkimukseni herättää pohtimaan sitä, miten sellaiset vanhemmat, jotka eivät osallistu lainkaan lastensa urheiluharrastukseen, saataisiin osallistumaan tai edes kokeilemaan mukana oloa. Näenkin yhtenä tärkeänä jatkotutkimusvaihtoehtona esimerkiksi toimintatutkimuksen, jonka tarkoituksena olisi saada myös toiminnasta poissa olevat vanhemmat osallisiksi urheiluseuratoiminnan sosiaalisesta pääomasta.

LÄHTEET

- Aalto, R. & Alatalo, A. 2017. "En olisi välttämättä tässä harrastuksessa ilman vanhempieni tukea": Vanhempien rooli nuorten liikuntaharrastuksessa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 23.11.2020. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/55402?show=full>.
- Aarresola, O., Itkonen, H., Salmikangas, A-K. & Mäkinen, J. 2019. Liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyö, osallistuminen ja jäsenyys. Teoksessa Mäkinen, J. (toim.) Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018. KIHUn julkaisusarja nro 67, 28–47.
- Aarresola, O. 2016. Nuorten urheilupolut: tutkimus kilpaurheiluun sosiaalistumisen normeista, pääomista ja toimijuudesta. Jyväskylän yliopisto. *Studies in sport, physical education and health* 246.
- Aarresola, O. 2014. Vanhempien merkitys ja rooli. Teoksessa Mononen, K., Aarresola, O., Sarkkinen, P., Finni, J., Kalaja, S., Härkönen, A. & Pirttimäki, M. (toim.) Tavoitteena nuoren urheilijan hyvä päivä. Urheilijan polun valintavaiheen asiantuntijatyö 2014. KIHUn julkaisusarja nro 46, 67–69.
- Aarresola, O. & Konttinen, N. 2012. Vanhemmat moni-ilmeinen vaikuttaja kilpaurheiluun sosiaalistumisessa. *Liikunta & Tiede* 49 (6), 29–35.
- Airaksinen, T. 1993. Moraalifilosofia. 3. painos. Porvoo: WSOY.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Aroheinä, A. 1999. "Elämä on aika kapeeta, jos se on vaan sitä koulua ja kotia" - lasten harrastukset vanhempien näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 17.11.2020. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/11717>.
- Berg, P. 2016a. Urheiluseurojen ulkopuolelle jäävät lapset 2010-luvun syrjäytyjiä? Viitattu 19.4.2021. www.yle.fi.
- Berg, P. 2016b. Sukupuoli, yhteiskuntaluokka ja etnisyys lasten ja nuorten urheiluseuraharrastuksissa. Teoksessa P. Berg & M. Kokkonen (toim.) Urheilun takapuoli: Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. 64–90.

- Berg, P. 2015. Sosiaaliset jalat ja vakava vapaa-aika: lasten ja nuorten vertaissuhteiden merkitys liikuntaharrastuksissa. *Nuoristutkimus* 33: 3–4.
- Blomqvist, M., Mononen, K., Koski, P. & Kokko, S. 2018. Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa Kokko, S. & Martin, L. (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. J. D. 1995. *Refleksiiviseen sosiologiaan*. Joensuu: Joensuu University Press.
- Bourdieu, P. 1986. The forms of capital. Teoksessa J. G. Richardson (toim.) *Handbook of theory and research of the sociology of education*. New York: Greenwood Press, 241–258.
- Bourdieu, P. 1985. *Sosiologian kysymyksiä*. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Bourdieu, P. 1984. *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Burt, Ronald S. (1992). *Structural holes. The social structure of competition*. Cambridge: Harvard University Press.
- Camiré, M., Trudel, P., & Forneris, T. (2009). Parents' perspectives on the practice of high school sport in a Canadian context. *Qualitative Research in Sport and Exercise*, 1, 239–257. doi: 10.1080/19398440903192324.
- Coalter, F. 2007. Sports clubs, social capital and social regeneration: 'ill-defined interventions with hard to follow outcomes? *Sport in Society* 10 (4), 537–559.
- Coleman, J. S. 1990. *Foundations of social theory*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press.
- Coleman, J. S. 1988. Social capital in creation of human capital. *American journal of sociology*, 94, 95–120.
- Côté, J. 1999. The influence of the family in the development of talent in sport. *The Sport Psychologist*, 13 (4), 395–417. doi: 10.1123/tsp.13.4.395.
- Delaney, L. & Keaney, E. 2005. *Sport and social capital in the United Kingdom: Statistical evidence from national and international survey data*. London: IPPR.
- Dorsch, T. E., King M.Q., Tulane, S., Osai, K.V., Dunn, R. & Carlsen, C.P. *Parent Education in Youth Sport: A Community Case Study of Parents, Coaches, and Administrators* Pages 427-450 | Received 17 Nov 2017, Accepted 07 Aug 2018, Accepted author version posted online: 30 Aug 2018, Published online: 29 Oct 2018.

- Dorsch, T. E., Smith, A. L., & McDonough, M. H. (2015). Early socialization of parents through organized youth sport. *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 4(1), 3–18.
- Dorsch, T. E., Smith, A. L., & McDonough, M. H. (2009). Parents' perceptions of child-to-parent socialization in organized youth sport. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 31, 444–468. doi: 10.1123/jsep.31.4.444
- Ellonen, N. & Korkiamäki R. 2005. Sosiaalinen pääoma lasten ja nuorten näkökulmasta. Teoksessa Jokivuori, P. (toim.) Sosiaalisen pääoman kentät. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy, 416–424.
- Eskola, J. & Melin, H. 1999. Urheilevien lasten vanhempien monet roolit. Teoksessa Honkonen, R. & Suoranta, J. (toim.) Höntsyä vai tehovalmennusta? Kirjoituksia joukkueurheilun junioritoiminnasta. Tampere: Tampereen yliopisto, 86–102.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.
- Field, J. 2008. Social capital. Lontoo: Routledge. 2. painos.
- Gottzen, L., & Kremer-Sadlik, T. 2012. Fatherhood and youth sports: A balancing act between care and expectations. *Gender and Society* 26, 639–664. doi: 10.1177/0891243212446370.
- Hakanen, T., Myllyniemi, S. & Salasuo, M. 2019. Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-ajatutkimus 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019: 2.
- Havas, A. 2019. Hyvää seuraa ja varhaista puuttumista. Urheiluseuratoiminta nuorten sosiaalisen pääoman ja työelämävalmiuksien tukijana. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 16.4.2021. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/64299>.
- Heikkala, J. & Koski, P. 2000. Järjestöt kolmen merkitysulottuvuuden - vapaaehtoisuuden, valtion ja markkinoiden – leikkauspisteessä. Teoksessa: Itkonen, H., Heikkala, J., Ilmanen, K. ja Koski P. (toim.) Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Helsinki: Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152, 107–118.
- Heikkonen, J. 1995. Moraali ja etiikka käytännössä: Käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Heimonen, S. 2018. Superpesisjoukkue Kirittärien yleisöprofiili ja yleisön motiivit ottelutapahtumiin osallistumiseen. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 16.11.2020. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/57891>.

- Hentunen, J. 2000. Ympäristökasvatuksen integrointi pesäpallokoulutoimintaan. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 17.11.2020. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/9735?locale-attribute=fi>.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hoye, R. & Nicholson, M. 2008. Locating social capital in sport policy. Teoksessa Nicholson, M. & Hoye, R. (toim.) Sport and social capital. London & New York: Routledge, 69–92.
- Huhtala, V. 2020. Aktiivisesti urheiluseurassa liikkuvien 7–10-vuotiaiden lasten kokemuksia vanhempien tuesta heidän liikkumistaan kohtaan. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 8.1.2021. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/70416>.
- Hyypä, M. T. 2004. Edistääkö talkoohenki terveyttä? Sosiaalisen pääoman vaikutus terveyteen. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 120 (19), 2315–2320.
- Hyypä, M. T. 2002a. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hyypä, M. T. 2002b. Kuorossa elämä pitenee. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus, 28–59.
- Hyypä, M. T. & Mäki, J. 2000. Edistääkö sosiaalinen pääoma terveyttä? Pohjanmaan rannikon suomen- ja ruotsinkielisen väestön kansalaisaktiivisuuden ja terveyden vertailu. Lääkärilehti 8/2000, 821–826.
- Härkönen, A. 2009. Lasten ja nuorten urheiluvalmennuksen organisointi Suomessa. Teoksessa H. Hakkarainen, T. Jaakkola, S. Kalaja, J. Lämsä, A. Nikander & J. Riski (toim.) Lasten ja nuorten urheiluvalmennuksen perusteet. Lahti: VK-kustannus Oy, 43–53.
- Ilmonen, K. 2002. Luottamus paikallisiin instituutioihin ja sosiaalisiin verkostoihin. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus, 136–160.
- Ilmonen, K. 2000. Sosiaalinen pääoma: käsite ja sen ongelmallisuus. Teoksessa Ilmonen, K. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 9–38.

- Ilmonen, K. & Siisiäinen, M. 2000. Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Viitattu 12.4.2021. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/sosiaalinen-paaoma-ja-luottamus/>.
- Itkonen, H. 2000. Pesäpallon alueellinen muutos. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.) Liikunnan kansalaistoiminta. Muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellinen seura. Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja 152, 92–105.
- Itkonen, H. & Kortelainen, J. 1999. Rantakentältä maailmalle: Kiteen pesäpallo, lajikulttuuri ja yhteiskunta. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.
- Itkonen, H. 1996. Kenttien kutsu: Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Helsinki: Gaudeamus.
- Itkonen, H. 1991. Liikunta kulttuurien kohtaustapaikkana. Teoksessa Itkonen, H. & Nevala A. (toim.) Liikunnan vuoksi. Näkökulmia liikuntakulttuurin muutokseen. Kannus: Koivu ja tähti Oy, 60–69.
- Jokivuori, P. 2005. Missä ja miten syntyy sosiaalinen pääoma? Teoksessa Jokivuori, P. (toim.) Sosiaalisen pääoman kentät. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy, 7–20.
- Kainlauri, V. 2018. Pesäpallon lajiansalyysi ja valmennuksen ohjelmointi: erityisesti naispesäpallon näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Lajiansalyysi. Viitattu 3.2.201. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/57354>.
- Kajanoja, J. & Simpura, J. 2000. Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Teoksessa Kajanoja, J. & Simpura, J. (toim.) Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Helsinki: STAKES, 13–24.
- Kanerva, J. & Tikander, V. 2012. Urheilulajien synty. Helsinki: Teos.
- Kaseva, K., Hintsala, T., Lipsanen, J., Pulkki-Råback, L., Hintsanen, M., Yang, X., Hirvensalo, M., Hutri-Kähönen, N., Raitakari, O., Keltikangas-Järvinen, L. & Tammelin, T. 2017. Parental physical activity associates with offspring's physical activity until middle age: A 30-year study. *Journal of Physical Activity and Health* 14 (7), 520–531. doi: <https://doi.org/10.1123/jpah.2016-0466>.
- Kaunistama, P. 2000. Yhdistyselämä ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Ilmonen, K. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 119–144.
- Kempainen, J. 2016. Lajispesifisen voimaharjoittelun vaikutus pesäpallon lyöntisuoritukseen. Jyväskylän Yliopisto. Liikuntabiologian laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 3.2.2021. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/49025?locale-attribute=fi>.

- Kempainen, J. 2015. Pesäpallon lajiansalyysi ja valmennuksen ohjelmointi. Jyväskylän yliopisto. Liikuntabiologian laitos. Valmentajaseminaarityö. Viitattu 3.2.2021. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/48087>.
- Kivelä, P. & Siisiäinen, M. 2007. Sosiaalinen pääoma ja verkostot - teoriasta empiriaan. Teoksessa Alanen, L., Salminen, V-M. & Siisiäinen, M. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 149–180.
- Kiviluoma, T. 2018. Vanhemmat ja kaverit 11–15-vuotiaiden urheiluseuraharrastuksen tukijoina. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 16.2.2021. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/57819?locale-attribute=fi>.
- Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 70–84.
- Knight, C.J. 2019. Revealing findings in youth sport parenting research. *Kinesiology Review* 8, 252–259. doi: <https://doi.org/10.1123/kr.2019-0023>.
- Knight, C.J., Berrow, S.R. & Harwood, C.G. 2017. Parenting in sport. *Current Opinion in Psychology* 16, 93–97. doi: <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.03.011>.
- Knight, C. J., & Holt, N. L. (2014). Parenting in youth tennis: Understanding and enhancing children's experiences. *Psychology of Sport and Exercise*, 15(2), 155–164. doi: 10.1016/j.psychsport.2013.10.010
- Koski, P. & Mäenpää, P. 2018. Suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat – tilanne, muutokset ja tulevaisuus. Turun yliopisto. Raporttitiivistelmä. Viitattu 17.2.2021. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161059>.
- Koski, P. 2017. Liikuntasuhde ja liikuntakasvatus. Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. 2017. (toim.) Liikuntapedagogiikka. 2., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 87–114.
- Koski, P. 2004. Liikuntasuhde. Teoksessa Ilmanen, K. (toim.) Pelit ja kentät: kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 187–208.
- Koski, P. 2000a. Liikunnan kansalaistoiminta kulttuurina - toiminnan merkityksellisyys ja merkitysrakenteet. Teoksessa Itkonen H., Heikkala J., Ilmanen K. & Koski P. (toim.) Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Helsinki: Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152, 135–154.
- Koski, P. 2000b. Liikunta kansalaisaktiivisuutena. Teoksessa Itkonen H., Heikkala J., Ilmanen

- K. & Koski P. (toim.) Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Helsinki: Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 152, 40–55.
- Kotkavirta, J. 2004. Urheilun moraali ja etiikka. Teoksessa Ilmanen, K. (toim.) Pelit ja kentät. Kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 31–55.
- Kovalainen, A. & Österberg, J. 2000. Sosiaalinen pääoma, luottamus ja julkisen sektorin restrukturaatio. Teoksessa Ilmonen, K. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 69–92.
- Kuoppala, J. 2019. Kirjallinen tiedonanto. 14.11.2019.
- Kuoppala, J. 2020. Kirjallinen tiedonanto. 12.8.2020.
- Kärkkäinen, P. 1992. Kisailusta urheiluksi. Teoksessa T. Pyykkönen (toim.) Suomi uskoi urheiluun: Suomen urheilun ja liikunnan historia. Helsinki: VAPK-kustannus, 155–163.
- Laiho, H. 2019. Suurin ja vähätellyin jääkiekko – katso kattava tilasto suomalaissarjojen ja -seurojen yleisömääristä. Viitattu 16.7.2020.
<https://www.satakunnankansa.fi/a/3bbc910d-2907-452a-a34f-c31c7680e84d>.
- Laitinen, E. 1983. Pesäpallo: Kansallispeli 60 vuotta. Helsinki: Suomen Pesäpalloliitto.
- Laukkanen, A., Sääkslahti, A. & Aunola, K. 2020. “It is like compulsory to go, but it is still pretty nice”: Young children’s views on physical activity parenting and the associated motivational regulation. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 17 (7). doi: <https://doi.org/10.3390/ijerph17072315>.
- Lehmuskallio, M. 2011. Ei VilleGalle vaan vertaiset, valmentajat ja vanhemmat – lasten ja nuorten näkemyksiä liikuntakiinnostukseensa vaikuttajista. *Liikunta & Tiede* 48 (6), 24–31.
- Lehtinen, A-R. 2009. Lasten toiminta, toimintaresurssit ja toimijuus päiväkotiympäristössä. Teoksessa Alanen, L. & Karila K. (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 90–108.
- Lehtonen, H. & Kääriäinen, J. 2005. Hyvinvointivaltiot ja sosiaalisen pääoman ulottuvuudet. Teoksessa Jokivuori, P. (toim.) Sosiaalisen pääoman kentät. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy, 293–312.
- Liikuntalaki 390/2015.
- LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1. Viitattu 12.3.2021. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/65854>.

- Lin, N. 2001. *Social capital: A theory of social structure and action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lin, N. 1999. Building a network theory of social capital. *Connections* 22, 28–51.
- Lin, N. 1982. Social resources and instrumental action. Teoksessa Lin, N. & Marsden, P. V. (toim.) *Social structure and network analysis*. Beverly Hills, London & New Delhi: SAGE, 131–145.
- Litmanen, H. 2019. Pesäpallo koululiikunnassa: uhka vai mahdollisuus? Luokanopettajien kokemukset pesäpallon opettamisesta taidonoppimisen ja motivaation näkökulmasta. Itä-Suomen Yliopisto. Filosofinen tiedekunta. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Viitattu 8.1.2021. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/22678>.
- Luhtanen, P. 1984. Pesäpallon lyönnin biomekaniikka sekä peruslyönnin biomekaanisen mallin kehittyminen pesäpalloilijoilla. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lämsä, J., Nevala, A., Aarresola, O. & Itkonen, H. 2020. Ammattilaisuus amatörismin kriisiyttäjäinä suomalaisessa joukkueurheilussa 1975–2018. Teoksessa: *Urheilun kriisejä*. Roiko-Jokela, H. & Holmila, A. (toim.). Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2019–2020. Jyväskylän yliopistopaino, 57–86.
- Lämsä, J. 2009. Lasten ja nuorten urheilu yhteiskunnassa. Teoksessa H. Hakkarainen, T. Jaakkola, S. Kalaja, J. Lämsä, A. Nikander & J. Riski (toim.) *Lasten ja nuorten urheiluvalmennuksen perusteet*. Lahti: VK-Kustannus, 15–42.
- MacPhail, A., & Kirk, D. (2006). Young people's socialisation into sport: Experiencing the specialising phase. *Leisure studies*, 25(1), 57–74. doi: 10.1080/02614360500116290.
- McMahon, J.A. & Pennery, D. 2015. Sporting parents on the pool deck: living out a sporting culture? *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health* 7 (2), 153–169. doi: <https://doi.org/10.1080/2159676X.2014.901985>.
- Mertakorpi, E. 2020. Huippu-urheilijan sosiaalinen pääoma ja sen merkitys urasiirtymässä. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 15.4.2021. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/24041?show=full>.
- Mäkelä, P. & Ruokonen, F. 2005. Luottamus sosiaalisen pääoman teorioiden ydinkäsitteenä. Teoksessa Jokivuori, P. (toim.) *Sosiaalisen pääoman kentät*. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy, 21–44.
- Määttä, S., Nuutinen, T., Ray, C., Eriksson, J.G., Weiderpass, E. & Roos, E. 2014. Vanhempien sosiaalisen tuen ja koulutustason yhteys lasten liikuntaan. *Liikunta & Tiede* 51 (6), 71–77.

- Nicholson, M. & Hoyer, R. 2008. Sport and social capital: An introduction. Teoksessa Nicholson, M. & Hoyer, R. (toim.) Sport and social capital. London & New York: Routledge, 1–18.
- Nieminen, P. & Räsänen, P. 2000. Selviytymisjuttu? Taitoluistelua harrastavien lasten ja heidän vanhempiensa käsityksiä lapsiurheilun luonteesta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikka. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 10.11.2020. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/9564/1/nieminen_rasanen.pdf.
- ONS (Office for National Statistics). 2001. Social capital. A review of the literature. London: Office for National Statistics. Viitattu 16.4.2021. www.researchgate.net.
- Palomäki, S., Huotari, P. & Kokko, S. 2017. Vanhempien ja kavereiden tuen yhteys nuoruusiän fyysiseen aktiivisuuteen. Liikunta & Tiede 54 (2–3), 83–90.
- Patton, M. Q. 2002. Qualitative research & evaluation methods. 3. painos. Thousand Oaks (CA): SAGE.
- Pekkala, A. 2011. Mestaruus pääomana: Huippu-urheilun tuottama pääoma yrittäjäksi ryhtymisen kannalta. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in business and economics 107. Viitattu 14.4.2021. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/36981>.
- Pihkala, L. 1922. Pesäpallo: Pelin säännöt. 2. painos. Helsinki: Otava.
- Portes, A. 1998. Social capital: Its origins and applications in modern sociology. Annual Review of Sociology 24, 1–24.
- Portes, A. & Sensenbrenner, J. 1993. Embeddedness and immigration: notes on the social determinants of economic action 98, 1320–1350.
- Poussa, T. Helsingin NMKY:n Yökoris-toimintamalli ja sosiaalinen pääoma. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 16.4.2021. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/58697>.
- Putnam, R. D. 2000. Bowling alone. The collapse and revival of american community. New York: Simon & Schuster.
- Putnam, R. D. 1993. Making democracy work: Civic traditions in modern Italy. Princeton: Princeton University Press.
- Puusa, A. 2020. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 103–117.

- Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 75–85.
- Pöyhönen, P. 2015. ”Mä en oikein tiedä mitä multa odotetaan”: Nuoren urheiluharrastus vanhempien tulkitsemana. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 13.1.2021. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/46693>.
- Rajala, A. 2020. Pesäpalloilijoiden urapolut – juniorista huippupesäpalloilijaksi. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu tutkielma. Viitattu 15.1.2021. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/69702>.
- Rajala, K. 2000. Pesiksen nuorisotoiminta muuttuvan yhteiskunnan peilinä. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 15.1.2021. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/9693?locale-attribute=fi>.
- Rautava, P. 2003. Vanhemmat paljon vartijoina. Vanhempien merkitys 5. luokan oppilaiden liikuntaharrastuksessa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 23.11.2020. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/9357>.
- Ruuskanen, P. 2007. Sosiaalisella pääomalla selittäminen. Teoksessa Alanen, L., Salminen, V-M. & Siisiäinen, M. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 11–38.
- Ruuskanen, P. 2002. Sosiaalinen pääoma hyvinvointipoliittisessa keskustelussa. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus, 5–27.
- Ruuskanen, P. 2001. Sosiaalinen pääoma: Käsitteet, suuntaukset ja mekanismit. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Salimäki, H. 2000. Isänmaan ja urheilu-uskon mies: Lauri Pihkala modernin urheiluaatteen esitaistelijana. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Salminen, V-M. 2012. Miten voidaan tutkia verkostojen toimintaa? Kansalaisyhteiskunta 2, 170—187.
- Siisiäinen, M. 2005. Pääoman lajien muuntumissäännöt. Teoksessa Jokivuori, P. (toim.) Sosiaalisen pääoman kentät. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy, 89–102.
- Siisiäinen, M. 2002. Yhdistyslaitos vuosituhannen vaihteessa. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus, 94–111.

- Siisiäinen, M. 2000. Järjestöllinen pääoma Suomessa. Teoksessa Ilmonen, K. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 144–179.
- Silonsaari, J. Rakkaudesta lajiin ja paskaan läppään: Icehearts-urheilujoukkue ja poikien sosiaalinen pääoma. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 16.4.2021. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/49985>.
- Sipi, I. 2020. Nuorten pesäpalloilijoiden fysiikkavalmennus. Voima- ja liikkuvuusharjoittelun vuosisuunnitelma. LAB-ammattikorkeakoulut. Sosiaali- ja terveysala. Opinnäytetyö. Viitattu 30.3.2021. <https://www.theseus.fi/handle/10024/347217>.
- Smoll, F. L., Cumming, S. P., & Smith, R. E. 2011. Enhancing coach–parent relationships in youth sports: Increasing harmony and minimizing hassle. *International Journal of Sports Science and Coaching*, 6 (1), 13–26. doi: 10.1260/1747-9541.6.1.13.
- Soini, T. 2011. Treenimatkoja kuljetusyhteiskunnassa: Kilpaurheiluvan lapsen vanhemmuus. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 17.11.2020. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/37049>.
- Spaij, R. 2011. Beyond the playing field: Experiences of sport, social capital, and integration among Somalis in Australia. *Ethnic and Racial Studies* 35 (9), 1519–1538. Viitattu 17.4.2021. doi: <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1080/01419870.2011.592205>.
- Stefansen, K., Smette, I. & Strandbu, Å. 2016. Understanding the increase in parents' involvement in organized youth sports. doi: 10.1080/13573322.2016.1150834.
- Stolle, D. & Hooghe, M. 2003. Conflicting approaches to the study of social capital. Competing explanations for causes and effects of social capital. *Ethical Perspectives* 10, 22–45.
- Suomen Jääkiekkoliitto. 2020. Info. Viitattu 16.7.2020. <http://finhockey.leijonat.fi/index.php/info>.
- Suomen Palloliitto. 2020. Palloliitto. Viitattu 16.7.2020. <https://www.palloliitto.fi/info/palloliitto>.
- Suomen Pesäpalloliitto. 2021. Pesisleirien historia pähkinänkuoressa. Viitattu 11.3.2021. <https://www.pesis.fi/pelaamaan/leirit/>.
- Suomen Pesäpalloliitto. 2020a. 433 joukkuetta – ennennäkemättömään leiri-innostukseen pystyttiin vastaamaan! Viitattu 20.7.2020. www.pesis.fi.
- Suomen Pesäpalloliitto. 2020b. Kesän valtakunnalliset leirit siirtyvät vuodella. Viitattu 20.7.2020. <https://www.pesis.fi/uutiset/2020/04/kesan-valtakunnalliset-leirit-siirtyvat-vuodella/>.

- Suomen Pesäpalloliitto. 2019a. Kasvu jatkuu – pesäpalloilijoita kautta aikain ennätysmäärä lisenssiurheilijoina! Viitattu 11.7.2020. www.pesis.fi.
- Suomen Pesäpalloliitto. 2019b. Toimintakertomus. Viitattu 17.7.2020. <https://www.pesis.fi/wp-content/uploads/2020/05/Toimintakertomus-2019.pdf>.
- Suomen Pesäpalloliitto. 2018a. Pesäpallo suositumpaa kuin koskaan – lisenssimäärä ylitti jo 90-luvun huippuvuoden! Viitattu 17.7.2020. www.pesis.fi.
- Suomen Pesäpalloliitto 2018b. Pesäpalloliikkeen tulevaisuus. Miten etenemme kohti vuotta 2022? Viitattu 16.3.2021. www.pesis.fi.
- Suomen Pesäpalloliitto. 2017. Äänestä: Onko pesäpallon World Cup Varsinais-Suomen sykähdyttävien urheilutapahtuma? Viitattu 13.3.2021. www.pesis.fi.
- Suomen Salibandyliitto. 2019. Salibandyllä noin 66 000 rekisteröityä pelaajaa – tässä ovat suurimmat seurat. Viitattu 16.7.2020. www.salibandy.fi.
- Takamäki, N. & Parkkinen J. 2020. Naisten Superpesiksen yleisömagneetti on yhä tuskissaan, hallituksen linjaus ei tuonut toivottua tulosta: "Emme pysty ottamaan enempää ihmisiä sisään". Viitattu 14.7.2020. <https://yle.fi/urheilu/3-11396984>.
- Tuloskortti 2018. Lasten ja nuorten liikunta Suomessa. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 345. Viitattu 20.2.2021. https://www.likes.fi/wp-content/uploads/2020/03/2776-tuloskortti2018_FI_PDF_150.pdf.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vehmas, H. 2012. Mikä suomalaisia liikuttaa? Teoksessa Ilmanen, K. & Vehmas, H. (toim.) Liikunnan areenat: Yhteiskuntatieteellisiä kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, liikuntakasvatuksen laitos, 105–120.
- Vuorenpää, T. 2015. Naispesäpallon haasteet ja Viinijärven Urheilijoiden valinnat niistä selviämiseen 1994–2014. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 13.2.2021. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/16017?show=full>.
- Walseth, K. 2008. Bridging and bonding social capital in sport—experiences of young women with an immigrant background. *Sport, Education and Society* 13, 1–17.
- Wheeler, S., & Green, K. (2014). Parenting in relation to children's sports participation: Generational changes and potential implications. *Leisure Studies* 33 (3), 267–284. doi: 10.1080/02614367.2012.707227.

- Wheeler, S. (2012). The significance of family culture for sports participation. *International Review for the Sociology of Sport* 47 (2), 235–252. doi: 10.1177/1012690211403196.
- Wilskman, I. 1903. *Palloleikkejä*. Porvoo: WSOY.
- Wittgenstein, L. 1981. *Filosofisia tutkimuksia*. Suomentanut Heikki Nyman. Porvoo: WSOY.
- Woolcock, M. 2000. Sosiaalinen pääoma: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Teoksessa Kajanoja, J. & Simpura, J. (toim.) *Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia*. Helsinki: STAKES, 25–56.
- Woolcock, M. 1998. Social capital and economic development: Toward a theoretical synthesis and policy framework. *Theory and Society* 27, 151–208.
- Örn, O. 2013. Lapsen sosiaalistuminen liikuntaan ja urheiluun. Suunnistus perheliikuntalajina lasten ja vanhempien kokemana. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.2.2021. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/42475>.

LIITTEET

Liite 1.

HAASTATTELURUNKO

Teemat ja pääkysymykset tummennettuina.

Käytä apukysymyksiä tarvittaessa.

Kyseessä on teemahaastattelu eli tulemme keskustelemaan eri teemoista. Vaikka esitän teille teemaan johdattavia kysymyksiä, niin toivon, että puhutte aiheesta hyvin vapaasti eikä tarvitse vastata puhtaasti kysymykseen. Nyt kun haastattelu tehdään parihaastatteluna, niin jos keskustelu lähtee lentoon teidän välillä, niin se on erittäin ok.

ALUKSI

- Tutkimuksen esittely lyhyesti.
- Anonymiteetti, nauhoitus, missä aineistoa käytetään ja kenen nähtävillä se tulee, lupa keskeyttää ja kysyä =nämä etukäteen tietosuojalomakkeessa.
- (TÄMÄ VAIN ENTUUDESTAAN TUTULLE PERHEELLE) Tämä voi olla vähän hassua, kun tunnetaan etukäteen, niin osa kysymyksistä voi olla aika itsestään selviä, mutta kyselen ne silti, koska tutkimuksessa ei voida ottaa mitään haastattelun ulkopuolelta.

TAUSTATIETOJA

- **Kertoisittekö aluksi, keitä perheeseen kuuluu?** (montako lasta, lasten iät)
- **Kuvailisittekö perheenne harrastuksia sekä tyypillistä viikkoanne harrastusten sävyttämänä?** (mitä kukin perheenjäsen harrastaa ja kuinka usein)

SUHDE PESÄPALLOON/URHEILUUN

Kuvailisitteko suhdetanne pesäpalloon sekä urheiluun yleensä? Eli millainen merkitys pesäpallolla ja urheilulla on elämässänne?

- Harrastatteko/oletteko itse harrastaneet pesäpalloa? (muodot: pelanneet/tuomaroineet?) Millä tasolla?
- Harrastatteko/oletteko harrastaneet muita lajeja? Millä tasolla?

VANHEMPIEN ROOLIT/OSALLISTUMINEN

Kertoisitteko omin sanoin, millaista on olla pesäpalloilevan lapsen vanhempi? Voitte kuvailla esimerkiksi käytännön osallistumistanne lapsen pesisharrastukseen ja seuran toimintaan.

- Millaisissa erilaisissa rooleissa toimitte? (jos mukana useammassa joukkueessa, vaihtelee roolit)
- Kauanko olette olleet mukana lapsen pesäpalloharrastuksessa?
- Jakautuuko osallistuminen tasaisesti välillänne?
- Onko roolinne/tapanne olla mukana muuttunut vuosien aikana? Missä muissa rooleissa olette olleet?
- Kuinka paljon teillä menee viikossa aikaa lapsen pesäpalloharrastuksen parissa?
- Oletteko mukana jossain toisessa lajissa? Jos, niin millä tavalla ja oletteko huomanneet eroja pesäpalloon?

TOIMINTAAN PÄÄTYMINEN/ MUKANAOLON SYYT

Kuvailisitteko niitä syitä, joiden vuoksi olette mukana lapsen harrastuksessa?

- Miten olette/lapsenne on päätenyt mukaan juuri pesäpallotoimintaan? Millainen teidän roolinne oli harrastuksen aloittamisessa?
- Mikä saa teidät pysymään mukana lapsen pesäpalloharrastuksessa näin aktiivisesti?
- Mikä on teille tärkeintä lapsen pesäpalloharrastuksessa mukana olemisessa?

LAPSEN PESÄPALLOHARRASTUS VANHEMPIEN HARRASTUKSENA

Millainen merkitys lapsen pesisharrastuksessa mukana olemisella on teille? Mitä koette tästä saavanne?

- Koetteko, että lapsen pesäpalloharrastuksesta on muodostunut myös teidän harrastuksenne?
- Millainen rooli lapsen pesäpalloharrastuksella on elämällemme? Vaikutus identiteettiin/omaan statukseen?
- Onko vaikuttanut suhteeseenne lapsiin/lapseen?
- Koetteko oppineenne tästä jotain?
- Mikä/mitkä ovat olleet parhaita kokemuksianne osana lapsen pesäpalloharrastusta ja miksi?
- Mitä odotatte/toivotte saavanne lapsen pesäpalloharrastuksessa mukana olemisesta?

SOSIAALISET SUHTEET/YHTEENKUULUVUUDEN TUNNE

Millaista sosiaalista merkitystä lapsen pesisharrastuksessa mukana olemisella on teille?

- Millaisia sosiaalisia suhteita lapsen pesäpalloharrastuksen ympärille on muodostunut? (Suhde muuhun joukkueeseen/vanhempiin? Onko suhteenne tiivis?)
- Koetteko yhteenkuuluvuutta joukkueeseen? Entä seuraan? Koetteko kuuluvanne osaksi porukkaa?
- Onko teille muodostunut ystävyysuhteita lapsen pesäpalloharrastuksen kautta?
- Tapaatteko lapsen pesäpalloharrastuksen muita toimijoita pesäpalloharrastuksen ulkopuolella? Kuinka paljon? Missä?
- Kuinka hyvin tunnette muut vanhemmat?
- Keskusteletteko muiden vanhempien kanssa? Mistä asioista keskustellette muiden vanhempien kanssa ja kuinka syvällisesti?

LAPSEN PESÄPALLOHARRASTUS PERHEEN ARJESSA

Millaisia vaikutuksia lapsen pesisharrastuksessa mukana olemisella on perheenne elämään? Koetteko, että elämänne olisi erilaista, jos lapsi ei harrastaisi pesäpalloa?

- Millä tavalla lapsen pesäpalloharrastus vaikuttaa ihmissuhteisiin? Vaikuttanut muihin sosiaalisiin suhteisiin (esim. näettekö vähemmän sukulaisia/kavereita)?
- Oletteko kohdanneet ihmettelyä siitä, että olette näin aktiivisesti mukana? Onko aktiivinen osallistuminen pesäpalloharrastukseen aiheuttanut erimielisyyksiä muiden läheisten kanssa?
- Oletteko jättäneet jotain muita asioita vähemmälle lapsen pesäpalloharrastuksen takia? Tunnetteko, että olisitte jäänyt paitsi jostain?
- **Olemme kaikki joutuneet uuden äärelle covid-19 tilanteen vuoksi. Koko pesäpallotoiminta meni keväällä kokonaan tauolle sekä lajin merkittävät tapahtumat peruttiin, kun alueelliset ja valtakunnalliset leirit peruttiin. Miten koitte tämän? Miltä tuntuu, kun harrastus jäi kokonaan tauolle? Kuinka tämä vaikutti elämäänne? Miltä teistä tuntui, kun leirit peruuntuivat? Huomasitteko pesäpallotoiminnan tauolla positiivisia vaikutuksia? Entä negatiivisia?**
- Onko koskaan tullut sellainen olo, että aktiivinen mukanaolo on esimerkiksi liian raskasta ja olisitte harkinneet lopettamista/siirtymistä erilaisiin rooleihin? Jos näin on, niin miksi olette päättänyt kuitenkin jatkaa?
- Mitä teette silloin kun harrastus ei pyöri?

TAUSTATIETOJA

- **Haastateltavien iät**
- **Haastateltavien koulutukset ja ammatit**

Tuleeko mieleenne vielä jotakin muuta, mitä haluaisitte kertoa?